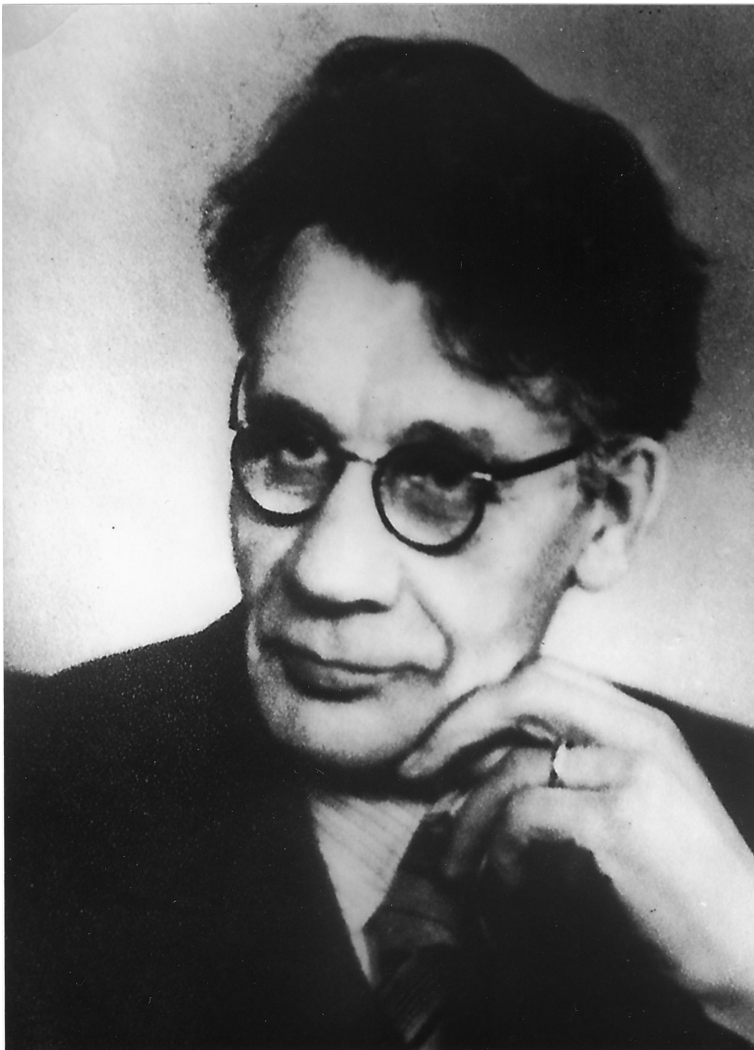

SAMULI
PAULAHARJUN
SÄÄTIÖN
VUOSIKIRJA 2006

SAMULI PAULAHARJUN SÄÄTIÖN
VUOSIKIRJA 2006

Julkaisija: Samuli Paulaharjun Säätiö
Vinjetit: Samuli Paulaharju
@ Samuli Paulaharjun Säätiö ja kirjoittajat
Edita Prima, Helsinki 2006

ESIPUHE

Samuli Paulaharjun Säätiö on toteuttanut vuosina 2004-2006 tavoitteitaan kahdella alueella: Pohjanmaan kulttuurielämän ja kansanperinteen kerääminen ja perinteisen käsityötaidon kehittäminen. Säätiö on järjestänyt kaksi seminaaria sekä ammatillisten oppilaitosten oppilaille ja opettajille suunnatun perinteenkeruukilpailun. Lisäksi järjestettiin Etelä-Pohjanmaan alueen ammatillisissa ja koti- ja taideteollisissa toisen asteen oppilaitoksissa opiskeleville tuotesuunnittelukilpailu.

Tähän vuosikirjaan on koottu vuoden 2004 kulttuuriseminaarissa pidettyjä esitelmiä sekä vuoden 2006 yrittäjyysseminaarin puheenvuorot.

Vuonna 2004 säätiön järjestämä kulttuuriseminaari keskittyi murteeseen ja sanataiteeseen niiden lukuisissa ilmenemismuodoissa. Tilaisuuden otsikkona oli *Murrettä ja sanataidetta*. Kirjaan on otettu mukaan varsinaiset esitelmät. Kaupunginjohtaja Kimmo Jarva avauspuheessaan ihmettelee seminaarin otsikoita ja kertoo, kuinka vaikeata hänen on ollut ymmärtää eteläpohjalaista murretta. Kirjailija Heikki Hemminki esittää murrepohjaisen runoelman, jossa ylistää sekä lakeutta että sen asukkaita. Professori Pekka Laaksonen kertoo Samuli Paulaharjun vuonna 2003 ilmestyneestä teoksesta *Karjalaista rakennustaitoa*. Kirjailija Sisko Istanmäki selvittää välittämisen ilmauksia ja osoituksia eteläpohjanmaaksi.

Vuoden 2006 seminaarissa *Hantvärkistä yrittäjyyteen* käsiteltiin yrittäjyysteemaa painottuen käsityökulttuuriin. Se on osa laajempaa projektia, jonka tärkeänä sektorina on käsityökulttuurin tutkiminen, vanhan perinteen tunnetuksi tekeminen ja vertaaminen nykyhetkellä syntyvään perinteeseen. Seminaarin avauspuheessaan kunnallisneuvos Tapio Liinamaa johdattelee kuuntelijat Etelä-Pohjanmaan kulttuuriyrittäjyyteen. Kansanedustaja Lasse Hautala tuo tervehdyksen seminaariväelle ja pohdii yrittäjyyden tämänhetkistä tilannetta. Professori Pentti Yli-Jokipii selvittää teollista perinnettä ja kehitystä Suupohjassa, professori Pentti Virrankoski tarkastelee puolestaan vastaavaa Kauhavalla ja Härmässä. Arkkitehti Helena Teräväinen kuvailee käsityöläisyyttä pohjalaisen identiteetin kuvastajana. Yliopettaja Esa Antero Savola esittelee muotoilukoulutuksen avainkysymyksiä. Oltermanni Martti Koskenkorva pohtii, kuinka Könnien perintö vie Suomea eteenpäin. Dosentti Osmo Rinta-Tassi puolestaan tutkii, periytyykö yrittäjyys vai vain yritys. Professori Kari Ristimäki kyselee, voidaanko yrittäjyyteen kasvattaa, ja professori Jouko Tuomisto pohtii päätöspuheenvuorossaan syitä yrittäjyyden puutteeseen sekä listaa menestymisen edellytyksiä.

Syksyllä 2005 järjestettiin valtakunnallinen kansanperinteeseen ja kulttuuriin liittyvä keruukilpailu, joka oli suunnattu ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille. Opettajille oli järjestetty oma kilpailu. Yhteistyökumppaneitamme olivat Äidinkielen opettajain liitto, Kurikan kaupunki ja Kansanrunousarkisto. Oppilaille suunnatusta perinteenkeruukilpailusta palkittiin viisi ansiokkainta työtä, joista kaksi parasta kirjoitusta on otettu vuosijulkaisuun. Opettajille järjestetystä kilpailusta palkittiin vain voittajatyö, joka on myös mukana.

Kaikki kilpailuun osallistuneet työt on luovutettu Kansanrunousarkistoon tutkijoiden käyttöön.

Säätiö kiittää Kurikan kulttuuritoimea tuesta, joka mahdollisti vuosikirjan julkaisemisen.

Marjut Paulaharju
hallituksen puheenjohtaja

Kauppias
Juho Lohikoski
Turkina

Merkkipäivänne -
26.2. - toivotamme Teille sydämelli-
sesti onnea ja suunauha.

Kiitollisina muistamme
viime kesän mieluista hetkeä
seurassanne, ja toivomme
hartaasti, että saamme
nätä ensi kesänä jatkaa.

Sydämellisin terveis-
sin Ennämälläne ja koko
Perheellenne.

Jenny ja Samuli Paulaharju

Oulu 25.2.40.

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE		3
SEMINAARIT		
Kimmo Jarva	Murretta ja sanataidetta -seminaari	6
Heikki Hemminki	Härmän aukialla	8
Pekka Laaksonen	Samuli Paulaharju Karjalan kankahilla	13
Sisko Istanmäki	Rakkauren kakkaroota	23
Tapio Liinamaa	Hantvärkistä maailmanmarkkinoille	26
Lasse Hautala	Tervehdys seminaariväelle	28
Pentti Yli-Jokipii	Teollinen perinne ja kehitys Suupohjassa	31
Pentti Virrankoski	Perinne ja kehitys Kauhavan teollisuudessa	37
Helena Teräväinen	Käsityöläisyys eteläpohjalaisen identiteetin kuvastajana	42
Martti Koskenkorva	Kuinka Könnien perintö vie Suomea eteenpäin?	55
Osmo Rinta-Tassi	Periytyykö yrittäjyys vai yritys	66
Kari Ristimäki	Voidaanko yrittäjyyteen kasvattaa?	72
Jouko Tuomisto	Paulaharjun säätiön yrittäjyysseminaarin päätössanat: menestymisen edellytyksistä	76
PERINTEENKERUUKILPAILUT		
Tuula Ketola	Sohva Kuopion takkoo ja kaappi Kurikasta - sinisen sohvan ja sinisen kaapin tarina	79
Sari Pikkujämsä	Kotini vanhimman esineen tarina	89
Annukka Uotinen	Pukeutuminen	92
Säätiön hallinto		95
Säätiön yhteistyötahot		95

Murretta ja sanataidetta -seminaari

16.10.2004

Arvoisat seminaarin osanottajat

Samuli Paulaharjun Säätiö on yhteistyössä Kurikan kaupungin kanssa rakentanut meille tälle päivälle mielenkiintoiselta ja omintakeiselta vaikuttavan seminaariohjelman. Tutustumme murteen keinoin sanataiteen kirjoon. Huumorikin on järjestäjien mukaan sallittua ja jopa suotavaa tässä tilaisuudessa. Seminaarin ohjelmavihkosta saa jo kuvan, että jotakin erikoista on tänään tarjolla. Itse en ohjelmarungosta ymmärtänyt kuin pienen osan. Esimerkiksi omalle kohdalleni oli merkitty aivan ymmärrettävällä suomen kielellä avauspuheenvuoro. Toisaalta lauluntekijä Lauri Tähkälle ohjelmaan merkitty otsikko ”Kakkori-Kikkoria, vanhaa-loikkaa, iipuli-konkkaa ja pirätös polokkaa” on minulle aivan vierasta kieltä. Onneksi minun ei tarvitse pitää puheenvuoroa tuon otsakkeen alla.

Murre ja yleensä tapa ilmaista itseään on mielenkiintoinen teema. Murre ja tietyllä alueella kehittynyt sanataide kuvaa alueella elävien ihmisten elämänasennetta ja elämänolosuhteita. Itse olen ehtinyt asua eri puolella Suomea. Olen lyhyen ajanjakson (vuosien 1995–2004) aikana asunut Pirkanmaalla, Länsi-Uudellamaalla, Päijät-Hämeessä, Satakunnassa, Etelä-Karjalassa ja nyt Etelä-Pohjanmaalla. Eri-laisia murteita ja erilaisia ihmisiä on tullut seurattua. Murteet eivät ole ehtineet ainakaan pysyvästi tarttua omaan puheeseen, mutta aina kun vierailen näillä entisillä asuinseuduillani, alkaa puheeseeni tulla vivahteita näistä puhetavoista. Toisaalta havainnoin ihmisten erilaista käyttäytymistä ja puhetyyliä. Esimerkiksi synnyinseudullani Tampereella huomio kiinnittyy pakostakin hitaanlaisesti kaupungil-la liikkuviin manselaisiin. Ehkäpä väite hitaista hämäläisistä pitää paikkaansa.

Joka tapauksessa tamperelaisten murteesta ja olemuksesta on monia vitsejäkin väännetty. Puhutaan nysseistä ja myyristä ja rotvallin reunoista. Mielestäni ehkä kuvaavimpia juttuja tamperelaisista on kuitenkin nämä kaksi:

Kun tamperelaiselta kysyy: Anteeksi voisitteko kertoa paljonko kello on? Tamperelainen vastaa: AI NYV VAI?

Kun tamperelaiselle heittää tällaisen tuttavallisemman kysymyksen, että mikä sinun nimesi on? Tamperelainen vastaa: AI MUV VAI?

Vastaamalla kysymyksellä kysymykseen saadaan enemmän miettimisaikaa omaan vastaukseen. Kaikesta huolimatta Tampereen seutu on synnyinseutuani eikä tarkoitukseni ole pilkata tätä minulle niin merkityksellistä seutua.

Etelä-Karjala oli taasen täydellinen vastakohta Tampereen seudulle. Asuin Etelä-Karjalassa reilut

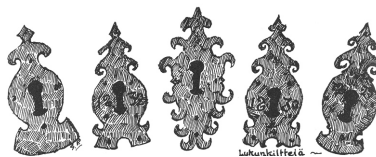
kolme vuotta ennen Kurikkaan tuloani. Karjalaisten puhe ja eleet olivat nopeita. Miet ja siet vilahtelivat puheissa ja puhujan kädet heiluivat kuin tuulimylly. Ainakin ensimmäisen vuoden ajan olin silminnähdessä huvittunut karjalaisten murteesta, puhetyylistä ja ehkä hiukan myös elämänsenteesta. Eniten minua huvitti sana miun. Miun mielestä asia on niin... Oli niin kuin kissasta olisi ollut puhe.

Eteläkarjalaiset antoivat minulle yhden tärkeän ohjeen kun lähdin sieltä tänne Etelä-Pohjanmaalle. He sanoivat, että elä sie Kimmo sitä mieti, että tykkääkö ne pohjalaiset siusta vai ei. Siellä päin on tapana, että jos ei tykätä niin tapetahan.

Tämänpäiväisessä seminaarissa pohjalainen sanataide ja murre on varsin vahvasti painotettuna. En aio tässä avauksessani esittää minkäänlaisia arvioita Pohjanmaan murteesta enkä pohjalaisesta sanataiteesta. Tänään meille on asiantuntijoita esittelemässä tätä aihepiiriä. Totean vain omalta osaltani, että päivä päivältä ymmärrän jonkun sanan enemmän tätä minulle alun perin niin vierasta eteläpohjalaista kieltä. Samalla kun eteläpohjalaisten kieli tulee korvissani ymmärrettävämmäksi, samalla tavoin ymmärrän ehkä päivä päivältä enemmän pohjalaista ja nimenomaan eteläpohjalaista mentaliteettia.

Tänään meillä on erinomainen tilaisuus syventyä asiantuntevien persoonallisten esiintyjien johdatuksella sanataiteen ja murteiden syvimpiin olemuksiin. Myös eteläpohjalaisuuden syvin olemus varmasti avautuu meille päivän esiintyjien avulla. Murre on erottamaton osa identiteettiä. Se on eräänlainen ihmisen tuntomerkki. Se on myös luovuuden kanava, kuten tulemme tänään näkemään ja kuulemaan.

Toivotan kaikki tervetulleeksi tähän Samuli Paulaharjun seminaariin, jonka teemana on siis Murretta ja Sanataidetta.

Härmän aukialla

Minä ”verenkuljettama” olen syntynyt ja varttunut Härmän aukialla, jota Samuli Paulaharju kuvaa mestarillisesti kirjassaan Härmän aukeilta seuraavasti:

orkeana kaartuu taivaan kumu, ja laajana aukeaa suuri lakeus sen alla. Kaukana ovat maan ääret ja kaukana taivaan ranta. Metsä lakeuden laitamilla painuu kovin matalaksi, ja kauimmaisat, Löyhingin takaiset nevamänniköt vaipuvat mantereen tasalle. Maansiini ja taivaansiini siellä yhtyvät, vain tumma viiru väikkyi niiden vaiheilla. Etäiset reunametsät verhoutuivat autereen haljakkaan, Kauhavan laita sinertää, ja kaukana taivaan rannalla siintää Simpsiön sininen köyry.

Tämä on Härmän suurta aukeaa katsottuna Kauhavalta ja Lapualla käsin Kankahan kyliltä tai Kosoolan kallioilta taikka Kotoluhran mäeltä ja Liinamaan jokityrältä Alahärmän rajoilla.

Tämä on maa, joka härmäläiselle on annettu perinnöksi, iankaikkisen yksitoikkoinen jokilavea, suora ja mutkaton kuin merenselkä. Mutta siinä on kaikkea, mitä härmäläinen kaipaa: maata ja taivasta sekä sinistävää kaukametsää, harmaata latoa ja punaista taloa, tummaa peltoa tuolla, mustaa kytömaata täällä ja kaikkein enimmäkseen rehevää luhtaa. Siinä on maanaukeata möyriä härmäläisen ja puskea jumalantuulen, on myös korkeata taivasta liikkua pilven ja päivän.

Paulaharjun sanoilla maalaama maisemakuvaus on mielestäni hienoimpia suomalaisessa kirjallisuudessa. Mieleen muistuu vain Lauri Viidan *Moreenin* alkuluku, joka vetää vertoja *Härmän aukeilta* -teoksen ”alkufanfaarille”. Paulaharju maalaa kuvan härmäläisestä maisemasta, joka on muovannut asukkaat kuvakseen. Maisema elää ihmisessä, mutta olemme tässä geenien viidakossa enemmän kuin maisema. Me pohjalaisetkin olemme enemmän kuin pelkkä, härmäläinen lakeusmaalaus...

Mitä me pohjalaiset olemme? Mitä sanotaan maailmalla? Mitä luullaan? Yritän runoilla vastauksia:

Täällä seisoo kansa hajareisin
musta hattu silimillä
jussipaita päällä
puukko lonkalla
puntari pääs
roikastaavat häyjen lauluja

Ajaavat hoijakalla häihin ja hautajaashin
häjyylemhän
viikathet viilattuuna tahkottuna puukoot

Rönöttävät väkiviinaa
 vattan ja pään täythen
 tappeloovat sitten verispäin
 Näin maailmalla luulhan vieläkin
 mutta kuva on vanha ja väärä
 Ei pohojanmaa oo enää
 suamen villi länsi
 täälä elethän nykyaikaa
 olhan vähä muista erelläkin
 ainakin omasta miälestä
 väkivaltilastoos olhan nykyään hännillä
 Se oli suhteellisen piäni joukkio
 se tappelijoooren ja lammasvarkahien lauma
 joka terrorisoi ja mustamaalas koko pohojanmaan
 ikuusiksi aijooksi
 Me oomma vishin ittekin vähä pönkittäny
 nuata villin lännen kuliisia vuasikymmenien juaksus
 Ei väkivalta ollu härmälääsen maiseman vika
 eikä keenien
 syyt oli mualla
 Pohojalaasen othan on lyäty monenlaasia leimoja
 kaikki melekeen vääriä
 niinkun tyhymempikin seuraavista esimerkkistä
 huomaa:

- Se on menoa perä erellä
- Se on valtiashemo ilman valtaa
- Se on ylpeys ilman lankeemusta
- Se on lukkoon jäänyt lakeudenlukko
- Se on huovien vanki ja hirttämätön Ilkka
- Se on musta hattu ja Siionin virsi
- Se on häjyjen laulu ja Nuijamiesten marssi
- Se on helapääpuukko ja Rannanjarvi
- Se on Keisari Vihtori II
- Se on kaksirivinen kansantanhu
- Se on kytö lakeus ja kuokka
- Se on linkkuun romahtanut luhtalato
- Se on suoraselkäinen bingosielu
- Se on klimppisoppa ja kiskoressu
- Se tervaan tarttui ja tervaan hukkui
- Se on kaksifooninkista väkeä
- Se on miehenvastus pirulle
- Se vain on ja pysyy pohjalaisena
- Se vain on ja pysyy
- Se vain on
- Se on...

Väittäävät lisäksi ettei pohojalaasekkaan oo täyrellisiä

koska niiltä puuttuu heikkouret

Sanokhon mitä sanoovat maailmalla
mutta pohjanmaan murre on komiaa
puhukhon murretta joka osaa

Murthet on köyhän ihmisen
ja köyhtyvän kielen rikkaus

Yks pääkaupunkilaanen kirijaalija julisti
etteivät pohojalaaset kirjoota itte
mutta ne teköö tekoja joista muut kirjioottavat

Ei pohjanmaa oo mikään nurkkapatrioottien pyhitetty maa
ei tokikaan
täälä on aina kirjiootettu ittestä
omista saavutuksista ja erinomaasuudesta
sekä palio muustakin

Professori Ilamari krohn julisti
helesingin aleksanterin yliopiston pöntööstä sata vuotta sitten
ettei pohjanmaa laula eikä soi
koska ei tasaasella friisien maallakaan elä musiikki

Nuari kuartanhelaanen tulisialuunen maisteri
heikki klemetti sattuu olemhan luennolla
ja suuttuu niin jumalattomasti että oli tintata professoria
mutta löikin joululoman jälähkin professorin ethen
niin isoon pinon keräämäänsä pohojalaasta kansanmusiikkia
että krohn meinas pyärtyä ja sen piti perua pyhät sanansa

Esimerkit osoottaavat minkälaasena kulttuurivapaana
hölömmöläästen maana pohjanmaata
on pääkaupungis piretty

Ei sen pualhen
kaikki pohojalaasetkaan ei luata viäläkään ithensä ja omhinsa
luulhan että kaikki hyvä tuloo helesingistä

Heikki Klemetti potkii pohojalaasta ysträväänsä
Atturi Järviluamaa kirjajataipalhelle
pian artturi vetäytyy kauhavalle kirjioottamhan
ja siälä syntyy näytelmä pohojalaasista

Järviluaman Pohojalaasia-näytelmä
sai kantaesityksensä kansallisteatteris
sortokauren pimiänä aikana vuanna 1914

Ei sitä olisi uskallettu ottaa kansallisteatterhin
jos siälä olis ollu joku arka vellihousu teatterinjohtajana
mutta kun siälä sattuu olemhan lapualaanen johtaja
pelekäämätöön jalamari laharensua
joka näki vähä pitemmälle kun toiset
ja oikeen ennusti
näytelmää on esitetty sata vuatta
kotomaas ja ulukomaillakin
viäläkään ei aika oo syäny näytelmää
vapaurenaate on kualematoon

Paulaharjun lisäksi Kurikas on vaikuttanut mm.
pari alavutelaassyntyystä merkittävää unohruksiin jäänyttä
kirjaalijaa ja maakunnallista kulttuurivaikuttajaa
Toinen verenkuliettamista oli nimeltänsä
vuanna 1904 syntyny Waldemar Rantoja
se vanhempi oli vuanna 1886 syntyny Jaakko Kivirinta
joka toimi Kurikan Miataan rautatiäpysäkin hoitajana
1920-luvulla peräti viis vuatta

Molemmat olivat itteoppinehia köyhistä pesistä
lentänehiä lahajakkuuksia
jokka jättivät puumerkkinsä eteläpohjanmaan
kulttuurihistoriaan
Alotin runooluni Paulaharjun maisemamaalauksella
ja koska seminaarin teemana on murre ja huumori
muistelen lopuksi Kivirinnan eteläpohjanmaa-runoa
johona tämä maisema, murre ja trossoohuumori
on avannu latua pohojalaasen murthen vääntämises
suuhun sopivaksi pakina- ja runokiäleks:

NÄET NAAKUNTAA TÄTÄ KAPPALEHEN,
JOKA LEVIÄÄTTE KUULUUSA ON.
KUN LÄHÄRET SÄ SANTAVUARELTA
KESÄSYRÄMMENÄ KATTELOHON.
NIIN SIÄLTÄ SE AUKEE ETEHEN,
KUN IHANA, EÄVÄ TAULU
JA ILOOSIN ÄÄNIN KIRKKAHIN
SOI PEIPOOSTEN VIÄHKIÄ LAUL

KATTOS TUALTA PUSKAAN RAOSTA
NÄKYÄ KAPALAN KUULUUSA MÄKI.
SIÄLÄ PATTAS ON MUISTONA URHOJEN,
SIÄLÄ LYÄTIHIN NUIJAVÄKI.

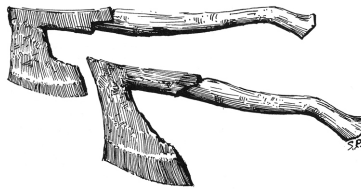
NÄITÄ MAITA, JOITA SÄ KATTELET NYT,
NIIREN ETEHEN ON TEHTY TOITÄ.

ON PUSKETTU OJIA JA FÄLTTÄÄLT,
ON VALAVOTTU PITKIÄ ÖITÄ.

TÄÄLTÄ HELLUNKIN LÖYTÄÄ RAKKAHIMMAN,
JONKA LAKEUS ON SYNTYMÄMAA.
JA KAVERIN KAIKISTA PARAHIMMAN,
JOHONKA LUATTA AINIAAN SAA.

TÄÄLÄ VIARASTA PIRETÄHÄN HYVÄNÄ,
JOKA NÖYRÄNÄ OLLA KOITTA.
AIVAN KUN KOTOOSNA VÄKENÄ,
ETTÄ TURVAN TUNNE SEN VOITTA.

LUAJA HYVYYTTÄNSÄ KUN JAKELOO,
NIILLE JAKAA, JOILLE SE PASSAA.
JOKKA SEN VAIVAN ANSAATTOO,
JA JOKKA SEN PALAKAN MAKSA.

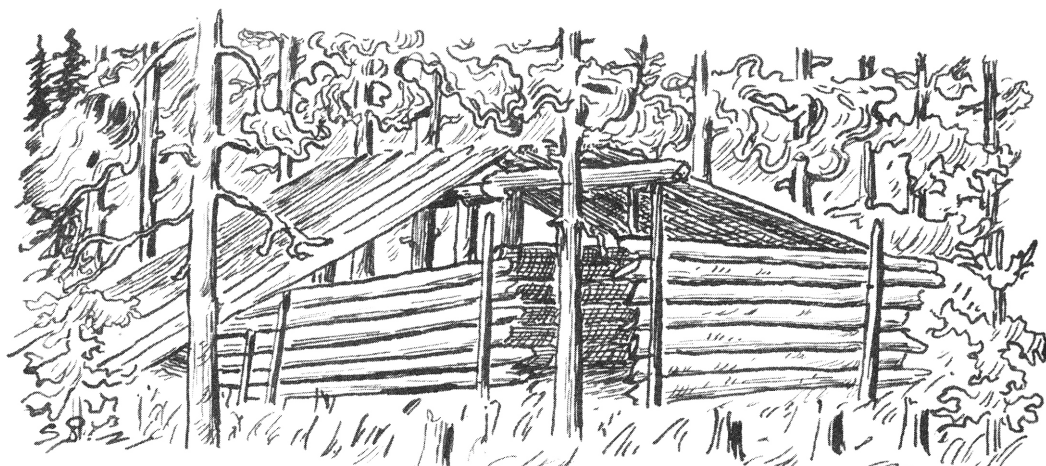
Samuli Paulaharju Karjalan kankahilla

Vaasassa ilmestyi viime vuosisadan lopulla sanomalehti Pohjalainen, silloisten nuorsuomalaisten äänenkannattaja. Lehti otti reippaasti kantaa moniin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Paitsi maakunnan ja pääkaupungin asioita lehdessä käsiteltiin Karjalan tilannetta toistuvasti. Tärkeä syy tähän oli se, että hankalien maanomistusolojen takia siirtolaisuus Etelä-Pohjanmaalta Amerikkaan kasvoi kasvamaan. Ajateltiin, että siirtolaisuuden suuntaa voitaisiin muuttaa.

Huhtikuussa 1893 lehti julkaisi pääkirjoituksen, joka oli otsikoitu "Itä- Karjalan pohjalaisilla asuttaminen". Kirjoituksessa todetaan, että Pohjanmaan virkeä kansa ei ollut oloihinsa tyytyväinen. Maansaanti oli vaikeaa ja tilattoman rahvaan palkat riittämättömät. Viipurin läänissä entisillä lahjoitusmailla elävä Karjalan kansa taas oli niin nälkännyt ja uuvutettu, että se tuskin kykeni tekemään lusikkaa, jolla syödä. Maanviljelys oli retuperällä, vaikka maat olivat mitä mainioimmat.

Niinpä kirjoittajalla olikin ehdotus tyytymättömille pohjalaisille: "Tästä syystä tahdon kaikille Pohjanmaalta Amerikkaan aikoville muuttajille huomauttaa, että he löytävät yhtä hyvän ja vielä monta kertaa paremman Amerikan täältä Itä-Karjalasta, Viipurin läänistä. Jo Amerikan matkalipun hinnalla saattoi Karjalasta ostaa rappiotilan."

Hieman myöhemmin muuan kirjoittaja halusi tähdentää, että pohjalaisten siirtolaisuudesta hyötisivät ennen muuta karjalaiset. "Jos muutamia pohjalaisia työläisperheitä muuttaisi Karjalaan siellä raivatakseen ja viljelläkseen maata, tulisivat he epäilemättä terveellisesti vaikuttamaan vilkasluontoiseen karjalaiseen." Aitoa pohjalaishenkeä ilmentäen kirjoittaja jatkaa: "Ja tuntien pohjalaisen luonteen,

Metsämajoja Kuolisimaan lähellä Ilomatsissa.

ei olisi pelättävissä että hän tultuaan Karjalaan, ottaisi esimerkkiä karjalaisesta.” Voimme vain arvailla, millaisia seuraamuksia karjalais-pohjalaisella kulttuurien kohtaamisella olisi ollut. Kenties hyvinkin dynaamista. Idea itään muutosta ei kuitenkaan saanut pohjalaisten keskuudessa kannatusta.

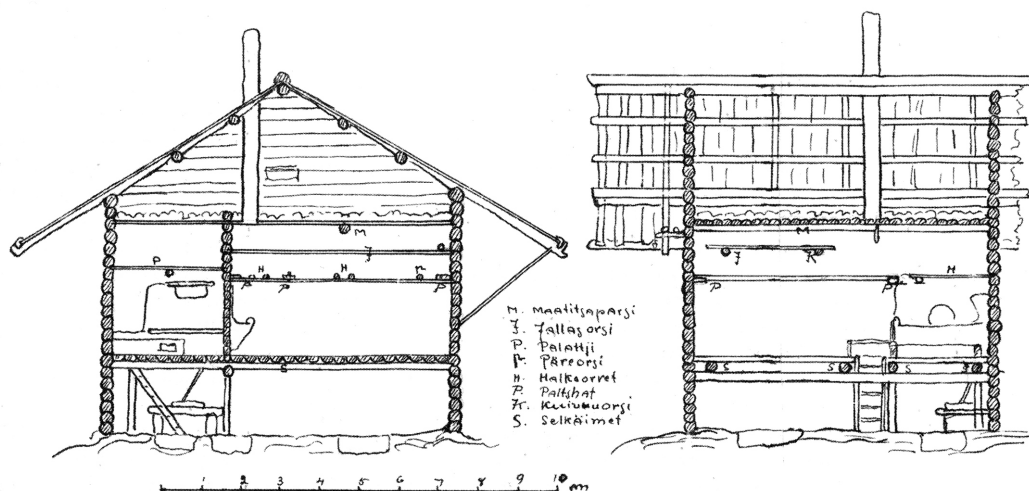
Kärrymestarin poika kiinnostuu Karjalasta

Mutta Pohjalaisen Karjala-aiheisilla kirjoituksilla oli muuan harras, nuori lukija. Hän oli kurikkalaisen kärrymestarin poika Samuli Paulaharju. Suomen kansan menneisyys ja erityisesti Karjala ja Lappi kiehtoivat hänen mieltään. Hän jäljenteli kuvauksia, piirteli kuvia ja karttoja näistä toiveittensa maista ja näperteli papereista omatekoisia kirjoja. Hän opetteli jopa August Ahlqvistin murrekirjan avulla viroa, vepsää ja vatjaa. Isää huvitti pojan harrastukset. Hänen mielestään olisi ollut parempi opetella ruotsia, koska sen avulla ”osaa hurreille kärryjä myyrä”. Takkavalkean ääressä Samuli johdatteli isänsäkin Karjalan maille lukemalla ääneen sekä Ahlqvistin että A.V. Ervastian muistelmia matkoilta Venäjän Karjalassa. Mutta ehkä merkittävimmäksi elämykseksi koitui Kaarle Krohnin *Kansanvalistusseuran Kalenterissa* 1886 julkaisema kehotus ”Mitenkä kansansatuja kerätään”.

Ohjeiden ylevä loppu puhutteli nuorta kärrymestarin poikaa väkevästi: ”Nuori suomalainen mies, jos muussa kuin puheessa tahdot olla suomalainen, niin mene kansasi keskuuteen, opi heiltä, kerää heiltä konttisi täyteen vanhoja tietoja, pääsi täyteen elämän havainnoita ja sydämesi täyteen todellista isänmaallisuutta. Siihen kuluttamaasi aikaa et ole ikänäsi katuva. Mene matkusta korvat ja silmät auki ja pane kaikki tarkoin muistiin.” Hyvin Samuli Paulaharju osasi myöhemmin nämä toiveet täyttää.

Päästyään Jyväskylän seminaariin 1897 Paulaharju joutui monenlaisten karealinististen vaikutteiden piiriin. Äidinkielenopettajakseen hän sai Karl Adolf Relanderin, joka oli tehnyt runonkeruumatkoja eri tahoille Karjalaa ja julkaissut teoksen *Karjalan kuvia* 1893. Musiikinopettajana oli Karjalaisten laulun tekijä P.J. Hannikainen, joka niin ikään oli retkeillyt Karjalassa runoja ja sävelmiä tallentamassa. Jyväskylän lyseossa oli lehtorina O.A. Forsström, jonka teokseen *Kuvia Raja-Karjalasta* (1891) Paulaharju tarkoin perehtyi. Mutta merkittävimmäksi tuttavuudeksi koitui kuitenkin Yrjö Blomstedt, seminaarin maantieteen, piirustuksen ja käsityön lehtori.

Hän oli puhdaskarjalainen kansallisromantikko, joka yli kaiken ihannoiki kalevalaisuutta ja karjalai-

Teroi Shemeikan savupirtin poikkileikkaus. Shemeikka, Suistamo.

Samuli Paulaharju Ilomantsin suoportailla kesällä 1907.
"Nyt on poika maailman kylillä."

suutta. Joel Lehtonen irvaili häntä ro-
maanissaan *Kerran kesällä* tuohikenraali
Bongmaniksi. Blomstedtin tunnuslause
oli "takaisin luontoon ja Suomen kansan
muinaisuuteen". Hän arveli, että samalla
tavoin kuin kalevalaiset runot ylevyy-
dellään kertovat hengen suuruudesta,
samalla tavoin kansan alkuperäinen
luomisvoima on nähtävissä arkisissa
työvälineissä, esineissä, huoneiden ja
rakennusten yksinkertaisissa muodois-
sa. Sen tähden niitä piti tutkia, tallentaa
ja pyrkiä soveltamaan tuloksia myös ny-
ky aikaan.

Blomstedtin ja muiden seminaarin
kareliaanien ynnä useiden Jyväskylän
seuduilla kesiään viettäneiden taiteilijoi-
den ansiosta Keski-Suomesta muodos-
tui vuosisadan taitteessa jonkinlainen
Karjalan korvike. Tai niin kuin Keski-Suo-
men kulttuurielämästä kertovassa teos-
kessa *Maailman navan elämää* (1955)
Erkki Fredrikson asian ilmaisee: ainakin

joillekin heistä Keski-Suomi hahmottui "eräänlaiseksi modernien liikenneyhteyksien päässä olevaksi
vara-Karjalaksi".

Blomstedt oli tehnyt 1891 yhdessä Viktor Sucksdorffin kanssa retken kuvitellun alkuperäisen suo-
malaisuuden lähteille Pohjois-Aunukseen ja Venaan. Heidän teoksensa *Karjalaisia rakennuksia ja ko-
ristemuotoja* ilmestyi 1901. Paulaharju pääsi osallistumaan teoksen valmisteluun: siinä on julkaistuna
myös hänen ensimmäisiä piirroksiaan ja valokuviaan.

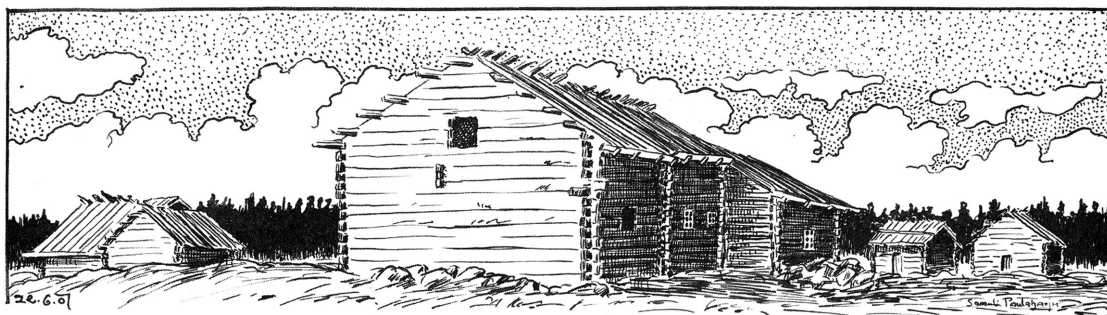
Ensimmäiset retket

Yrjö Blomstedtin ansiota oli, että Paulaharju lähti yhdessä opettajakokelastoverinsa laihialaisen Matti
Tuokon kanssa ensimmäiselle Karjalan retkelleen kesällä 1900.

Retki kesti kuukauden ja alkoi Joensuusta, josta miehet menivät laivalla Lieksaan ja sieltä suuntasi-
vat kulkunsa rajan yli. He pistäytyivät useissa pienissä syrjäkylissä. Retki ulottui aina Paatenen seuduil-
le Sellin kylään saakka.

Ensimmäisen retken matkakertomus osoittaa, että Pieningän salon vetisiä soita katsellessa poh-
diskelut pohjalaisten Karjalaan muutosta askarruttivat edelleen vaeltajien mieltä. "Suuret ovat suotkin
kääkkyrämäntyineen ja kuikeloine kuusineen. Olisipa niitä Pohjanmaan ukko viljelemässä, jo niissä
kaura kasvaisi ja ruis rehottaisi, kerran heinäkin heilimöisi. Mutta rauhassa saavat olla vaarain vierteet
kaskeajilta, rauhan saavat notkotkin peltomiehen kuokalta, ja vielä suloisemmassa rauhassa saavat
suot uinua Karjalan salomailla. Ei käsitä Karjalan ukko, että kurja, liejuinen, rääsytynen, rahkaa työntävä,
kanervaa kasvava suo voisi viljaa tuottaa."

Retken tuloksena oli 700 rakennus- ja koristemuotopiirrosta ja muutamia valokuvia. Suullista pe-

Katajamäki, Salonkylä, Rautavaara.

rinnettä Paulaharju sen sijaan tuli tallentaneeksi vähemmän ja tämän takia hän myöhemmin vähätteli retken tuloksia. Kokemuksena retki oli kuitenkin merkittävä, niin kuin ensimmäiset retket aina.

Paulaharju palasi Pohjois-Karjalan ja Aunuksen maisemiin muutamaa vuotta myöhemmin. Mutta sitä ennen hän hakeutui karelianististen viehtymystensä takia kolmeksi vuodeksi opettajaksi Kannakselle Uudellekirkolle. Nyt alkoi myös yhteistyö Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa. Hän ryhtyi piirtämällä tallentamaan Uudenkirkon rakennusperinnettä. Näin pitäjä tuli talo talolta räystäineen ja akkunakoristeineen tutuksi. Mutta Paulaharju kiinnostui myös ihmisistä. Parhaimmaksi kertojaksi osoittautui Mari Haapanen, köyhä leskivaimo, joka asui parin kilometrin päässä koululta. Pari kertaa viikossa Paulaharju kävi ammentamassa Haapas-Marin ehtymättömiä muistivaroja. Hän oli kaikkittietoinen, loistavamuistinen kertoja, melkein Larin Parasken veroinen, mutta hänen varjoonsa jäänyt. Paulaharju tallensi Haapas-Marilta 2000 loitsua, saman verran sananparsia, parisataa satua ja paljon muuta.

Uudenkirkon rakennustutkimuksensa Paulaharju viimeisteli Oulussa, jonne perhe oli muuttanut. Suureksi yllätykseksi hänelle ilmoitettiin, että SKS oli valmis painamaan sen kirjaksi. Taitavana piirtäjänä ja puuseppänä Paulaharju oli osoittanut ymmärtävänsä tavallista paremmin teknisiä yksityiskohtia. Samalla hän osasi selvittää perusteellisesti, miten talonpaikka ennen valittiin, miten tutkittiin veden-saantimahdollisuus, paikan lämpimyyden, kuivuus ja maaperän laatu. Tarpeellista käyttötietoa edelleenkin. Paulaharjun ensimmäinen teos *Kansatieteellinen kuvaus asuinrakennuksista Uudellakirkolla Viipurin läänissä* ilmestyi 1906.

Iso työ, suuri pettymys

Tämä tietenkin kannusti jatkamaan hyvin alkaneita keruuharrastuksia. Paulaharju anoi SKS:ltä apurahaa tehdäkseen uudelleen ja paremmin tuloksin rakennustutkimusmatkan Pohjois-Karjalaan ja Aunuksen. Tällä rahalla hän teki kesällä 1907 kaksi kuukautta kestäneen Joensuusta alkaneen ja Sor-tavalaan päättyneen yli 2000 kilometrin mittaisen keruuretken. Kahtena seuraavana kesänä hän jatkoi näitä retkiä osaksi omin varoin. Tulokset olivat ainutlaatuiset.

Ensimmäisen kesän matkakertomus julkaistiin tuoreeltaan nimellä *Matkakertomuksia Karjalan kan-kahilta*. Aiempien runonkerääjien kertomuksista Paulaharjun kuvaukset poikkeavat kepeydessään ja herkkyydessään olennaisesti. Ne ovat etnografista kaunokirjallisuutta, paikoin runoutta. Teos julkais-tiin uudelleen vuonna 1981, jolloin kuvitukseksi valittiin joukko alkuperäisiä kenttäpiirroksia. Kuvia voi luonnehtia samoin kuin matkakertomusta: ne ovat impressionistisia, nopeasti syntyneitä välähdyksiä vanhasta Karjalasta.

Paulaharju teki retkensä vaiheessa, jossa Pohjois-Karjala oli jo suurten muutosten edessä. Puutava-

rafirmat olivat aloittaneet aktiivisen toimintansa alueella. Mutta syrjäkylissä kulkija saattoi vielä kohdata sukupolvien ajan entisellään säilyneen maailman. Kiintoisa on esimerkiksi kuvaus Outokummun kylästä, jossa elettiin onnellisen tietämättöminä maan alla piilevistä - nyt jo piilleistä - malmirikkauksista.

Sitkeän työn tuloksena valmistui lähes 600-sivuinen käsikirjoitus "Kansatieteellinen kuvaus Pohjois- ja Itä-Karjalan rakennuksista", joka jakautuu 25 lukuun. Se alkaa kuvauksella kuusen juurella ja keitin-selän äärellä asumisesta ja päättyy karjalaisen rakentamisen ja rakennustapojen yleiseen kuvailuun.

Omaleimaisuudessaan ja täydellisyydessään Paulaharjun käsikirjoitus satoine kuvineen on yliver-tainen kaikkiin muihin tuon ajan vastaaviin rakennuskuvauksiin verrattuna. Mutta käsikirjoituksen kohtalo oli onneton. "Esityksen liiallisen laveuden ja suuria varoja kysyvän painatuksen" takia käsikir-joitusta ei voitukaan julkaista.

Paulaharju oli suunnattoman pettynyt tähän päätökseen. Hän purki tuntojaan SKS:n sihteerille lä-hettämässään kirjeessä: "Sen kyllä tiedän, ettei siitä työstä kultaa leikata, enkä sitä ole tahtonutkaan, enkä ilman erityistä halua sitä olisi tehnytään. Enkä suinkaan taas ole aikonut, että kaikkia muistiin-panojani ja rakennusesityksiä tahtoisin painettavaksi tyrkyttää. Mutta tähän karjalaisrakennusesityk-seeni olen erikoisemmin kiintynyt, erityisellä halulla ja harrastuksella kokoillut. Siksiä tuntuukin niin kovin ikävältä jättää se niin vain muiden parempiosaisten käytettäväksi."

Moni tutkijapolvi on sittemmin lehteillyt hyödykseen Paulaharjun käsikirjoitusdokumenttia. Vasta 1982 oltiin valmiita käsikirjoituksen keskeisten osien julkaisemiseen. Ensiksi julkaistiin teos *Karjalai-nen sauna* ja seuraavana vuonna hieman laajempi laitos *Karjalainen talo*. Vihdoin syksyllä 2003 laa- ja käsikirjoitus julkaistiin kokonaisuudessaan nimellä *Karjalaista rakennustaitoa*. Rakennusten lisäksi Paulaharju kuvaa elävästi kohtaamiaan ihmisiä ja karjalaista kulttuurimaisemaa, joka näyttäytyy myös hänen taidokkaissa piirroksissaan ja valokuvissaan. Mutta vieläään kaikkia Paulaharjun retkillä tallen-tamia aineistoja ei ole hyödynnetty riittävästi. Esimerkiksi hänen Pohjois-Karjalasta ottamansa valoku-vat kannattaisi julkaista, vaikkapa siten, että rinnalla olisi nykyisiä näkymiä samoista kohteista.

Antti Lukkarinen Paiholasta

Paulaharjun keruutekniikkaan kuului myös se, että hän oli talvikaudet kirjeenvaihdossa joidenkin kertojiensa kanssa. Yksi heistä oli Antti Lukkarinen Kontiolahden Paiholasta. Kertojien lähettämissä kirjeissä saattaa olla hyvinkin yksityiskohtaisia ja jännittäviä muistoja menneiltä ajoilta. Niinpä Lukkarinenkin kertoo keuhällä 1908 poliittisista mielialoista Joensuussa ja päättää kirjeensä: "Paljon olisi puhumista vaan kirjeessä ei kaikkia sanella ja niin ne voipi jäätäkin syystä kuin ehken emme enää voi sattua suulliseen puheluun. Minullakin on joku katkera mielipite, josta isävainajani kertoi."

Paulaharju kiinnostuu tästä "katkerasta mielipiteestä" ja niin Antti Lukkarinen kertoo seuraavassa kirjeessä suvussa säilyneen tarinan:

"Tulin lausuneeksi muistissani olevan jotakin Venäjän sotaväen töistä isäni isoisän suhteen. Siitä olin kirjoittaissani liika ahtas mielinen syystä kuin nyt ei ole enää totistettavissa se menettely, ja kuin niistä ei voi nykyisin liian puhella, van kuin kerta nyt lähti puheiksi se asia niin piirrän siitä muutaman sanan luottaen teidän vakavuuteenne että pitätten omina tietoinanne sen. Se asia on täten kuin Venä-jän valloitus aikana sijaitsi Venäjän armeija täällä nykyisen Joensuun kaupunkin lähellä Niinivaaralla nin silloin se kuulu Olli Tijainen Nurmeksesta vankitsi Venäjän armeijan päällikön Fürtenbergin Niini-vaaralla ja samassa vankitsijoukossa on ollut Nurmeksesta eräs mies nimeltä Moilanen jotka kuletti saatua vankiaan Paiholan kylän kautta ja kävivät muun muassa vankinsa kanssa isäni isoisän talossa-kin ja sitten matkalta palautu Moilanen takasin Niinivaarallen Venäjän armeijan kätyriksi siten tienaten

rahaa ja suosiota ja antoi ilmi seuraten venäläisiä takaa-ajossa mukana neuvoen mistä kuljettiin ja missä taloissa käytiin, josta oli seuraus se isoisällemmekin kuin hänenkin kotonansa kävivät, että Venäjän rakuunat tempasi isoisämme pellolta ruisauman päältä, jota hän oli parhaallaan latomassa, nuoraan kiini sekä hevosen jälistä juoksemaan ja niin vietiin Niinivaaralle läpi metsien jonne Paiholasta tulee noin 24 kilometriä ja sitten iso-isämme vaimonsa ja poikansa läksivät jälistä tapaamaan, että nähtä vielä elossa nin ne kyllä saivatkin Niinivaaralla nähtä van silloin ei hänellä ollut mitään tajua ainoastaan vaan vähän henkitti enää, ja mikä surullisinta nin se on se että keuhkot näkyi hartioista kun lihakset oli repeillyt rakuunain jälestä viiltessä. Tämä ei ole unehtuna koskaan mielestäni.”

Antti Lukkarisen samoin kuin monien muiden kansanmiesten ja -naisten Paulaharjulle lähettämät kirjeet ovat kiinnostavia dokumentteja paitsi sisällöltään myös kielenkäytöltään. Ne osoittavat, millä tavoin puhekieli alkoi vähin erin taipua kansan parissa myös kirjoitetuksi kieleksi. Antti Lukkarisen muuttamat myöhemmät kirjeet kertovat myös siitä, että tuolloin sadan vuoden takainen, tarinaksi kiteytynyt tapahtuma ohjasi hänen yhteiskunnallisia näkemyksiään ja arvioitaan isänmaan tulevaisuudesta. Antti Lukkarisen pojasta Jussi Lukkarisesta tuli kansanperinteen kerääjä ja tutkija, jonka kanssa Paulaharju myöhemmin oli myös tekemisissä.

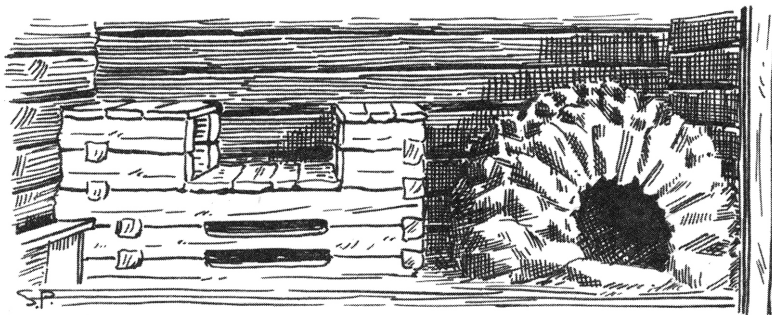
Anni Lehtonen Vuonnisesta

Oulussa Paulaharju joutui tekemisiin Vuonnisesta Vianan Karjalasta kotoisin olevan Anni Lehtosen (1866-1943) kanssa. Ja taas hän aloitti hyvin systemaattisen ja pitkäjänteisen yhteistyön, joka kesti usean vuoden ajan. Anni Lehtosen kertoma perinne avasi Paulaharjulle vihdoinkin näkymiä myös arkaaiseen vienalaishuoltoon.

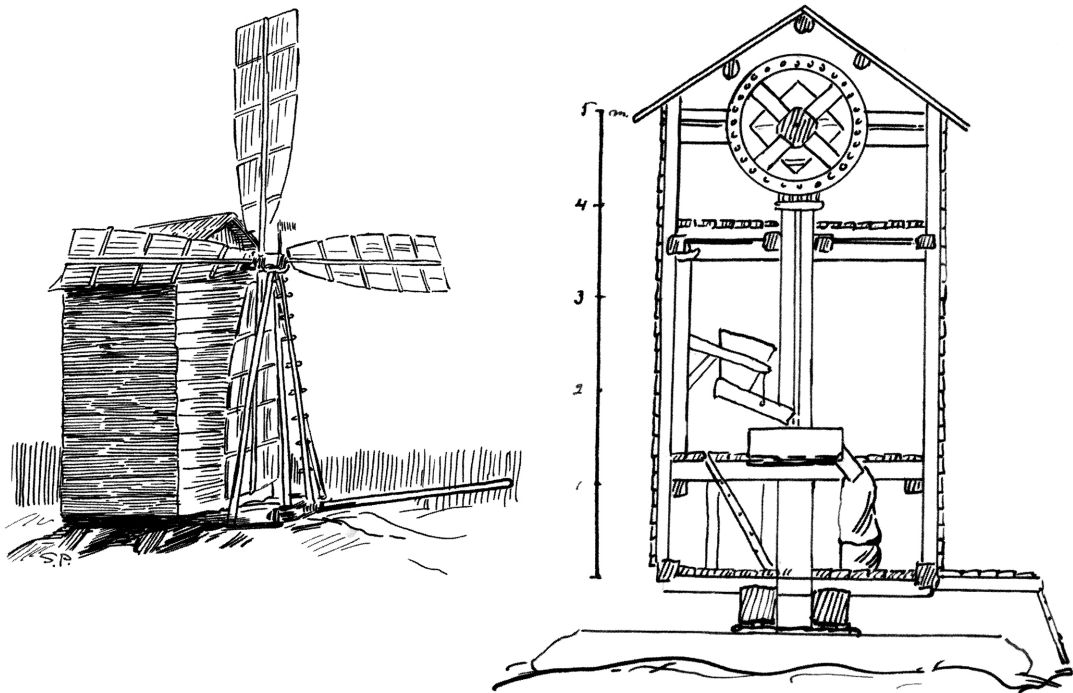
Kaikki alkoi sattumasta. Syksyllä 1909 Paulaharjua vastaan oli astellut Oulussa kaksi keski-ikäistä naista. He olivat kyselemässä töitä ja etsivät tietä johonkin taloon. Kävi ilmi, että he olivat vienalaisia, kotoisin Vuonnisesta. Toinen heistä oli juuri Anni Lehtonen. Tästä alkoi Anni Lehtosen ja Samuli Paulaharjun intensiivinen yhteistyö ja samalla Anni Lehtosen ja Paulaharjun perheen välinen ystävyys.

Vuonnisessa oli neljä vuotta aiemmin raivonnut ankara ”jumalantauti”, lavantauti, johon myös Anni Lehtonen ja hänen miehensä Kliimo olivat sairastuneet. Kun Anni oli toipunut kovasta kuumeestaan, hän sai kuulla, että mies oli jo viikon maannut kalmistossa. Näin hän oli jäänyt yksin kuuden lapsensa kanssa, elämisenkeinot olivat vähissä, leipää oli lähdeittä etsimään sieltä, missä sitä tiedettiin olevan.

”Kurjuus kun tuloo vierahaks niin se ei lähe ennen pois, vain emännän pitää lähtie”, oli Anni selittänyt. Aluksi hän oli etsinyt töitä Muurmannin ratatyömaalta. Sitten oli matka suunnattava länteen. Matkaa Ouluun oli kolmesataa virstaa. Siellä oli mahdollisuus pestä pyykkiä kaupungin rouville, kantaa tiiliä rakennuksilla ja raataa kaikkea, ”mistä vain rahaa lähti, mitä tarjottiin ja mihin pystyi”.

Patrosen saunan sisusta.
Kokkari, Korpiselkä.

Vas. Tuulimylly. Polvijärvi. Oik. Tuulimyllyn poikkileikkaus. Rääkkylä.

Anni Lehtonen oli suurten runonlaulajien perillinen sekä isänsä että äitinsä puolelta. Ontrei Malinen oli hänen äitinsä isoisä, Lonkan Martiska Karjalainen taas oli hänen isoisänsä Simanan veli. Näiden Lönnrotin tapaamien suurlaulajien jälkeläiset Anni Lehtonen tunsi kaikki. "On kuin olisi Anni Lehtosen koko heimon muinainen viisaus ja runous, vielä kerran ennen sammumistaan, leimahtanut kirkkaaseen loimoon", hehkutti A.R. Niemi. Annin äiti Okahvie oli Ontrei Malisen pojan Vassilein tytär. Hän oli syntynyt 1830 Haapakuotkuessa. Malisten laulutaito oli periytynyt myös hänelle. Okahvie oli mennyt 20-vuotiaana vaimoksi Tsiitari Bogdanoville Vuonnisen Saarelle; Annin tyttönimi oli siis Bogdanov. Annilla oli yhdeksän sisarta.

Paulaharjun ensimmäisestä vaimosta Kreeta-Liisasta ja Annista tuli sydänystävät, tosin lyhytaikaiset. Kreeta-Liisa kuoli 1913. Marjut Harju on kirjannut elämäkertateokseensa Ahti Paulaharjun muisteluksen Annista: "Isä laulatti häntä, äiti huolehti ruoasta ja vanhin tytär Lyyli opetti lukemaan. Lapset kutsuivat häntä Karjalan tädiksi; istuin hänen sylissäni illat toisensa jälkeen nauttien siitä runoudesta ja niistä loitsuista yms., mitkä hän kertoi isälleni monena talvena. Jopa olin silloin tällöin omin päinkin hänen mukanaan pyykinpesussa, hän näet pesi elatuksekseni talvisin myös pyykkiä oululaisille."

Keväällä viimeisten hankielien aikana Anni palasi takaisin Vuonniseen mukanaan vähäiset ansiot, kelmassa vaatetta ja muuta tarpeellista lapsilleen. "Kurkien keralla hän syksyllä tuli, lähti keväällä pulmusten keralla." Paulaharjun papereiden joukossa on säilynyt muutamien Anni Lehtosen hänelle lähettämien kirjeiden joukossa myös yksi Annin lasten äidilleen sanelema riipaiseva kirje. Se osoittaa, miten ristiriitaisten tunteiden vallassa Anni Lehtonen on joutunut elantoa perheelleen hankkimaan. Kirje on päivätty maaliskuun 16. päivänä vuonna 1912. Se kertoo lasten äärimmäisestä hädästä:

"Kirienne saimme rakas äitimme vaan se ei tuottanut meille iloa. Enemmän mielipahaa kun siinä ei

ollun teidän kotiin tulosta eikä rahan lähetyksestä, me olemme jo syönet velkaa 20 rublaan, nyt emme enempi uskalla edes mennä pyytämäänkaan kuin ette ole pannet mitään tietua, se tieto mitä A. Puhakainen kirjoittaa joko omasta tiedostaan vaiko äiti teidän käskystä, että olkaa toivossa ilosia kyllä jesus leipää antaa vaan se on meidän kohdalla valehta. Kyllä tääläkin se tiedetään että jesus kyllä siunaa työn kaupan ja kaikki toimen joka uskossa tehdän ja toimitaan, jolla on työn tekiöitä ja toimioita vaan tähä aivan tyhijään jossa ei ole mitään se tällä kerta ei auta. - - Niin nyt äitimme rakas me olemme aivan avuttomat, ja kysymme lapses että miksi äiti niin kirjoitti että tulisin vielä käymään sinne vaan kuin on pitkä matka ja vaikea. Onhan se ennenki ollun sama olettepa tullut meitä katsomaan pyydämme ole rakas äiti hyvä tule vieläkin eli lähetä rahaa mitä pikimmin hätä meilä on kova, jos nyt lehmänki panisimme niinkuin täytyki panna niin paljonko se on. Elä heitä lapsiasi ole hyvä.”

Kirjeen loppuun myös kirjoittaja on lisännyt puumerkkinsä: ”Kirjoitti se joka ei ennen ole vielä kirjoittan: Karjalan moukka.”

Samuli Paulaharjun ja Anni Lehtosen yhteistyö kesti seitsemän talven ajan. Tulokset olivat ennätysmäiset: sananparsia 8 000, itkuvirsiä kolmattasataa, loitsuja saman verran, häärunoja, satuja, tarinoita, arvoituksia, uskomuksia, tuutulauluja, leikkilukuja ja uudempia kansanlauluja kymmenittäin. Anni Lehtosen kertoma perinne löysi myös pian tiensä painettuihin julkaisuihin. Annin runoja julkaistiin vuosina 1919–21 ilmestyneissä *Suomen Kansan Vanhojen Runojen* Vienen osissa 4 500 säettä. Ei ole tiedossa, näkikö hän itse koskaan runojaan tai itkuvirsiään painettuina.

Anni Lehtosella oli poikkeuksellisen hyvä muisti, toisaalta hänen kykynsä muunnella oppimaansa perinnettä oli vertaansa vailla. Oulun tuomiokirkon urkuri J. Ranta merkitsi 1913–1914 muistiin Annin laulamia runosävelmiä. Rannan kokoelmassa on yhteensä 23 sävelmää: häävirsiä, paimenvirsiä, lasten lauluja, karhuntutkuvirsiä, uudempia lauluja ja pajatuksia. Ranta tähdentää Annin improvisointikykyä: ”Laulaja ei milloinkaan laula samaa säettä toistamiseen samalla tavalla. Jos saman runon pyytää eri kerralla laulaa, on sillä jo usein kokonaan toinen sävelmätyyppikin. Kun laulajan korva ei sitä paitse ole aivan varma, eivät nämä muistiinpanot ole ehkä mitään erikoisia. Kustakin tyypistä olen koettanut säilyyn panna muutamia kantamuotoja. Toisintoja laulaa laulatettava miten paljon hyvänsä. Usein käy niin, että jotakin runolaulua alotettaessa, on sävelmä aina uusi, mutta kun laulaja hetken improviseraa - sellaista hänen laulunsa on - voi hän horjahtaa ent. tuttuun sävelmään takaisin.”

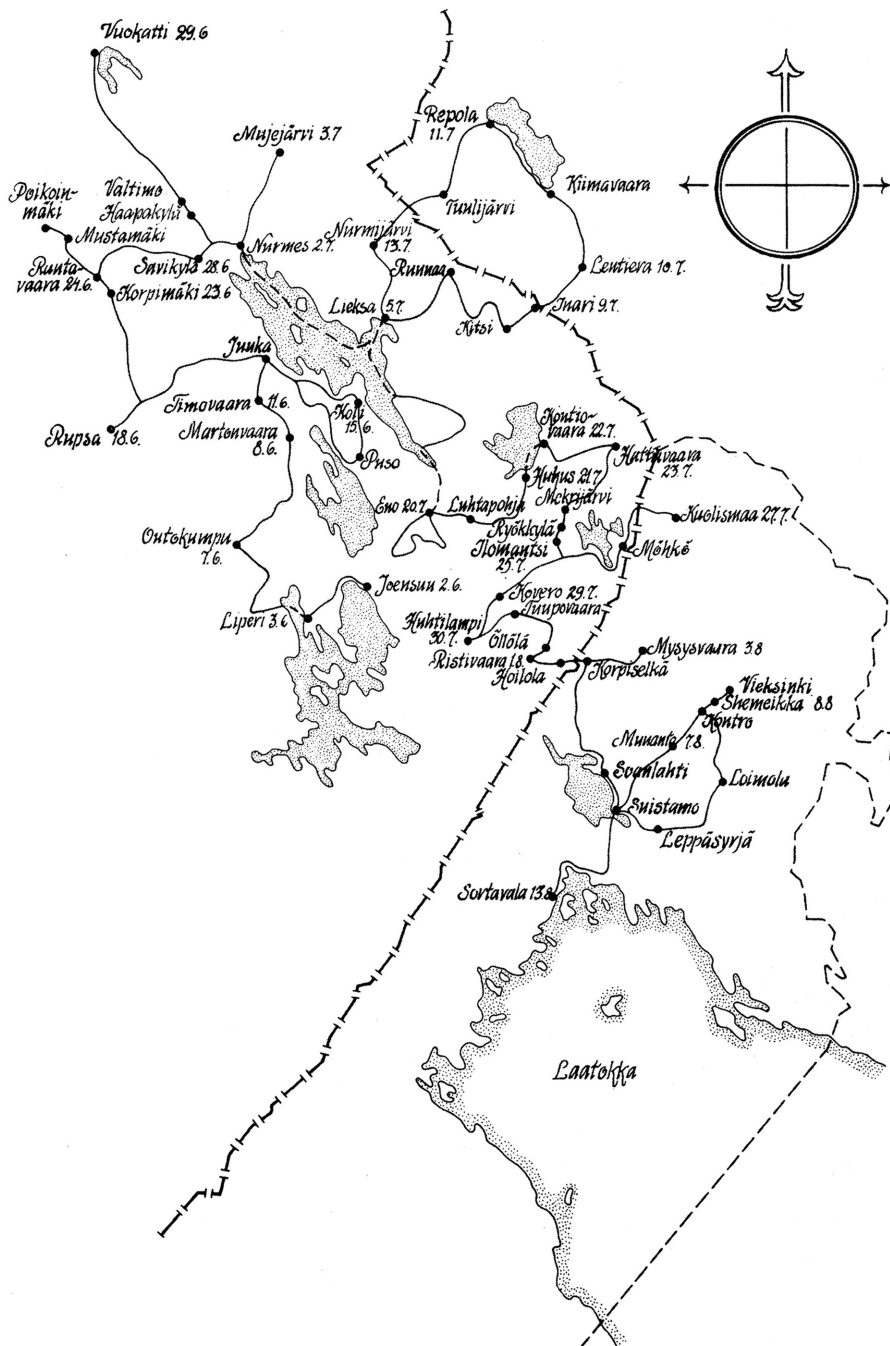
Anni Lehtosen kyky tuottaa ja muunnella perinnettä tilanteen ja tarpeiden mukaan aiheutti sen, että häneltä tallennettu laaja sananparsikokoelma herätti tutkijoiden piirissä alkuvaiheessa epäilyjä aineiston luotettavuudesta. Paulaharju oli käynyt Anni Lehtosen kanssa systemaattisesti läpi A.V. Koskimiehen kokoelmaa *Suomen Kansan Sananlaskuja*. Tarkkoine selityksineen ja kommentteineen keräelmä sisältää runsaasti muutakin kuin ”aitoja sananparsia”.

Sananparsikeräelmä sisältää paitsi lyyristä aineistoa myös Annia itseään koskevia kommentteja. Esimerkiksi sopii muistiinpano numero 9635: ”Anni kun laulaa, se on kuin käki kukkuu. Sanottu saneilijasta Anni Lehtosesta. Ei päässyt kisat alkamah, jos en mie ollun laulamas. Kyllä mie jouvun helvettih, ne viö alimmaiseh helvettih imehnisen, sanovat. Sill mie itse tahtosin oppie lukomah. En mie uso mitä muut sanoo. Kyllä miun ajatukseni niin lentää, jot ne lentää ympäri imperiöitä yhellä hetkellä.”

Anni Lehtosen myöhemmät vaiheet

Mitä Anni Lehtoselle myöhemmin tapahtui? Mielenkiintoista lisätietoa sekä Annin että hänen toisen miehensä Hotatta Malisen (1867-1942) onohduksissa olleisiin elämänvaiheisiin tuo Darja Sahtarinan Punalipussa 1986 julkaistu laaja kertomus ”Runokylä Vuonninen”. Darja Sahtarina (s.1922) on itse

vuonnislaisia ja Ontrei Malisen pojan Jyrkin pojan Teppanan eli Kuotkuen Teppanan (1876-1941) tytär, tyttönimeltään siis Toarie Malinen. Hän ehti tutustua hyvin sekä Anni Lehtoseen että tämän toiseen mieheen Hotatta Maliseen. Darja Sahtarinan kertomus sisältää myös yhden Anni Lehtosen omaa elämää kuvaavan loisteliaan runon:

Kartta Samuli Paulaharjun 2.6. – 13.8. 1907 tekemästä rakennustutkimusretkestä Pohjois- ja Itä-Karjalaan. Samuli Paulaharju, *Karjalaista rakennustaitoa*. SKS. 2003.

Nousin aikain uamusella,
 heräsin kun hepo hirnu.
 Alkoi kiireh, ta alkoi kiireh.
 Paikkain housut pojusella
 pesin pajan pienosella.
 Oi,kuinon kiireh, ta oi, kuin o
 kiireh.
 Lapsi itköy kätkyessä,
 leivoin leivät syötäväksi.
 Niin on kiireh, ta niin on kiireh.
 Pesin pytyt, kiulut, kannut,
 suurusta en suuhu pannun.
 Niin on kiireh, ta niin on kiireh.
 Lapsi itköy kätkyessä,
 lehmä ammou kytkeyssä.
 Oi, kuin kiireh,
 ta oi, kuin on kiireh.
 Päivän pitkän pyykkie pesin,
 vejin vejet, hakkain halot.
 Yhä on kiireh, ta yhä on kiireh...

Tapasin Pertti Virtarannan ja Markku Niemisen kanssa Darja Sahtarinan Uhtualla huhtikuussa 1995 ja saimme kuulla lisää Anni Lehtosesta. Kävi ilmi, että Anni oli ollut hyvin pyylevä, lihava ihminen, ”yli satakiloinen”. Hän oli potenut päänsärkyä ja sen tähden pitänyt päässään useita huiveja päällekkäin. Kahvin juonnista oli ollut apua päänsärkyyn. Hotatan pienehkö talo oli ollut Vuonnisessa Rasinaholla. Vähäisillä pelloilla oli viljelty perunaa. Paulaharjua ja Oulun aikaa Anni oli joskus muistellut: ”Siellä meillä oli hyvät olot, siellä laulua syntyi”. Anni oli kuollut evakkomatalla Arkangelin takana Vilegotskin piirissä Karataihan kylässä kesällä 1942. Sinne hänet myös on haudattu. Hotatan elinpäivät olivat päättyneet edellisen vuoden joulukuussa kovien pakkasten aikaan. Kerrottiin, että hänen hautansa kaivaminen umpijäiseen maahan oli ollut mahdottoman hankalaa.

Anni Lehtosen ja Samuli Paulaharjun yhteistyön tuloksena syntyi Vienan Karjalan tavoista kertova teos *Syntymä, lapsuus ja kuolema*. Sen julkaisi 1924 monien mutkien jälkeen Kalevalaseura. Valitettavasti kielenkorjaajat rusikoivat aika raskaalla kädellä Paulaharjun omaperäistä ilmaisua. Teos ilmestyi uudelleen tekstiltään korjaamattomana sekä piirroksin että ainutkertaisin valokuvin varustettuna laitoksena vuonna 1996.

Karjalan matkojen jälkeen Paulaharjun kiinnostus alkoi suuntautua yhä enemmän Pohjois-Suomeen ja Lappiin. Mutta Karjalaa hän ei koskaan unohtanut. Tammikuussa 1944 Paulaharju kirjoitti Martti Haaviolle ja muisteli elämäntyönsä alkuvaiheita: ”Karjala vain oli runojen ja satujen maa - olin Maamme-kirjasta ja Eero Salmelaisen saduista ja tarinoista täjässäkin olisi ollut paikka valmiina.” Haikana hän päättää kirjeensä: ”Alpo Sailo lähettelee Vienasta viestejä, jotta tulla sinne. Eino Nikkilä kirjoittaa Aunuksesta, että siellä olisi mielimaita minullekin. Eipä taida minusta enää olla menijäksi.”

Kuukautta myöhemmin vähän ennen Oulun suuria pommituksia Paulaharjun elonpäivät päättyivät.

Rakkauren kakkaroota

Jussi ja Maija olivat olleet avioliitossa neljäkymmentä vuotta. Elämä oli ollut sitä mitä elämä pruukaa pikkutilallisen kohdalla olemaan, työtä ja vastuksia yli oman tarpeen. Tuulta ja tuiskua. Mutta oli aurinkokin paistanut, sitä ei sovi kieltää. Lapsia oli siunaantunut viisi kappaletta, kaikki jumalankiitos terveitä ja persoja työlle. Niin että Maijan kelpasi nyt, kun Jussi oli joku vuosi sitten mennyt manan majoille, hissutella eläkeluorina pässin pötkkimät jaloissa kamarinsa lattialla, kastella kukkia, muistella menneitä ja pyyhkiä tomuja.

Maija ottikin piirongin päältä Jussin kuvan, hinkkasi pokasta ja lasista tomun ja katsoi tarkasti. Niin on mies kuvassa tyrniän näköinen että. Aivan ittensä näköinen.

Kuvan taa oli liimattu Jussin kuolemanilmoitus: Puolisoni ja isämme vanhaisäntä Jussi Alaluhta.

Tyttäret olisivat halunneet laittaa ilmoitukseen, että rakas, rakas puoliso ja isä. Mutta Maija oli sanonut, että kun ei sitä sanaa oltu vainajan elinpäinäkään pruukattu käyttää, niin mitä sitä nyt enää. Ja Maija oli ajatellut, että ne sanat puoliso ja isä, ne kyllä pitää sisällensä senkin liika hienolta tuntuvan rakas-sanan, jota Maijalle itselleen ei kukaan ollut koskaan sanonut, eikä hän ollut osannut sellaista kaivatakaan. Äkkiä kyllä kylmää sydäntä, kun muistaa, kuinka hän oli viimeisillään raskaana raahannut rehuja lehmänkantturain eteen tai paahteisilla pelloilla leikannut ruista. Olisipa silloin, olisipa Jussi tosiaan silloin... Ei, ei sellaista sopinut ajatella.

Maija tällä kuvan takaisin piirongin päälle sillä lailla vähä vinottain katsomaan kantakirjatamma Tuikun kuvaa. Niin Jussi olisi itsekkin käskennyt kuvansa tällätä, jos olisi ollut käskemässä.

Mutta haiku mieli Maijalle tuli.

Hän katsoo vielä kuvaa ja sanoo oikein ääneensä:

Mutta kyllä mä siitä rumaasesta tosisnani tykkäsin.

Rakas, se sana ei ole paljon kulunut eteläpohjalaisen suussa.

Olen kahlannut Samuli Paulaharjun tuotantoa ja etsimällä etsinyt tuota sanaa.

Tuotanto on laaja, niin kuin jokainen täällä tietää, mutta rakas sana ei minun silmiini sattunut. Krossottelusta ja parinmuodostuksesta on tarinaa melkein joka teoksessa, nuorten seurustelutavoista on tarkkoja kuvauksia, häämenoja syöminkeineen kuvataan elävästi, mutta ei siinä näköjään ole rakkautta tarvinnut toisellensa vanhoa. Tosin Paulaharju hienotunteisena ihmisenä poistuu aitasta saman oven aukaisussa krossottelijajoukon mukana ja jättää ne kaksi toisensa löytänyttä kahden kesken. Mutta aletaanko alusta.

Nuorten tyttöjen elämisen koko tarkoitus ja pyrkimys näyttää olleen sen miehen löytäminen, jonka kylkiluusta heidät oli tehty, niin kuin sanassa sanotaan. Tyttäret ahkeroivat rukkiensa ja kangaspuit-

tensa ääressä heti kun kynnelle kykenivät. Niin oli sitten rustooksia yllin kyllin, kun tytär pääsi edes ja oli naimakelpoinen.

Tulen seuraavassa käyttämään lainauksia *Härmän aukeilta* ja *Rintakylä* ja *Larvamaita* -teoksista.

Lutti ja ylikamari olivat Härmän tyttärien aarrekammioita, joihin he varasivat parhaansa, mitä heillä maailmassa oli. Kättensä töillä, kankailla ja kaikenlaisilla verhoilla he koristelivat ja vaatehtivat seinät ja katot niin, että koko lutin sisäkerta oli lutinhaltijan koreaa käsialaa. Ja yli kaikkien, näkyvimmällä paikalla, koreili tyttären kynsistä lähtenyt miäskangas, täysimittainen ja täysivillainen yrkyyskangas.

Kelpasi tyttären näissä puitteissa nyt ehtoon tullen kuulostella, josko olisi krossoottelijoota liikkeellä.

Silkkimusta hevoonen
se tämän kylän raittia travaa.
Kun poiijat korjasti kopistaa,
kyllä fikat oven avaa.

Lauluistakaan en löytänyt sanaa rakas.

Sanaa kulta kyllä käytettiin varsinkin piirileikkilauluissa.

Maija keskellä erää
etti kultansa perää
etti ihanaasten, kaunokaasten
nuorten poikaasten keskell'
Kättä antoo Jussill'
lupas lujasti Jussill'
jotta olla Jussin kulta,
Jussin kulta ja ruusu.

Päästiin sitten viimein yhteisymmärrykseen siitä, että varmaan tämä Maija on tehty justiin tämän Jussin kylkiluusta, ja mentiin pappilaan puhumaan asiasta. Ja sitten ajettiin jo juhlallisesti kuuntelemaan kuulutuksia Herran huoneeseen.

Nuoret istuivat korvatusten kukkukeisien korkeaselkäisessä kenottimessa, mutta eri penkissä ja eri puolilla piti kirkossa könöttää. Ajettaessa kyllä kehtasi istua vierekkäin, mutta olipahan jo aivan kamalaa, jos yrkyyspari lähti pitkin maantietä korvan kävelemään. niinkuin herrat. Piti ainakin astella oikeaa peräjulkkaa, vaimonpuoli takana, taikka sitten kumpaisenkin kulkea tien eri pyörtänoitä.

Pian ajoivatkin sitten häihin kuttujat talosta taloon:

Tervehyysiä Hautakorven haltioolta ja nuorelta parilta, jotta tekisiä hyvin ja tulisia vihkiäsihin ensi pyhänä... ryyppyjä ottohon ja hyppyä orottamahan...ja ruokaaki sais.

Ja ruokaa tosiaan saatiin, hyppelyn lomassa syötiin syömästä päästyä ja juotiin juomasta päästyä. Sen verran ainakin, että hyppely sujui ja tappelujakin syntyi – tai olisi syntynyt, jos ei ollut hankittu kovia perähänkattoja.

Pitokokki apuihmisineen kumminkin oli tehnyt parhaansa, pöydät notkuivat:

...sinsallaa, lipiäkalaa, lihapaiastia, pernalooraa, kryynipuuraa, klimppivelliä, ja kräämiä.

Kumminkin vain pyyttäväki, jota häihin oli haastettu, kutsuttiin ruaallen, kutsumaton jalkaväki sai olla ilman.

Mitä suurelliset tai pienemmät häät ovat vuosien saatossa merkinneet. Ennen ne olivat suvun ja kyläkunnan yhteinen ja odotettu juhla, joka keskeytti pariaksi päivää raskaan arkityön. Nuori pariskunta otettiin tällä tavoin yhteisöön. Hetken he saivat olla juhlittuja. Hetken sai morsian kantaa kimaltelevaa kruunua ja olla ihailtu ja käsillä kannettu. Mutta arki oli kohta edessä:

Talon töihin nuori miniä kohta joutui, kytömaalle ja kesantopellolle, navettaan ja tupatöihin, yhtä hyvin kuin talon tyttäret ja piit. Vanha emäntä köykytti talon valtiaana niin kauan kuin jaksoi, ja miniä oli niin kuin muutkin vain työntekijä toisten joukossa, hyvä lisä talon työvoimaan.

Valkoiset tytärpäivät olivat päättyneet, sekä akkunain koputukset ja kesäöitten hiljaiset onnentäyteiset valvomiset ja odotukset. Kesän kukkakranssit oli karistettu pois päänkukkuralta.

(Suurin piirtein tämä pätee vieläkin. Hetken morsian saa olla prinsessa ja sulhanenkin jonkinmoinen prinssi, katseitten ja ihailun kohde. Mutta arki odottaa ja on käsillä pikemmin kuin osaa arvatakaan.)

Oliko niin, että toistansa ei passannut ihmisten aikana sanoa rakkaaksi. Mitä sitten luttien ja ylskamarien pimennoissa supateltiin toistensa korviin? Luulenpa, että jäyhempikin kosiskelija sentään jotakin hellää sai puserrettua partansa alta.

Ihmisten tähdenkö, kylän normien tähdenkö tämä hellempien tunteitten salailu? Komiaa piti olla, rustookset piti olla runsaat ja häissä piti olla koskematon morsian, jota kruunupää pystyssä kantoi kaikki siveellisen ja kunnollisen tyttären hyveet.

Tosin pariskunnan esikoinen saattoi syntyä kahdeksankuisena, jopa seitsemän tai kuusikuisena. Voi voi sitä pikku räpälettä. Vaikka yhtä suuren räkäisyn se päästi maailmaan tullessaan, kuin täysiaikaiset. Eikä paarmuska ollut uskoa silmiään, kun kiikutti hantuukiin kääristyä pikku raatajanalkua puntarin nokassa ja paino oli sama kuin yhdeksänkuisella. Lapsella oli niin tivihiit luut, siinä se.

Tässä en voi olla palaamatta nykyaikaan. Menen vaikka nyt Seinäjoen asemalle sunnuntai-iltana, jolloin nuoret opiskelijat lähtevät viikonlopun vietosta opintopaikkakuntia kohti. Voi sitä imua tytön ja pojan välillä. Tuskin jaksavat huulet toisistaan irrota, kun on pakko hypätä junaan. Ympärillä tungeksivista ihmisistä viis veisataan. Hävyltä on purtu häntä kyllä niin eree poikki kuin mahdollista.

Hurskastelisiko tässä kohtaa? Kyllä se on nyt, kun ei ne osaa hävetä, toista se oli ennen!

Ei, jotenkin tuntuu ettei tiedä ottaa kantaa. Mutta tunne, jota ilmaistaan sanalla rakas, minä rakastan, onko se nyt hävyn tunteen kadottua aidompi kuin ennenvanhaan?

Epäilen sitä.

Maijan ja Jussin tarinalla aloitin. Haluan sillä myös lopettaa. Tämä Jussi ja Maija elävät jo telefonin ja polkupyörän aikaa. No, Jussi pumppaa ilmaa pyöränsä renkasiin, ovat kylän klopit taas päästäneet ne tyhjiksi. Eivät kumminkaan olleet tällä kertaa fänänneet sulhasmiehen kulkuvälinettä riihiladon katolle. Maija hytisee siinä vieressä ja surkuua miestä, jonka pitää faartata kotia kymmenen kilometrin päähän sonnanajohon.

- Soita mullen päivällä, soita kun tuut puolipäivästä syömähän, niin mä kuulen kuinka sun matka meni. Kun sataakin.

Jussi nakkaa jalkansa komias kaares lestan yli ja sanoo:

- En sunkhan mä ny raavas miäs rupia keskellä päivää torvi korvas seisomahan.

Hantvärkistä maailmanmarkkinoille -seminaarin avaus

Arvoisat seminaarin osanottajat

Lämpimästi tervetuloa tähän Samuli Paulaharjun Säätiön järjestämään Hantvärkistä Maailmanmarkkinoille seminaariin.

Kurikassa syntynyt Samuli Paulaharju tunnetaan kirjailijana ja kansanperinteen kerääjänä. Valmistuttuaan opettajaksi Jyväskylän seminaarista vuonna 1901 hän hakeutui Viipurin läänin Uudenkirkon Kirstinälään lähelle runonlaulajien seutuja. Siellä alkoi hänen yli neljäkymmenvuotinen keruu- ja tutkimustyönsä. Sen tuloksena kertyi suunnaton, jopa maailman laajimmaksi sanottu yhden miehen keräämä kansanperinnearkisto.

Taitavana kynäkäyttäjänä, etevänä piirtäjänä ja valokuvaajana Samuli Paulaharju kokosi valtavan elämäntyön. Numeroituja muistiinpanoja on jälkipolville jäänyt yli 80 000, kansatieteellisiä kertomuksia 4000 sivua, ja piirroksia on tuhansia sekä valokuvia yli 8000. Kirjoja hän kirjoitti 21 ja lehtiartikkeleita yli 500. Paulaharju kulki keruumatkoillaan Karjalasta Kainuun kautta Suomen Lappiin, Kuolan Lappiin, Ruijaan Länsipohjaan ja lopuksi Etelä- ja Keski-Pohjanmaalle. Hän kulki 42 vaellusvuotensa aikana noin 80 000 kilometriä, kävi ainakin 800 paikkakunnalla ja kokosi ennätysmäärän kansantietoutta.

Paulaharju sai professorin arvonimen vuonna 1943.

Vuonna 1999 perustetun Samuli Paulaharju Säätiön toiminta-ajatuksiksi on määritelty Pohjanmaan kulttuurielämän, kansanperinteen keräämisen ja keruutulosten julkaisemisen tukeminen sekä kotiseututyön ja perinteisen käsityötaidon kehittäminen.

Vuonna 2005 säätiön toiminnan kärkenä oli käsityökulttuurin painottaminen. Teeman ympärille oli suunniteltu alueellisen käsityöläisyrittäjyyden ja sen historiallisiin perspektiiveihin keskittyvä hanke.

Niinpä nyt pidettävässä Hantvärkistä maailmanmarkkinoille -seminaarin ohjelmassa tarkastellaan eteläpohjalaista käsityöläiskulttuuria ja perinnettä sekä edetään tämän päivän yrittäjyyteen ja siihen kouluttautumiseen. Yrittäjyysseminaari on osa laajempaa projektia, jonka tärkeänä sektorina on käsityökulttuurin tutkiminen, vanhan perinteen tunnetuksi tekeminen ja vertaaminen syntyvään perinteeseen.

Etelä-Pohjanmaa tunnetaan Suomessa erityisenä yritteliäisyyden ja yrittäjyyden kehtona. Sen perusta on selkeästi käsityöläiskulttuurissa. Alueellisesti se on keskittynyt erityisesti Suupohjaan ja Härmänmaalle. Suupohjassa mm. puu on ollut merkittävä materiaali ja Härmänmaalla - Kauhavalla ja

Härmissä - metalli.

Useimmiten yrittäjyyden lähtökohtana oli välttämättömien tarve-esineiden ja laitteiden valmistaminen koristamaan kotia ja helpottamaan arjen askareita sekä maataloustyötä.

Kun yksi yrittäjä keksi alkaa jotain tuotetta tehdä, alkoi sitä myös naapuri jne. Näin syntyi alueellisia keskittyviä samantapaisten tuotteiden valmistamiseen. Sen aikaista tuotekehittelyä oli naapurilta kopiaointi ja vähittäisten pikkuparannusten teko käytännössä saatujen kokemusten perusteella.

Vuosikymmenten kuluessa teollisen toiminnan reunaehdot muuttuivat ja kilpailu kiristyi suurtuotannon painaessa päälle. Ne, jotka alkoivat ottaa koulutettua henkilöstöä palvelukseensa, tuotteistaa ja kehittää ammattimaista yritystoimintaa, muodostuivat alueellamme tänäkin päivänä oleviksi merkittäviksi yritystoiminnan harjoittajiksi. Edelleen voimakkainta yritystoimintaa maakunnassamme on alueilla, joissa on ollut merkittävä käsityöläisperinne.

Tämän päivän yrittäjyyden haasteet ovat kansainvälistyminen ja siinä menestyminen. Etelä-Pohjanmaalla keskeiseksi menestystekijäksi on otettu osaamisen tason parantaminen, joista esimerkkejä ovat ammattikorkeakoulun voimakas laajentuminen, EPANET - professoriverkosto, joka tekee tiiviissä yhteistyössä yritysten kanssa ns. soveltavaa tutkimusta, sekä yrittäjyyskoulutus, jonka kärkenä on mm. Suomen Yrittäjäopisto Kauhavalla.

Etelä-Pohjanmaan Liiton kulttuurilautakunta on tehnyt arvokasta työtä kulttuuriyrittäjyyden kehittämiseksi. Maakunnan vahvuutena kulttuuriyrittäjyyden kehittämisen kannalta ovat vahva käsityöyrittäjyyden perinne ja olemassa olevat kulttuurialan oppilaitokset. Haasteena on se, miten oppilaitoksissa syntyvää osaamista voidaan kanavoida enenevässä määrin yrittäjyydeksi. Yrittäjyyden sisällyttäminen vahvemmin kulttuurialan opintoihin onkin tulevaisuudessa entistä tärkeämpää. Kulttuuriyrittäjyyden on pohjauduttava vahvaan ammattitaitoon ja osaamiseen omalla alallaan, mutta sen lisäksi toiminnan täytyy olla liiketaloudellisesti kannattavaa.

Erityisenä haasteena Etelä-Pohjanmaalla on maakunnan kulttuuristrategian mukaan kulttuuriyrittäjyyden arvostuksen lisääminen ja saaminen vahvemmin mukaan kuntien ja seutukuntien elinkeino-toimeen. Kulttuurialan yrittäjyyttä tulisi nostaa enemmän esille myös yrittäjäjärjestöissä ja tuoda esille hyviä esimerkkejä myös mediassa. Kun kulttuuri nähdään elinkeinollisena, alueen taloutta ja työllisyyttä parantavana tekijänä, yhdistyy kulttuuriala tällöin läheisesti muihin toimialoihin, etenkin matkailuun, informaatioteknologiaan ja tulevaisuudessa lisääntyvässä määrin myös hyvinvointipalveluihin.

EU:n alueella kulttuurisektorin työntekijöiden määrä kasvaa jatkuvasti ja kulttuuripolitiikka nähdään jopa työllistämispolitiikan ”viisastenkivenä”. Suomessakin kulttuurisektori työllistää, mutta sekä kulttuurialan työpaikat että kulttuuriyrittäjyys keskittyvät vielä voimakkaasti Etelä-Suomeen ja suurimpiin kaupunkeihin.

Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman mukaan kulttuuriteollisuus on nähtävä kuitenkin tulevaisuuden kasvualana myös suurten kasvukeskusten ulkopuolella, sillä se synnyttää uusia ammatteja ja osaamisaloja sekä vastaa uudenlaisiin tarpeisiin yhteiskunnassa ja taloudessa innovaatioita tuottavana tekijä.

Arvoisat seminaarin osanottajat

Lämpimästi tervetuloa

Hantvärkistä maailmanmarkkinoille –seminaariin

Tervehdys seminaariväelle

Yhteiskunnan rooli yrittäjyydelle on puitteiden ja edellytysten luomista. Suomessa tämä ymmärretään vakaana ja mahdollisuuksia täynnä olevana markkinaympäristönä, jota edesautetaan valtion käyttämällä ohjauskeinoilla. Tällaisia ohjauskeinoja ovat esimerkiksi verotukseen ja tukipolitiikkaan liittyvät toimenpiteet. Suomessa tässä on onnistuttu varsin hyvin, mutta aina kuitenkin on parannettavaa. Suomalainen yritys ympäristö on kuitenkin viime aikoina joutunut kovaan puristukseen niiden markkinavoimien joukossa, jotka toimivat globaalisti maan rajoista piittaamatta. Olemmekin saaneet lukea lehdistä, kuinka yritykset ovat siirtämässä toimintojaan maamme ulkopuolelle kalliiden tuotantokustannusten sekä pitkien logististen etäisyyksien vuoksi. Yhä tärkeämmäksi monilla aloilla on tullut myös toimiminen ja näkyminen siinä ympäristössä missä tuotteet myydään. Näissäkin olosuhteissa meidän tulevaisuudessa on toimittava ja tässä muutoksessa on oltava mukana enemmän kuin katseltava puhtaasti sivusta, koska ne markkinat jaetaan joka tapauksessa. Valtion tehtävänä on olla mukana niissä muutoksissa suomalaisen yrityselämän etuja ajaen, oli kyseessä sitten suuret, keskisuuret tai pienet yritykset.

Valtioneuvosto pääministeri Vanhasen johdolla on vaikuttanut hyvin monella tapaa yrittäjyyden olosuhteisiin. Se toteuttaa neljää erityistä politiikkaohjelmaa, joista yhdeksi painopistealueeksi asetettiin hallitusneuvotteluissa yrittäjyyden politiikkaohjelma. Hallituksen työssä ja ohjelmissa voidaan sanoa yrittäjyydellä olevan varsin keskeinen merkitys. Yrittäjyyden politiikkaohjelmalla pyritään luomaan edellytyksiä uudelle yritystoiminnalle, turvaamaan olevassa olevien yritysten toimintakeinot sekä parantamaan niiden kilpailukykyä niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Ohjelman tehtävänä on edesauttaa yrittäjäuralle lähtemistä erilaisilla kannustimilla, myötävaikuttaa yritysten toiminnan laajentamista ja helpottaa yritysten sukupolvenvaihdoja. Myös yrittäjyyden kynnyksen madaltaminen, suotuisan toimintaympäristön luominen sekä yritystoimintaa haittaavien esteiden poistaminen sisältyvät ohjelmaan. Voidaankin katsoa, että juuri tällä ohjelmalla on jo nyt merkittävästi edistetty yrittämisen ilmapiiriä Suomessa. Hallituskauden alusta yrittäjien määrä on kasvanut keskimäärin neljä prosenttia.

Hallituksen yrittäjien ja yritystenverotukseen vaikuttaneina toimenpiteinä on toteutettu veronalennukset yritys- ja pääomaverotuksessa ja poistettu varallisuusvero. Nämä toimet ovat osaltaan tukeneet yrittäjyyttä Suomessa. Sukupolvenvaihdosten verokohtelun huojennus ja luovutusvoittojen verotuksen keventäminen ovat parantaneet mahdollisuuksia toteuttaa yritysten sukupolvenvaihdoksia. Mikäli listaan lisätään vielä monet talous-, elinkeino-, energia-, tutkimus- ja tasa-arvopolitiikan alueet, voidaan Vanhasen hallituksen toimintaa yrittämisen edistämiseksi luonnehtia varsin plus-merkiseksi.

Hallituksen esityksestä Suomessa on tällä kaudella toteutettu merkittävät veronalennukset. Vuoden 2003 hallitusneuvotteluissa pidettiin mahdollisena maltillisia veronalennuksia, mutta nyt niihin

on käytetty jo 3-4 miljardia euroa, eli kolme kertaa enemmän, kuin silloin luultiin. Veronalennukset on kohdistettu pääsääntöisesti suoraan tuloverotukseen. Poliittisessa keskustelussa voidaan aina käydä kädenvääntöä siitä, onko alennukset kohdistettu oikein ja olisiko ollut jokin muu tapa kohdistaa tasa-puolisemmin veronalennuksia.

Yrittäjyyden kannalta on tärkeää, että Suomi on menossa mukaan arvonlisäverotuksen alennusko-keiluun, jota toteutetaan joillakin palvelualoilla. Toteutuessaan sillä on merkitystä palveluyrittäjyyden aseman parantumiseen ja myös palvelujen käytön lisääntymiseen.

Palveluyrittäjyyden kasvunäkymiä parantaa myös väestömme ikärakenteen muutos. Kohtuullisen hyvätuloisten eläkeläisten määrä kasvaa ja ihmisten elinikä pitenee. Tämä väestökehitys tuo muka-naan ongelman työvoiman riittävyydestä. Jo tällä hetkellä tietyillä aloilla on työvoimapulaa ja saman-aikaisesti on työttömyys vielä ongelmallisen korkealla.

Yhteiskunnan toimenpiteet pyrkivät ottamaan tätä kehitystä huomioon molempiin suuntiin.

Työvoimapulaa ovat erityisesti poteneet ns. matalapalkka-alan tehtävät. Suurena vaarana on ollut, että niitä sinänsä tärkeitä työtehtäviä ei ole kiinnostunut kukaan tekemään. Valtion vastaus tähän on-gelmaan on tämän vuoden alussa voimaan astunut matalapalkkatyöntuki. Sen arvioitu menovaikutus budjettiin on 100 miljoonaa euroa. Se on merkittävä kannustin työllistää yli 54-vuotiaita ja työnantaja saa sitä palkasta, joka on 900 – 2000 euroa.

Yrittäjyyden ja myös käsityöyrittäjyyden toimintaedellytyksiä on parannettu muutamalla arvon-lisäverotuksen alaraja liukuvaksi. Se suosii erityisesti pieniä yrityksiä. Starttirahan saamista koskevia ehtoja on tarkistettu siten, että nyt myös palkka- tai kotityöstä yrittäjiksi ryhtyvät sekä opintonsa päät-tävät pääsevät tuen piiriin. Tämä on osaltaan varmasti helpottamassa käsityöyrittäjyyden lisääntymis-tä etenkin maaseudulla, jossa perinteisesti on tehty paljon itse. Kotitalousvähennyksen laajentuminen ensi vuoden alusta parantaa myös pienten yritysten toimintaedellytyksiä. Tämä tulee näkymään yhä lisääntyvänä palveluyrittämisen lisääntymisenä.

Tällä hetkellä ovat käynnissä neuvottelut EU:n rahoituskehyksistä ja siten uuteen ohjelmakauteen valmistautuminen. Yritysrahoituksen kannalta on tärkeää millaiseksi EU:n aluepoliittiset rahoitusmuo-dot kehittyvät. Kansallisen aluepoliittisen yritystuen piiriin kuulumisen on Pohjanmaalla tärkeää. Yri-tystukialueita ollaan piirtämässä uudelleen ja niille on haettava hyväksyntä EU:sta ja ratkaisut tehtä-neen kuluvana vuonna.

Seminaarin aihepiiri keskittyy käsityöyrittäjyyteen. Yleisimmin käsityöyrittäjyys on yrittäjyyttä, joka työllistää yrittäjän ja hänen perheensä. Meiltä Pohjanmaalta toki löytyy käsityöyrityksiä, jotka ovat kas-vaneet useita kymmeniä ihmisiä työllistäviksi yrityksiksi. Käsityöyrityksille on ominaista yksilöllisyys. Aivan niin, kuin kädentaidoille yleensä.

Kädentaitojen merkitys korostuu nykypäivän yksilökeskeisessä yhteiskunnassa. Näistä monet val-mistavat tuotteitaan ilman sarjatuotantoa, jotka ovat tekijänsä näköisiä. Käsityöläinen onkin usein ideanikkari, joka etsii hyvin ennakoluulottomasti uusia ratkaisumalleja ja mahdollisuuksia, jotka sit-ten innovoi suoraan tuotevalmistukseen. Tämä jopa omalaatuinen luonne kehittää yrittäjän omaa, hen-kistä pääomaa ja sitä voi olla vaikeaa siirtää muille. Juuri tästä johtuen monet käsityöyritykset ovat hyvin henkilöityneitä juuri yrittäjään itseensä ja juuri tekeminen koetaan tuotteen lisäksi tärkeänä.

Meillä Suomessa toimii tällä hetkellä noin 10 000 käsityöalanyritystä. Ne työllistävät välillisesti noin 30000 henkeä. Yhteisellä EU:n markkina alueella käsityöyrityksiä on yli neljä miljoonaa. Tämä luku-vertailu osoittaa, että meillä on suhteellisesti hyvin vähän käsityöalan yrityksiä. Oikea suhteellinen osuutemme olisi noin neljä kertaa suurempi.

Aluepolitiikan puolestapuhujana on minulla ilo todeta, että käsityöala on ollut aina hyvin elinvoi-

maista juuri maaseudulla. Täällä meillä se täydentää sopivasti jo olemassa olevia, perinteisiä elinkeinoja ja muodostaa yhdessä kulttuuri- ja matkailupalveluiden kanssa houkuttelevan palvelukokonaisuuden. Kukapa ei tunnista kuvaa itsestään matkalla tutustumassa paitsi itse matkakohteen, myös käsityöläisyrittäjän tuotteisiin. Olivatpa ne sitten matkamuitseja, käyttöesineitä tai jotain muuta, on aina mukava pysähtyä myös putiikissa tutustumassa, josko sieltä olisi jotain kotiin vietävää.

Yrittäjyys elää kuitenkin tällä hetkellä aikaa, jolloin uusia ratkaisumalleja etsitään koko ajan lisää. Väestön ikääntyessä ja nuorison muuttaessa pois maalta jää taltioimatta paitsi paljon käsityöosaamista, myös sen suoranaista häviämistä. Koulutuslaitokset tuottavat käsityöammattilaisia, ja siitä huolimatta on alalla jatkuva pula osaavasta työväestä. Todennäköisesti hitaasti muuttuva koulutusjärjestelmä ei pysy enää nopeasti muuttuvien työelämävaatimusten perässä. Tähän tulisikin reagoida seuraavalla hallituskaudella asettamalla hallitusohjelmaan vaatimus siitä, että työelämän ja koulutuksen tulee vastata toisiaan.

Teollinen perinne ja kehitys Suupohjassa

Teollisen toiminnan alku on omaan tarpeeseen tehdyssä käsityössä ja kotiteollisuudessa, käden taidoissa. Seuraava kehitysaste on myyntiä varten tehty kotiteollisuus ja siitä edelleen teknisen kehityksen myötä pienteollisuus. Sosiaalisesti myyntikotiteollisuus ja pienteollisuus ovat samanlaisia. Niitä voi kutsua harjoittajansa toimeentuloteollisuudeksi erotuksena voiton maksimointiin pyrkivästä keskisuuresta ja suuresta teollisuudesta.

Olen aikaisemmassa Paulaharju-Säätiön järjestämässä seminaarissa Kurikassa muutama vuosi sitten esittänyt tulkinnan Etelä-Pohjanmaan pienteollisuuden alueellisista keskittymistä nimenomaan paikallisena innovaation leviämisenä myyntikotiteollisuuden pohjalta. Tässä maakunnassa myyntikotiteollisuus lisääntyi ratkaisevasti 1800-luvun toisella puoliskolla. Kyseessä oli nimenomaan toimeentuloteollisuus, sillä myyntikotiteollisuuden harjoittajia oli enemmän tilattoman kuin maata omistavan väestön keskuudessa. Myyntikotiteollisuus myös aluksi keskittyi erityisesti niihin osiin pitäjistä, missä maanlaatu oli epäsuotuisa ja sivuansiot tarpeellisia, koska ne toivat talouteen käteisvaroja silloin kun varsinainen maatalous ei niitä kyennyt antamaan.

Myyntikotiteollisuuden yleistymiseen Etelä-Pohjanmaalla oli vaikuttamassa myös talviansiomahdollisuuksien vähyys, sillä soistuneista ja tervatalouden rasittamista metsistä ei kaikille riittänyt ansioita. Tätä tulkintaa, jonka esittäjänä en suinkaan ole ainoa vaan johon ovat päätyneet myös useat historioitsijamme, tukevat myös useat ulkomaiset tutkimukset. Esimerkiksi Ruotsissa myyntikotiteollisuuden on katsottu erityisesti keskittyneen huonoille viljelysalueille Smålannin ylänköseuduille samoin kuin Saksassa maatalouden kannalta huonoille keskivuoristoalueille. Ulkomaisissa tutkimuksissa talviansiomahdollisuuksien vähyys on katsottu myös edistäneen siirtolaisuutta. Samat perussyyt edistivät maakunnassamme sekä myyntikotiteollisuutta että siirtolaisuutta. Perimmältään tietysti vaikuttamassa oli väestönpaine, suhteellinen liikaväestö käytettävissä oleviin maatalouden resursseihin nähden.

Jotta en kertailisi aikaisemmassa seminaarissa esittämäni, jäsennän nyt tämän tarkasteluni Suupohjan, eli Etelä-Pohjanmaan eteläisen osan, teollisesta kehityksestä teollisuustilaston pääluokkien mukaan. Tilastoja en kuitenkaan ryhdy luettelemaan, vaan esittelen kehitystä valikoitujen yritystyyppiesimerkkien avulla. Pitäydyn yritystyyppien syntyyn ja alkukehitykseen.

Ensimmäisenä pääluokkana on kaivannais-, kivenjalostus- ja saviteollisuus. Otetaanpa siitä ensiksi esimerkiksi Kurikan Myllykylässä toiminut louhos, joka on tuottanut maatalouskalkkia. Paikalliset maanviljelijät louhivat tällä paikalla jo 1700-luvun alkupuolelta saakka vähän kalkkia, polttivat sen alkeellisissa maauuneissa ja möivät rakennuskalkiksi. Esiintymän laatu ja laajuus tulivat tunnetuiksi kallioperäkartan valmistuttua alueelta vuonna 1934, ja kolme yhtiötä kiiruhti ostamaan alueen. Paikallisten maanviljelijäin vastus oli valtausvaiheessa ankara, koska perintömetsiä ei haluttu myydä. Louhinnan aloitti alueella vuonna 1944 Ruskealan Marmori, joka menetti alueluovutuksen johdosta

yhden toimipaikoistaan Karjalassa. Louhinnan määrä kasvoi sitä mukaa kun kalkin käyttö ympäristöalueen maataloudessa lisääntyi. Esiintymän niukkuuden takia ei paikalle kuitenkaan rakennettu polttouunia, vaikka kalkkikivi olikin hyvälaatuista.

Samassa Kurikan Myllykylässä on pienehköllä alueella myös kalliopaljastumia, joiden harmaa graaniitti eheydensä takia soveltuu hyvin kivenjalostukseen. Paikalla kivenjalostus alkoi jo ennen 1900-luvun vaihdetta. Aluksi kiveä hakattiin rakennustarpeisiin sekä katukiviksi. Toiminta oli laajimmillaan 1930-luvulla, jolloin paikalla työskenteli jatkuvasti kymmeniä miehiä. Kun betoni toisen maailmansodan jälkeen yleistyi rakennusaineena, valmisteiden kysynnän väheneminen johti myös yrittäjien määrän vähenemiseen.

Viime vuosisadan alusta lähtien Suupohjan pitäjiin perustettiin tiilitehtaita. Pienten tiilitehtaiden menestys perustui aluksi siihen, että raskaan tavaran kalliit kuljetuskustannukset rajoittivat yritysten kasvua. Liikenneteiden ja kuljetusvälineiden kehittyessä tuli entistä laajempi markkinointi mahdolliseksi, mistä syystä useat pienet tiilitehtaat joutuivat lopettamaan toimintansa. Tätä kehitystä edistivät elementtirakentamisen yleistyminen sekä pientuotannon rationalisointivaikeudet. Tiilitehtaiden koneistuminen aiheutti nimittäin varsin suuren pääomantarpeen, mikä osaltaan johti tuotantoyksikköjen kasvuun.

Betonivalimot yritystyyppinä alkoivat yleistyä 1920-luvulta lähtien, kun betonitiilien käyttäminen kattamiseen yleistyi, betoniputki syrjäytti tiiliputket ja lopulta betonitiili rakennusaineena innovaationa levisi. Nämä yritykset kasvoivat erityisesti sodanjälkeisenä rakennuskautena. Kattotiili tuotteena on menettänyt sijansa kevyemmille kateaineille, mutta betonivalimot ovat osoittautuneet erittäin ekspansiviksi yrityksiksi elementtirakentamisen jatkuvasti yleistyessä. Betonielementtien menestys perustuu siihen sattumaan, että betonin ja raudan lämpölaajenemiskertoimet ovat suunnilleen samat.

Elintarviketeollisuudessa meijerien kohdalla on Suupohjassa tapahtunut mielenkiintoinen kehitys. Vielä 1800-luvun puolivälissä karjatalous oli tällä alueella erittäin heikolla kannalla. Sille antoivat voimakkaan sysäyksen 1860-luvun katovuodet, jolloin hallan viedessä viljan useana vuotena karjan antimet pelastivat ihmiset suoranaishalta nälkäkuolemalta. Karjataloustuotteiden merkitys tulolähteenä huomattiin kuitenkin vasta kun voim hinta ulkomaille viennin ansiosta nousi. Tämä synnytti runsaasti pieniä meijereitä varsinkin 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana osuustoiminta-aatteen levitessä. Meijerit sijoitettiin pääsääntöisesti kirkonkyläin, mutta koska tiet olivat huonot ja maidon kuljettaminen hevosella hidasta, sivukyläin talouksien maito matkalla usein pilaantui. Kun maito hinnoiteltiin laadun mukaan syntyi riitaisuuksia ja tyytymättömyyttä, jotka olivat tärkeimpänä syynä sivukyläin meijerien perustamiseen 1900-luvun toisella ja kolmannella vuosikymmenellä. Esimerkiksi Jalasjärvelle syntyi kaikkiaan kahdeksan kylämeijeriä, sillä kuljetusmatkat olivat tässä kunnassa erityisen pitkät, koska kunta on laaja ja asutus jakautunut useihin Jalasjoen latvahaarojen laaksoihin. Kuljetusolojen parannuttua kyläin nurkkapatriotismi esti pitkään meijerien yhdistämisen. Tästä kerrotaan Jalasjärvellä, että 1950-luvulla Valion edustaja kävi Jalasjärvellä esittämässä, että pitäjän maidot kuljettettaisiin vain yhteen kirkonkylässä sijaitsevaan meijeriin. Seurasi pitkä hiljaisuus, kunnes sen katkaisi erään syrjäkylän meijerin puolustaja sanomalla: ”Meidän kylästä ei ainakaan tuora kirkonkylähän muuta ku rumihit ja neki hyvin vastahakoosesti”.

Uusi aika kuitenkin koitui kylämeijerien ja sittemmin myös pitäjämeijerien kohtaloksi. Rakennukset ja koneet vanhenivat, maidonlähettäjien lukumäärä väheni ja kuljetusolot paranivat. 1960-luvun puolivälissä Valio aloitti Etelä-Pohjanmaan maakunnassa voimakkaan meijeritoiminnan keskittämisen perustamalla Seinäjoelle Maitojaloste-voitehtaan. Tämänkin jälkeen keskittäminen kohti suuryksiköi-

tä on alalla ollut käynnissä, ja tuloksena on todennäköisesti vain muutama harva suuryksikkö koko maahan. Uusi aika on meijeriteollisuudessa antanut tilaa myös yksityisille innovatiivisille yrityksille, mistä on esimerkkinä Jalasjärvellä toimiva Juustoportti.

Elintarviketeollisuudessa tullimyllyt olivat maaseudun vanha yritystyyppi. 1800-luvun puolella myllyjen perustajina olivat enimmäkseen maanviljelijäin muodostamat lahkot, myöhemmin yksityiset viljelijät. Vehnäviljelyn yleistyttyä Suupohjassakin 1930-luvun lämpökautena tuli eräiden myllyjen yhteyteen myös vehnänjauhatuslaitteet ja kuntien sähkölaitokset perustivat uusia vehnämyllyjä. Myllyissä työ jatkui runsaana aina 1950-luvun alkuun saakka, jolloin isommille viljelmille alettiin ostaa kotitarvemyllyjä. Ratkaiseva isku tullimyllyille oli vielä traktorikäyttöisten kiertävien myllyjen käyttöön ottaminen 1950-luvun puolivälin jälkeen. Viimeaikaisen kehityksen johdosta useat tullimyllyt ovat jääneet rappeutumaan, mutta onpa niitä esimerkiksi kylätoimikuntien työn kautta kunnostettukin.

Jalasjärvellä esiintyy elintarviketeollisuuden alalla harvinaislaatuinen yritystyyppi, talkkunatehdas. Talkkuna on vanha kansanomaisen ruokalaji ja sen valmistus oli aikaisemmin yleistä maalaistaloissa. Alan ensimmäisen kaupallisen yrityksen Suupohjaan perusti Jalasjärvellä kauppias toisen maailmansodan jälkeen viljan vapauduttua säännöstelystä. Yritys on menestynyt hyvin ja tarjoaa nykyisin monipuolisen alan tuotevalikoiman. Erikoinen yritystyyppi on myös Laihialla toimiva mallastamo. Tämä taitaa ollakin läntisin paikka Euroopassa, jossa valmistetaan ruismallasta.

Käsityötä harjoittavia leipurinliikkeitä alkoi maaseudun kirkonkyliin ja tiheimpiin ryhmäkyliin ilmestyä jo 1800-luvun loppupuolella, ensin kahviloiden tai kauppojen yhteyteen. Leipomoiden perustaminen toisen maailmansodan jälkeen oli ilmaus kysynnän lisääntymisestä maatalousväestön luopuessa kotileivän valmistuksesta, kun taloudet pienentyivät maatalouden koneistumisen johdosta. Leipomoiden lisääntymisen syynä oli tietysti myös maataloudesta riippumattoman väestönosan jatkuva kasvu. Kun liikenneyhteydet ovat parantuneet, on kaupungeissa toimivien suurleipomoiden toimitasäde kasvanut ja ne ovat alkaneet yleisön vaatimustason noustessa voimakkaasti kilpailla myös maaseudulla. Tämä on saattanut jotkut pienleipomot vaikeaan asemaan, mutta useilla lähileipomoilla on edelleenkin oma uskollinen asiakaskuntansa.

Suupohjan alueella Jalasjärven Jokipiissä sijaitsee merkittävä kenkätehdas, jonka toimintaan alkuaikoina kuului myös nahkojen parkitseminen. Suomessa ei enää 1800-luvun toisella puoliskolla harjoitettu nahkojen parkitsemista kotityönä, vaan tämä oli ammattinahkurien tehtävä. Myyntikotiteollisuutenakin ala oli erittäin harvinainen sen vaatiman suuren taidon johdosta. Tästä syystä maaseudullakin oli palveluluontoista toimintaa harjoittavien karvarien ammattikunta hyvin kehittynyt. Jalasjärvellä karvaritoiminta oli keskittynyt Jokipiisiin, jossa 1900-luvun alussa toimi kolme nahkurinliikettä. Näistä yksi kehittyi muita suuremmaksi ja siinä toimi myös kiertäviä ammattimiehiä Tampereelta, Suomen nahka- ja kenkäteollisuuden pääkeskuksesta. Vuonna 1925 tapahtuneen omistajanvaihdoksen jälkeen tämä yritys alkoi kaupallistaa toimintaansa aloittaen vuotojen oston. Lisäksi tehtiin toinen laajennus: kylässä aikaisemmin yksityisinä toimineet suutarit koottiin samaan verstaaseen ja aloitettiin kenkien valmistus.

Suupohjassakin pienten palveluluontoisten nahkimoiden työ jatkui runsaana aina 1930-luvun loppupuolelle, jolloin nahka- ja kenkäteollisuutemme alkoi voimakkaasti koneistua. Palveluluontoiset yritykset menettivät kilpailukykynsä, ja vain sodan aiheuttamien poikkeusolojen takia muutamat niistä saattoivat jatkaa toimintaansa 1950-luvun alkuun. Nykypäiviin säilyi vain tämä yksi esittelmäni Jalasjärven Jokipiissä toimiva yritys, joka kaupallistumisen ansiosta kykeni koneistumaan, mitä se on jatkanut aina robottien käyttöön asti. Yritys tunnetaan nykyisin suorastaan globaalisesti erikoisjalki-

neiden, kuten esimerkiksi mäkihyppykenkien, valmistajana. Paikalliseen innovaation leviämiseen ei ole ollut mitään mahdollisuutta alan vaikeuden vuoksi. Pienyritykset eivät ole kyenneet kasvaneita vaatimuksia täyttämään.

Kurikkalainen lakkiteollisuus sen sijaan on esimerkki paikallisesta innovaation leviämisestä, pienteollisuusyritysten keskittymisestä samalle seudulle. Kurikassa on nimittäin toiminut kaikkiaan kymmenkunta lakkitehdasta. Koska osalla niistä tuotteina ovat olleet myös turkislakit, paikkakunnalle syntyi myös turkisteollisuutta. Kurikassakin räätälit olivat tietysti aikaisemmin valmistaneet tilaustyönä lakkeja, mutta ammattimaiseksi sen kehitti paikkakunnalle vuoden 1890 tienoilla muuttanut henkilö. Mahdollisesti häneltä sai idean lakkien valmistamisesta lisäksi Luhtala, joka kehitti toiminnan teollisuudeksi. Tehtaan palveluksessa oli aluksi edustajia, jotka hevosilla kuljettivat lakkeja vähittäiskauppoille ympäri maata, mutta myynti tukkukaupoille alkoi jo varhain. Syntyneet uudet yritykset muodostivat ikään kuin sukupuun tehtaiden työntekijäin irrotessa ja perustaessa oman toiminnan. Tuotteen jäljiteltävyys edisti sukupuun syntymistä.

Valmisvaatetehtaat ovat Suupohjassa suhteellisen nuori yritystyyppi. Kurikan ensimmäinen alan yritys syntyi sen jälkeen kun yksi lakkitehtaista vaihtoi toimialaa heti toisen maailmansodan jälkeen. Valmisvaatetehtaita syntyi varsinkin 1950-luvulta lähtien moniin pitäjiin, mutta useat niistä ovat ennemmin tai myöhemmin joutuneet kovan kilpailun, nyttemmin myös kansainvälisen kilpailun, takia lopettamaan toimintansa. Sama koskee karstaamo-kehräämöjä, joista ovat pidempään säilyneet vain ne, jotka ovat kyenneet siirtymään ulkomaisen villan jalostukseen tai kehittämään uusia menekkitointintoja, kuten Jalasjärven Jokipiissä toimiva pellavatuotteita valmistava yritys.

Puunjalostusteollisuuden alalla kaikissa Suupohjan kunnissa on esiintynyt vanha yritystyyppi, rahtisahat, jotka tavallisimmin syntyivät myllyjen yhteyteen tyydyttämään ympäristön palveluluontoista sahaustarvetta. Toisen maailmansodan jälkeisenä vilkkaana rakennuskautena tätä yritystyyppiä syntyi lisää ja rahtisahat irtosivat myllyjen yhteydestä voimanlähteen muuttuessa. Jotkut alkuaan rahtisahoiksi perustetut yritykset ovat laajentuneet vientisahoiksi. Suuret vientisahat perustettiin kuitenkin maassamme aluksi nimenomaan jokisuihin, ja vasta myöhemmin vientisahoja alkoi syntyä sisämaahan. Taloudelliset suhdanteet ovat vaikuttaneet olennaisesti vientisahojen esiintymiseen ja niiden menestykseen. Vientisahojen sijoittumiseen tietenkin myös raaka-aineen saanti on paljon vaikuttanut, esimerkiksi Suupohjan eteläosien ja itäosien metsäisyys, Suomenselän läheisyys.

Jalasjärvelle syntyi 1940-luvun lopulla maakunnassa harvinainen yritystyyppi, vaneritehdas, jonka perusti sahanomistaja lisäksi Mäkinen. Hänellä oli kontakteja eräisiin Keski-Suomen teollisuusmiehiin, joilta idea oli peräisin. Keski-Suomesta tuli yrityksen palvelukseen perustamisvaiheessa myös ammattitaitoinen vanerimestari. Yritys toimi vuosikymmeniä, mutta koko alalla tapahtui kuitenkin rationalisointitoimia, ja yrittäjäsuku on kehittänyt uuden merkittävän liiketoiminnan Jalasjärvelle, alkoholijuomien valmistuksen Pramia-liikemerkillä.

Kaikissa Suupohjan kunnissa tilaustyönä kalusteita sekä ovia ja ikkunoita valmistavien puuseppien ammattikunta on vanha. Näiden kysyntä vahvistui taas erityisesti sodan jälkeen vilkkaan rakentamisen johdosta. Kun huonekaluliikkeitä ryhdyttiin perustamaan kirkonkyläinkin, myös kalusteiden tilaustyönä valmistaminen vähentyi, ja vain pieni osa yrityksistä on kyennyt jatkamaan ja laajentamaan toimintaansa erityisesti kiintokalustetehtaiksi.

Jurvan huonekaluteollisuus, jota tässä seminaarissa käsitellään erillisessä esitelmässä, on sitten oma tarinansa. Se voidaan valmistajien mukaan jakaa kahtia, tyylihuonekaluja ja tavallisia huonekaluja

valmistaviksi tehtaiksi. Huonekalujen valmistus alkoi Jurvassa nimenomaan myyntikotiteollisuutena. Pentti Virrankosken väitöskirjassaan esittämän käsityksen mukaan jurvalaiset olivat veistotaidoistaan tunnettuja jo 1800-luvun alkupuolella, jolloin pitäjässä valmistettiin etenkin puulusikoita ja puuastioita. Huonekalujen valmistus omiksi tarpeiksi oli yleistä, mutta myytäväksi niitä Jurvassa alettiin tehdä vasta 1860-luvun nälkävuosien jälkeen, ja tämä myyntikotiteollisuuden haara kasvoi runsaasti 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. Huonekalujen valmistaminen Jurvassa myyntikotiteollisuutena ratkaisi vuonna 1911 kotiteollisuuskoulun sijoittamisen tähän kuntaan. Helsingin kotiteollisuusyhdistys perusti vielä vuonna 1914 Jurvaan Pirtti-nimellä työliikkeen, johon tuli ammattitaitoinen johtaja. Myöhemmin Pirtti tuli kotiteollisuuskoulun yhteyteen. Näissä saivat ammattioppinsa tyylihuonekalujen valmistajat, jotka perustivat paikkakunnalle omia yrityksiään. Tämän lisäksi jo ennen ensimmäistä maailmansotaa alkoi Jurvasta markkinoilla myynnin ohella tavallisten huonekalujen, ”maakuntakalusteiden”, kauppa talosta taloon.

Käsitystä kasvanutta huonekaluteollisuutta, joka on laajentunut ammattitaidon kasvaessa paikkakunnalla tehtaiden työntekijäin irtautuessa itsenäisiksi yrittäjiksi sekä idean levitessä tavataan useilla alueilla. Tätä on kuvattu esimerkiksi Ruotsista ja Saksasta useissakin tutkimuksissa. Millään näistä tutkimuksissa käsitellyistä keskittymistä huonekaluteollisuus ei ole selvästi raaka-aineorienteista, näin myös Jurvassa. Sillä on tietenkin ollut merkitystä, että paikkakunnalle on syntynyt raaka-aineiden välitystoimintaa sekä markkinoinnin yhteisorganisointia. Vaasan yliopistossa joitakin vuosia sitten väitelleen Riitta Kosken mukaan huonekaluteollisuus on Jurvasta levinnyt naapuripitäjiin, eli toiminnasta on tullut seudullista innovaation levitessä.

Metalliteollisuuden osalta olen aikaisemmassa Paulaharju-Säätiön järjestämässä tilaisuudessa kuvannut Kurikan ajokalujen valmistusta ja siitä kehittyneitä merkittäviä yritystä Velsa-osakeyhtiötä. Tämä ala alkoi kahdessa Kurikan syrjäkylässä, Kampissa ja Viitalassa, joihin idea tuli naapurikunnasta Ilmajoelta. Ilmajoen ajokalujen valmistusta on erillisessä tutkimuksessaan samoin kuin jo väitöskirjassaan käsitellyt Pentti Virrankoski. On esitetty käsitys, että idea olisi levinnyt Ilmajoen Könnien kautta.

Kun esitelmäni otsikkona on teollinen perinne ja kehitys nykyiseen teolliseen tilanteeseen en siis tässä tarkemmin puutu ja viittaan siltä osin juuri mainitsemaani Riitta Kosken väitöskirjaan, jossa on ikään kuin uusinnettu oma väitöskirjani 39 vuoden takaa. Tärkeämpää otsikon mukaisen aiheen kannalta on vielä synteeksi palata teollisen toiminnan synnyn ja kehityksen perussyihin maakunnassamme. Taloudellisten seikkojen ohella teollisuusyritysten synnyn ja kehityksen kannalta haluan korostaa sosiaalisia tekijöitä, erityisesti ihmisten sosiaalisia suhteita. Näiden selvittäminen edellyttää teollisuusyrityksen ottamista tutkimuksen analyttiseksi yksiköksi. Etelä-Pohjanmaan pienteollisuusyritysten synty on erityisesti innovaatioiden leviämisen kautta tarjonnut lukuisia esimerkkejä sosiaalisten suhteiden vaikutuksesta. Yhtä jonkin uuden tyyppin yrityksen perustajaa on seurannut joukko jäljittelijöitä idean levitessä lähiympäristöön. Tästä johtuu saman pienteollisuudenyritystyyppin keskittyminen yhdelle seudulle.

Kun paikkakunnalle on syntynyt raaka-aineen hankinnan tai markkinoinnin välitystä, on keskittymisen käynyt myös taloudellisesti edulliseksi: pienyritykset ovat päässeet osallisiksi suurimittaisen tuotannon eduista, kun välitysliike on esimerkiksi ostanut suuren raaka-aine-erän ja myynyt sen edelleen pienyrittäjille. Yhtenä uusien pienyritysten synnyn tärkeänä edellytyksenä on ollut artikkelien yksinkertaisuus eli suhteellisen helppo jäljiteltävyys. Työntekijän irtautuessa itsenäisiksi yrittäjiksi on syntynyt ikään kuin polveutumisyjärjestelmä toiminnan jatkuessa paikkakunnalla ja levitessä seutukuntaan vuosikymmenien kuluessa.

Meidän on kuitenkin muistettava, että yrityksen synnyn ovat idean leviämistapauksissakin aina lopullisesti ratkaisseet henkilökohtaiset syyt, jotka aiheuttavat idean soveltamisen käytäntöön. Tätä voidaan nimittää teollisuusyrityksen perustamisen motivaatioksi. Jonkin myyntikotiteollisuudenalan tai pienteollisuusalan innovaation idean tavallisin omaksumismotivaatio lienee ollut se, että on nähty toisten menestyvän kyseisellä alalla. Myyntikotiteollisuuden kohdalla erityisesti pienviljelijäin suuri sivutulon tarve on edistänyt yritysten syntyä.

Kun maakunnassamme työnsaantimahdollisuudet myyntikotiteollisuuden syntyajankohtana olivat niukat suurien teollisuusyritysten puuttuessa ja soistuneiden metsien antaessa suhteellisen vähän ansioita, myyntikotiteollisuudesta ja pienteollisuudesta muodostui ikään kuin pakonomainen ilmiö, ellei paikkakunnalta haluttu muuttaa pois, mikä siis oli toinen vaihtoehto: siirtolaisuus tai maassamuutto. Myyntikotiteollisuus ja pienteollisuus on ainakin aluksi ollut yritysten perustajien valtaosalle enemmän toimeentulon tai lisäänsioiden hankkimisen kuin varsinaisesti voiton maksimoimisen väline. Tältä pohjalta on kuitenkin liikemiesälyn kautta syntynyt lukuisia uudenaikaisia menestyviä yrityksiä.

Perinne ja kehitys Kauhavan teollisuudessa

Kaksi kotiteollisuuden alaa sai Kauhavalla 1800-luvun lopulla suuren taloudellisen merkityksen: monipuolinen kudonta ja rautatakeiden valmistus, joka erikoistui Kauhavalla nimenomaan puukkoteollisuudeksi. Siihen liittyi kiinteästi nahkaisten tuppien valmistaminen, koska Kauhavan puukot on myyty aina tuppineen.

Tarvittava tekninen taito oli näillä molemmilla aloilla vanhaa perinnettä, joka oli melko yhtenäinen Etelä- ja Keski-Pohjanmaan rannikolla Lappfjärdistä Kalajoelle ja läheisessä sisämaassa. Tämän seudun kansankulttuuri oli saanut erittäin vahvoja vaikutteita Ruotsista Suomen ollessa vuosisatoja tämän maan yhteydessä. Niitä olivat tuoneet kauppayhteydet Ruotsiin ja sinne tehdyt työmatkat sekä lukuisien ruotsalaisten siirtyminen Suomeen. Pohjanmaalle tuli 1600-luvulla Ruotsista laivaveistämöillä tarvittuja kirvesmiehiä ja seppiä, ja myöhemmin seppiä tuli myös seudun harvoille rautaruukeille. Isonvihan jälkeen tuli sodasta kärsineisiin kaupunkeihin Ruotsista kauppiaita ja muuta ammattiväkeä. Etelä- ja keskipohjalaisilla olikin monilla käsityön aloilla paljon enemmän ammattitaitoa kuin useimmissa muissa osissa Suomea.

Pohjanmaan rasitteena oli toisaalta, että sieltä oli verraten helpot liikenneyhteydet vain Ruotsiin ja sinnekin vain purjehduskaudella. Ruotsiin myytiin 1600- ja 1700-luvulla hyvin paljon Pohjanmaan rannikolla rakennettuja laivoja. Sinne tai oikeammin Ruotsin kautta Länsi-Eurooppaan vietiin myös tervaa, jonka valmistus oli talonpoikaisteollisuutta mutta ei käsityötä vaan kemiallisen prosessin hyväksikäyttöä.

Pohjalaisten käsityöillä taas ei ollut Ruotsissa sanottavaa menekkiä. Suomen eteläosan kaupungeissa ja vauraalla maaseudulla niitä olisi ehkä voitu saada jonkin verran kaupaksi, mutta sinne ei juuri purjehdittu, ja maamatka oli ennen rautateiden aikaa liian pitkä ja talvellakin lumen vuoksi hidas ja hankala. Vielä 1800-luvun keskivaiheilta on hyvin vähän tietoa Pohjanmaan käsityöntuotteiden myymisestä Etelä-Suomeen, ja määrät olivat pieniä.

Käsityön edellytykset ansiotyönä muuttuivat 1800-luvulla monin tavoin, olipa kyse ammattilaisten työstä tai sivuelinkeinosta. Tehdasteollisuus syrjäytti monen alan käsityöntuotteet, ensiksi kaikkein yksinkertaisimmat kuten esimerkiksi lakanoiksi käytetyn pellava- tai puuvillakankaan. Toiseksi Suomi alkoi 1870-luvulla vaurastua melko nopeasti etenkin metsäteollisuuden ja puutavaran viennin ansiosta. Myös kotimarkkinateollisuuden kasvu vaurastutti maata. Maataloudenkin tekniikka alkoi edistyä, sen tuotanto kasvoi ja karjantuotteiden hinnat kohosivat. Eri kanavia myöten lisätulot levisivät vähitellen lähes joka kotiin, ja kansan ostokyky kasvoi.

Tämä taas alkoi lisätä monien sellaisten tuotteiden kysyntää, joita pääosa suomalaisista ei ollut ennen käyttänyt kuin enintään sen verran, mitä valmistettiin itse. Tärkeiksi tulivat muun muassa sää-

tyläisiltä muihin kansankerrokseen, aluksi kaupunkien pikkuporvariston keskuuteen ja talonpoikaistaloihin leviävät kodintekstiilit: ikkunaverhot, matot ja pöytäliinat. Vaikka myös tehdasteollisuus tuotti monenlaisia kudonnaisia, käsityöllä oli tällä alalla jonkin verran armonaikaa.

Pohjanmaan käsityölle merkitsi aivan erikoisen paljon rautatien ulottaminen maakuntaan. Rata Tampereelta Seinäjoelle ja Vaasaan avattiin 1883 ja Seinäjoelta Ouluun 1886. Tästä lähtien Pohjanmaan tuotteiden vienti Etelä- ja Itä-Suomeen kävi hyvin päinsä, joten väestön ostovoiman kasvu ja siihen liittyvä ostotarpeiden lisääntyminen pääsivät vaikuttamaan täydellä teholla maakunnan tuotteiden menekkiin. Se koski mitä suurimmassa määrin myös Kauhavalla kudottuja kankaita ja muita tekstiilejä.

Kauhavalla kerrotaan kudotun 1800-luvun keskivaiheilla ansiotyönä erilaisia kankaita sekä raanuja ja villasukkia, mutta näistä on lähteissä vain niukkoja tietoja. Kudonnaisia lienee kyllä myyty varheminkin, mutta omassa maakunnassa oli vain vähän kysyntää, ja kauemmas ei kannattanut lähteä myymään. Vielä 1887 nimismies Adolf Hägglund kertoi Kauhavan kudonnaisia myytävän etupäässä rannikon lähimpiin kaupunkeihin Vaasasta aina Kokkolaan asti. Vain puuvillahuiveja jotkut kulkukauppiaat myivät kauemmaksi, etupäässä Savoan.

Laadultaan Kauhavan kudonta oli 1800-luvun lopulla monipuolista ja korkeatasoista. Maakuntaa hyvin tunteva kirjoittaja, jonka nimeä ei ilmoitettu, kiitti Hufvudstadsbladetissa 1877 kaunopuheisesti Kauhavan naisia, joita hän piti koko Pohjanmaan taitavimpina kutojina. Heidän tuotteitaan tämä kirjoittaja ja nimismies Hägglund luettelivat paljon: pellavapalttinaa ja kilpikankaita (rällejä), puuvillaisia kankaita ja huiveja sekä erilaisia villakudonnaisia, joista kiitettiin erikoisesti komeita saaleja ja hyviä miesten kesäpuvun kankaita. Kauhavalta myytiin myös kauniita raanuja, jotka olivat etupäässä Länsi-Götanmaan ('väsköoti') ja Taalainmaan mallia. Jo nämä nimet osoittavat, mistä kehittynyt kutomataito oli levinnyt Etelä-Pohjanmaalle.

Kauhavan kudonnan laajenemisen tärkein edellytys oli rautatien valmistuminen 1886, jolloin Kauhavan asemakin avattiin. Toinen tärkeä uudistus oli kustannusjärjestelmän käyttöön ottaminen. Sillä tarkoitetaan järjestelyä, jossa kustantaja eli tässä tapauksessa 'kudottaja' hankkii langat, jakaa ne kotonaan kutoville kankureille ja antaa mallit, tarkastaa sitten työn ja maksaa 'tekijästä', eli työn laadusta riippuvan kudontapalkan sekä markkinoi tuotteet. Kudottaja sai kauppiailta luotolla lankoja siksi aikaa, minkä kudonta ja tuotteiden myynti kesti. Kun kutojat käyttivät omia kangaspuitaan, kudottaja ei tarvinnut alkupääomaa mutta kylläkin taitoa ja asiantuntemusta.

Kustannustoimintaa harjoitettiin 1800-luvun lopulla monin paikoin Suomessa, Pohjanmaallakin Vähässäkyrössä ja Kruunupyssä, molemmissa kansannaisten aloittamana. Kauhavalla kudottamisen aloitti työmiehen leski Liisa Hautamäki 1880-luvun jälkipuolella rautatien luomien kauppayhteyksien innostamana. Varhemmin hän oli myynyt itse kutomiaan tuotteita. Liisa kudotti monenlaisia kankaita ja myös mattoja, ei laajentanut yritystään kovin paljon mutta piti tuotteiden laadun hyvänä. Hänellä oli vain parikymmentä kankuria, mutta jotkut heistä kutoivat päätyönään. Liisa kävi myyntimatkoilla kaukanakin kuten Oulussa, Jyväskylässä, Turussa ja Helsingissä, ja menekki oli hyvä. Hyvä myyntipaikka oli myös Kauhavan asema, jonne junat pysähtyivät alkuaikoina ravintolan takia kymmeneksi minuutiksi. Asemalla myyminen oli myös hyvää mainosta: joku matkustaja katseli kudonnaisia ja seuraavalla matkalla jo osti.

Toisen kudottajan Kauhava sai 1911 seppämestarin puolison Loviisa Ekmanin aloittaessa liiketoimensa. Hän välitti myös neuletuotteita: villasukkia ja lapasia. Vuonna 1919 muutamat liikemiesten rouvat perustivat ensimmäisen kudottajayhtiön, Kauhavan Naisten Kotiteollisuusliikkeen. Toinen yh-

tiö, Kauhavan Kangas-Aitta, syntyi 1925, kolmas 1930, ja sitten tuli uusia kuin sieniä sateella, kunnes 'kotikutomoita' oli 1930-luvun lopulla vähintään kaksitoista. Tuotteet muuttuivat ajan mukana: raanujen ja pukukankaiden osuus väheni, ikkunaverhokankaiden, halpojen sängynpeitteiden ('hetekepeitteiden') ja pöytäliinojen kasvoi. Jotkut liikkeet teettivät myös riepumattoja. Tuotteet olivat 1930-luvulla lähes kaikki halpaa joukkokulutustavaraa; taideteollisuuden suuntaan kudontaa ei juuri kehitetty. Pari liikettä teetti sentään ryijyjä.

Ainakin 1920-luvun lopulta lähtien Kauhavan kudonta oli Suomen taloudellisesti merkittävin ansiokotiteollisuuden haara. 1930-luvun lopulla Kauhavan kotikutomoilla oli arviolta 2 000 kankuria omassa ja naapuripitäjissä: Härmässä, Lapualla ja lähimmissä Järviseudun pitäjissä. Kauhavan kankaita myytiin jo 1920-luvulla kaikkialle Suomeen, etupäässä tukkumyyntinä suurille osuuskaupoille ja kangasalan erikoisliikkeille. Myynti tapahtui etupäässä siten, että kauppatkustajat ottivat liikkeiltä tilauksia ja ilmoittivat niistä puhelimella Kauhavalle. Kotikutomojen johtajat olivat vähin poikkeuksin naisia ja samoin kauppaedustajat kudonnan neuvoista puhumattakaan. Kutojatkin olivat naisia; miespuolisia kankureita oli hyvin vähän.

Kauhavan kudonnan suuri laajeneminen 1880-luvulta 1930-luvulle edellytti, että kankureita oli saatavissa paljon ja alhaisin palkoin. Hyvin suuri osa kutojista oli entisten torppien ja muiden pientilojen emäntiä ja tyttäriä, jotka voivat tietenkin kutoa etupäässä talvikaudella. Myös monen kauhavalaisen työläisperheen naiset kutoivat. 1930-luvulla kotikutotoja täytyi kuitenkin hankkia yhä enemmän Lappajärveltä, Kortesejärveltä, jopa Vimpelistä ja Evijärveltä asti. Alhaisista palkoista huolimatta kudonnalla oli suuri merkitys maatalouden tukielinkeinona. Työläisperheelle äidin kudontapalkat olivat ehkä vielä tärkeämmät, ja työväkeen kuuluvat kankurit valittivatkin, että pientilojen naisväki suostui kutomaan aivan liian halvalla.

Toisen maailmansodan aikana Kauhavan kutomot olivat vaikeuksissa lankojen puutteen takia, mutta pystyivät toimimaan muun muassa paperilangasta kudottujen tuotteiden varassa. Rauhan tultua tuotanto lisääntyi nopeasti ja uusia kotikutomoita perustettiin, kunnes niitä oli vuonna 1950 neljäkymmenen vaiheille. Kudonnan kannattavuus käsityönä alkoi kuitenkin heikentyä, ja vuodesta 1951 lähtien kutomo toisensa jälkeen siirtyi kutomakoneiden käyttöön. Monet niistä hankkivat myös kehuurukoneita. Moni kutomo teetti kudonnaisia yhä myös kotonaan kutovilla kankureilla, jotka käyttivät kangaspuita tai pientä konetta. Muutamat vanhat liikkeet pysyivät sitkeästi perinteisen tuotantomuodon kannalla, ja vielä 1990-luvun alkuvuosina oli käsityönä kangaspuin harjoitettua kudontaakin vähän jäljellä.

Kauhavan kutomojen päätuotteena olivat 1950-luvulla sängynpeitteet, mutta seuraavalla vuosikymmenellä matot nousivat etualalle. Jotkut liikkeet kudottivat ryijyjä, muutamat yhä varsin laadukkaita pöytäliinoja. Mattojen kudonta oli varsinaista massatuotantoa, jossa taiteellisuus ei merkinnyt mitään eikä aina muukaan laatu. Lukuisat pakettiautoin liikkuvat kauppiaat myivät mattoja ympäri Suomea. Järviseudun kutomot alkoivat kilpailla kovasti kauhavalalaisten kanssa mutta vielä pahemmin tehdastuotteet. Niiden puristuksessa Kauhavan kutomojen oli 1980-luvulle mennessä yhä vaikeampi saada työvoimaa; huonosti palkattu kudonta ei enää houkutellut nuoria naisia. 1900-luvun loppuun mennessä Kauhavalla elinkeinona harjoitettu kudonta päättyi. Harrasteena se kukoistaa yhä, ja moni nuori nainen opettelee kansalaisopistossa hyvinkin vaativaa kudontaa, mutta he kutovat vain itselleen tai lahjaksi omaisille ja ystäville. Elinkeinona kudonta ei kannata aikana, jona myös tehdasmaainen kudonta on Suomessa kuihtunut halvan työvoiman maista tapahtuvan tuonnin takia. Varsinaiseksi taideteollisuudeksi Kauhavan kudonta ei jostain syystä koskaan kehittynyt.

Pohjanmaan puukkoja kiitettiin jo 1800-luvun keskivaiheilla. Joka halusi "soman veitsen tuppi-
neen", sai sen Pohjanmaalta, kirjoitettiin helsinkiläisessä lehdessä 1855, ja vuonna 1863 kerrottiin Poh-
janmaan puukkojen olevan hyvin kysyttyjä. Työpuukkokin hankittiin mielellään tästä maakunnasta
hyvän terän vuoksi. Kauhavan puukko ei kuitenkaan ollut vielä erikoisessa maineessa. Puukkoja teh-
tiin 1800-luvun jälkipuolella paitsi Kauhavalla ja Ylihärmässä hyvin paljon Kalajoella, Alavieskassa ja
Ylitorniolle. Oulun läänin Pyhäjärvellä yksi seppä teki erikoisen hyväteräisiä puukkoja.

Anja Järvenpää, jonka tutkimusta tässä etupäässä seuraan, osoittaa Kauhavan puukkoteollisuuden
alkaneen laajentua ja kehittyä laadullisesti 1870-luvulta lähtien. Se oli etupäässä ammattiseppien työ-
tä, jota edisti eräiden puukkoseppien määrätietoinen toiminta ja muilta seuduilta saatu oppi. Ilmajoen
Könnin mestarien oppilaita en tiedä olleen Kauhavalla, mutta heidän suurella taidollaan on voinut olla
vällillistä vaikutusta sielläkin. Ylihärman puukkosepät, etenkin Erkki ja Juha Rannanjärvi, jotka olivat
ammattimiehiä ja tekivät hyvin siromuotoisia puukkoja, olivat tärkeitä esikuvina kauhavalaisille. Puu-
konkahvan tekeminen tuohesta opittiin Pohjois-Suomesta, ehkä Ylitornion Pekanpäästä.

Kauhavan puukon mallia kehittivät 1800-luvun lopulla ennen kaikkea ammattiseppä Tuomas Tuu-
rinmäki Sippolasta ja myöhemmin lisäkki Järvenpää ja Juha Kustaa Lammi Mäenpään kylässä. 'Kau-
havalaisen' mainetta kasvatti eniten samantapainen siro puukko kuin Ylihärmässä tehty. Kauhavalla
kuten Härmässäkin niitä tehtiin myös 'kaksineuvoisina', jolloin kaksoistupessa on 'isoo puukko' ja pal-
jon pienempi 'junki'. Vuoden 1900 kahden puolen Kauhavalla tehtiin hyvin kauniita puukkoja, kuten
näkyä eräistä Kauhavan puukko- ja tekstiilimuseon sekä puukkoseppä Altti Kankaanpään kokoelman
loistokappaleista. Tehtiin myös työpuukkoja, joiden menekki edellytti pystyvää terää. Siinä suhteessa
Kauhavan puukko ei ollut aina hyvässä maineessa, koska hyvien puukkoseppien ohella oli huonoja-
kin.

'Kaksineuvoinen' Kauhavan puukko, jonka kahvaan oli liitetty vaskesta valettu hevosenpää, lahjoit-
ettiin 1888 Venäjän perintöruhtinas Nikolaille, ja samanlaisen mutta vielä hienomman hän sai, kun
hänet kruunattiin 1894 keisariksi nimenään Nikolai II. Keisarinna Aleksandra sai samanlainen kapi-
neen. Näistä lahjoista kirjoitettiin sanomalehdissä, ja se oli loistavaa mainosta 'hevospäisille' ja muille
'kauhavalaisille'. Vuoden 1894 lahjapuukkojen tekijät J. K. Lammi ja lisäkki Järvenpää saivat 'keisarin
puukkosepän' arvonimen siitä huolimatta, että suomalaisella puukolla oli Venäjällä lähinnä vaarallisen
tappeluaseen maine.

Pohjanmaan 'häyry' oli 1870-luvulta lähtien enää vähän, mutta kun heitä alettiin romantisoida yhä
enemmän lauluissa ja näytelmissä, heidänkin maineensa oli omiaan mainostamaan Kauhavan puuk-
koja. Isoon-Antin ja Rannanjärven lauluun lisätty säe: 'Vaasan veri ei vapise eikä Kauhavan rauta ruas-
tu!' oli mainoksena kullan arvoinen, ja vielä F. E. Sillanpään 1934 ilmestyneessä romaanissa *Ihmiset
suviyössä* "pitkä kauhavalainen puukon terä" uppoaa kohtalokkain seurauksin tukkimiehen rintaan.

Usein esitetty käsitys, että erikoisesti häyryjen tappelupuukon tarve olisi kehittänyt Etelä-Pohjan-
maan puukon siroksi ja kauniiksi, vaikuttaa kuitenkin romanttiselta ja on vaikea todistaa. Häyryt eivät
suinkaan olleet hienostelevia maaseudun ritareita vaan pelättyjä, usein pahoin juoponsekaisia rau-
hanhäiritsijöitä. Härman ja Kauhavan puukon kehitys siroksi ja kauniiksi näyttää myös häyryjen aika-
kautta myöhäisemmältä. Katson senkin liittyneen siihen ostokyvyn kasvuun ja maaseudun kulttuurin
tiettyyn hienostumiseen, josta olen puhunut jo kirjoitukseni alussa. Varakkaiden isäntien ja talollisen
poikien vaatetus tuli 1800-luvun lopulla entistä edustavammaksi, ajokalut sirommiksi, hevostakin ja-
lostettiin isommaksi ja komeammaksi, ja pyhäpuvun kanssa kannetusta puukosta tuli ylellisyyskapine,
jota ei käytetty enempää tappeluun kuin työhönsä. Se oli lähinnä koruesine.

Kauhavan puukkojen valmistus teollistui jo 1890-luvulta alkaen, jolloin useissa verstaissa ja teh-

taissa alettiin käyttää koneita. Höyrykone ja polttomoottori olivat voimakoneina hankalia, mutta sähkövoima sopi mainiosti puukkotehtaan pienenlaisten koneiden käyttämiseen. Puukon valmistuksessa on tarvittu teollistuneenakin monessa vaiheessa käsityötä. Puukkojen osia tehtiin ennen sotia paljonkin kotityönä, ja tupet ovat olleet käsityötä koko ajan. Rämäkön suku Mäenpään kylässä on erikoistunut siihen jo neljässä miespolvessa. Jatkosodan aikana 1941–44 puukkoja tehtiin Kauhavalla suuret määrät, etupäässä rumia ja huonoteräisiä, koska rautateitse kuljetetut saksalaiset sotilaat ostivat niitä paljon ja valikoimatta.

‘Kauhavalaisen’ maine kärsi pahoin tästä sodanajan kurittomasta tuotannosta, ja sittemmin jouduttiin lopettamaan puukkotehdas toisensa jälkeen. Nykyään toimii vain lisakki Järvenpään 1903 perustama tehdas, joka on tehnyt jatkuvasti laatutyötä. Lähempänä perinteistä käsityötä on puukkoseppä Altti Kankaanpään jo toisessa polvessa tekemä työ, josta vain raskain taontavaihe on varsinaisesti koneistettu. Tuotteet on tarkoitettu työpuukoiksi, jos ostaja raskii käyttää niin tyylikästä puukkoa vuolemiseen.

Tarpeetonta ‘veriuurnaa’ Kankaanpään puukoissa ei ole, ja ruoto on jätetty taonnan jäljeltä mustaksi. Samaan tapaan työskentelevät nykyään myös jotkut nuoremmat puukkosepät, ja Jouko Rämäkkö poikineen huolehtii edelleen tuppien teosta. Kun terä on ensiluokkainen ja työ huoliteltua, Kauhavan nimi riittää yhä puukon myymiseen. Huono maine on unohtunut, ‘kauhavalaisen’ vanha loistokas nimi elää.

Kauhavan elinkeinorakenteessa on palvelujen osuus hyvin suuri vilkkaan ja monipuolisen kaupan sekä Lentosotakoulun vaikutuksesta, mutta teollisuuttakin on kohtalaisesti. Nykyisen, etupäässä melko nuoren teollisuuden verrattomasti suurin yritys, kauhavalaisen Jorma Lillbackan perustama konepaja Finnpower on täysin uutta aikaa. Lähinnä suurimmat teollisuuslaitokset edustavat muoviteollisuutta, leipomoalaa, tietotekniikan tuotantoa ja kirjapainoteollisuutta.

Teollisuudella ei ole Kauhavalla yhtenäistä leimaa sillä tavoin kuin Lapuanjoen toisella puolen Ylihärmässä, jossa konepajateollisuus hallitsee, eikä käsityökauden perinteellä ole siihen mitään vaikutusta puukkoteollisuutta lukuun ottamatta. On hartaasti toivottava, että tämä teollisuudenala saadaan Kauhavalla edelleen säilymään jo senkin takia, että puukko on koko Suomen kansallista perinnettä. Veitsiä ja tikareita on kaikkialla maailmassa, mutta puukko on suomalaisen ikivanha ja mainio työväline, ”ensimmäinen apu ja viimeinen hengenturva” (Sakari Päläsi).

Tärkein kirjallisuus:

Samuli Paulaharju, *Härmän aukeilta* (1932)

Sakari Päläsi, *Puukko* (1955)

Mirja Sippola, *Kauhavan puukkoteollisuuden alkuvaiheita*. Kyrönmaa XI (1958)

Anja Järvenpää, *Lisakki Järvenpää ja Kauhavan puukko* (1979)

Timo J. Pietiläinen, *Kauhavan historia I* (1998)

Elina Valkama, *Kauhavan kudonnaiset*. Kauhavan historia II (1998)

Esa Sivonen, *Kauhavan puukonvalmistuksen kehitys 1970-luvulle*. Kauhavan historia II; 10

Pentti Virrankoski, *Myyntiä varten harjoitettu kotiteollisuus Suomessa autonomian ajan alkupuolella* (1963)

Pentti Virrankoski, *Käsityöstä leivän lisää. Suomen ansiokotiteollisuus 1865–1944* (1994).

Haastateltuja:

Puukkoseppä Altti Kankaanpää, rouva Sirkka Rintala, myymälänhoitaja Erkki Rintala. kunnallisneuvos Antti Virrankoski.

Käsityöläisyys eteläpohjalaisen identiteetin¹ kuvastajana

Eteläpohjalainen ihminen kokee peltolakeuden tai kaksfooninkisen tuparadin parhaiten oman identiteettinsä kuvaajaksi. Tämä on minun käsitykseni asiasta kulttuuriympäristön tutkijana ja arkkitehtina ja toisaalta ”verenkuljettamana” ulkopuolisena tarkkailijana. Identiteetti kertoo minne kuulumme tai tahdomme kuulua. Se kuvaa sitä, minkä kanssa koemme samanlaisuutta, mutta näyttää myös sen, miten eroamme muista.

Paikan olemus ei määräydy pelkästään sijainnista eikä tavanomaisista toiminnoista, joita varten ne ovat olemassa, eikä myöskään pelkästään yhteisön mukaan, joka paikkaa asuttaa. Paikat ovat ihmisen olemassaolon syvällisiä keskuksia, ja Paikan olemus tai identiteetti muodostuu suurimmaksi osaksi tiedostamattoman tarkoituksellisuuden kautta.

Edvard Relph, joka edustaa fenomenologista maantieteen suuntausta, nostaa ”paikan” määrittelyssä tärkeäksi tekijäksi käsitteen paikan identiteetti. Paikan identiteetti muodostuu kolmesta peruselementistä: Identiteetin pohjana ovat paikan pysyvät fyysiset puitteet ja piirteet sekä siellä tapahtuvat toiminnot, mutta identiteettiin kuuluvat myös paikkaan liittyvät merkitykset ja symbolit. Paikan identiteetti on yhtä paljon intersubjektivisten aikomusten ja ilmiöiden toimintaa kuin rakennusten ja näyttämökuvien esittämistä. Paikan identiteetti ei koske vain yksittäisten paikkojen eroavuuksia, vaan myöskin samanlaisuutta, joka vallitsee eri paikkojen välillä. Jokaisella paikalla on identiteetti; toisilla se on helpommin tunnistettavissa kuin toisilla. Voidaan myös ajatella, että on eroja siinä, ketkä milläkin tavalla tunnistavat identiteetin. (Relph 1976, 44-61)

Paikan identiteetti ei ole kuitenkaan vain kolmen päätekijänsä yhteistuote, vaan se on myös sosiaalisesti rakentunut. Toisin sanoen identiteetti vaihtelee yksilön, ryhmän tai paikan yhteisesti hyväksytyn kuvan välillä. Moniin tarkoituksiin riittää, että paikan imago (mielikuva) on sen identiteetti ja että imagojen sosiaalisen rakenteen ymmärtäminen on olennainen ennakkoehto identiteetin vastaanavaksi: Minä, Muut ja Me. ”Minän kommunikointi Muiden kanssa on pääasiallisesti mahdollista vain niiden merkkien ja symbolien kautta, joiden ainoa mahdollinen pohja on Me, joka tekee ne tehokkaasti valideiksi. Jos haluaa erottaa Minän, Muut ja Meidät, on samaa kuin haluaisi häivyttää tai tuhota tietoisuuden itsensä (Relph, 1976, 57).”

Kun identiteetti on syntynyt yhteisön tai yhdyskunnan kokemuksen myötä, se kestää niin kauan kuin paikan symbolit ja merkittävyys säilyttävät merkityksensä. Tämä lähenee ranskalaisen sosiologin Maurice Halbwachsian ajatusta kollektiivisesta muistista, joka säilyy niin kauan kuin se on elävän ihmisjoukon kokema.

Esitelmän aloituskuvaparina esitin heinäkuisen peltomaiseman Lapuan Alajoelta, joka on Valta-kunnallisesti arvokasta kulttuurimaisemaa sekä Antilan talon Lapuan alapäästä. Kuva Kuortaneen

Ruonan taloryhmästä on myös yksi Etelä-Pohjanmaan symbolikohteista, lähes ikonisena tunnettu, ja se on merkitty mm. Museoviraston listoille arvokohteeksi sekä Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa valtakunnallisesti arvokkaaksi ympäristöksi. Oikealla kuva em. Antilan talon umpipihasta.

Eri ryhmillä tai yhteisöillä, joilla on erilaiset edut tai tietämys, on paikoille eri identiteetit. Henkilökohtaiset erikoisuudet ja asenteet luokitellaan ryhmien dominoivien mielikuvien alle, ehkäpä jotta saavutettaisiin joko poliittista hyötyä tai henkilökohtaista turvallisuuden tunnetta ryhmään kuuluvaan jäsenenä. Ilmeisesti paikan identiteetti, vaikka se onkin paikalle kuuluva ja sen omaisuutta, vaihtelee kokijan mukaan. Relph määrittelee fenomenologisesti, ihmisen kokemuksesta lähtien 'paikan identiteetin'. Amerikkalainen Kevin Lynch kirjoittaa myös 'paikan identiteetistä', mutta hän tarkoittaa sillä oikeastaan kaupunkikuvaa tai ihmisen kokemusta kaupunkikuvasta (Lynch 1960). Mutta nämä ovat kuitenkin eräänlaisia tulkintakehyksen apurakenteita, eikä oikeastaan voi edes puhua "paikan identiteetistä"; eihän paikka sitä tunne, vaan se on ihmisen kokemus yhteenkuuluvaisuudesta jonkin paikan tai seudun kanssa.

Jossain mielessä voidaan sanoa, että alueellinen identiteetti ilmenee kulttuurisena diskurssina Stuart Hall on erityisen kiinnostunut kansallisista identiteeteistä (Hall 1999, 45-56). Hän on tutkinut sitä, mitä myöhäismoderniteetissa tapahtuu kulttuuriselle identiteetille ja kuinka globalisaatioprosessi vaikuttaa kulttuuriin identiteetteihin ja siirtää niitä paikoiltaan. Kansallisvaltion luominen ei koostu

vain kulttuurisista instituutioista, vaan myös symboleista ja representaatioista. Kansallinen kulttuuri on diskurssi, se on tapa rakentaa merkityksiä, jotka suuntaavat ja järjestävät sekä toimintaamme että käsityksiämme itsestämme. Kansalliset kulttuurit rakentavat identiteettejä tuottamalla merkityksiä "kansakunnasta", johon voimme identifioitua. Nämä merkitykset sisältyvät tarinoihin, joita kansa-

kunnasta kerrotaan, muistoista, jotka yhdistävät nykyhetken kansakunnan menneisyyteen, ja kuvista, joita siitä konstruoidaan. Voidaan ajatella, että kansallinen identiteetti on diskursiivisesti rakennettu ”kuvitteellinen yhteisö” ja että kansakuntien väliset erot sijaitsevat niissä erilaisissa tavoissa, joilla ne kuvitellaan. Alueellinen moniulotteinen identiteetti kuvastaa monia erilaisia käsityksiä, joita alueellisesti on liikkeellä. Jos väitetään, että on olemassa tietty paikallinen tai alueellinen identiteetti, siihen pitää suhtautua skeptisesti ja ottaa huomioon eri ryhmien eroavat identiteetit. Paikallinen tai alueellinen identiteetti on diskurssi siinä missä kansallinenkin. ”Paikan identiteetti” paikan ominaisuutena (omaisuutena) sisältyy jo oikeastaan siihen miten määrittelin paikan puitteiden, toimintojen ja merkitysten yhteisen prosessin kautta syntyväksi.

Eteläpohjalaiseen kansanluonteeseen tai identiteettiin liitetään ”uhoaminen ja trossaaminen”, mutta myös yritteliäisyys ja yrittäminen. Eteläpohjalaiset ovat niin sanotusti kovan leivän purijoita ja vakavaa kansaa ja kuuluvat siihen läntiseen Suomeen, joka jäi Pähkinäsaaren rauhan rajalinjan länsipuolelle. Seuraavassa kuvassa esiintyvät kansanluonteen symbolina rukiisen leivän leikkaaminen, mies itse hakkaamiensa puiden edessä sekä pohjalaistalo pellon takana.

Niin sanotulla historiallisella alueella toimiva Etelä-Pohjanmaan käsi- ja taideteollisuus ry (alkujaan Etelä-Pohjanmaan kotiteollisuusyhdistys) on perustettu vuonna 1907. Nykyisin yhdistys toimii 17 eri paikkakunnalla ja sen rungon muodostavat seitsemän toimipaikkaa: Taitokeskus Oura Alavudella ja Villavintti Isossakyrössä, Kauhajoen ja Vaasan Taitokeskukset, Taitokeskus Kehrä Ähtärissä, Taito Nikkari Jurvassa sekä Seinäjoella vuoden 2003 marraskuusta lähtien Kaarakan talossa toimivat Rustoopuori ja Taito Etelä-Pohjanmaa. Taitokeskuksissa voi käydä harrastamassa mm. kudontaa ja niissä järjestetään vuosittain useita kymmeniä erilaisia käsityön taitopajoja perinteisistä kansallispukukursseista aina uusimpiin virtauksiin aurinkovärjykseen ja pajunpudontaan asti. Käsityöperinteen ja -taidon siirtäminen uusille sukupolville on viime vuosina noussut erityisen tärkeäksi. Yhdistyksen järjestämissä käsityökouluissa opiskelee vuosittain noin 300 lasta ja lasten kesäkursseille osallistuu arviolta 400 lasta.

Etelä-Pohjanmaan käsi- ja taideteollisuusyhdistys korostaa toiminnassaan suomalaisia ja erityisesti eteläpohjalaisia arvoja. Käsityö on kulttuuria ja perinnettä, mutta myös nykyaikaisen imagon rakennusainetta. Yhdistyksemme ja koko valtakunnallisen taitoverkon yhteisenä toiminta-ajatuksena on suomalaisen käsityön edistäminen kulttuurina, taitona ja elinkeinona.

Kulttuurihistoriallisesti arvokas Kaarakan talo on rakennettu 1930 ja edustaa aikansa uusklassismia; tyyliä ilmentävät sisäänkäynnin alakerran pilariaiheet sekä porrashuoneiden ja aulojen seinä- ja kattomaalaukset. Taitokeskus toimii kolmessa eri kerroksessa.

Kuvassa keskellä kansallispukunäyttely, oikealla Rustoopuorin myymälä.

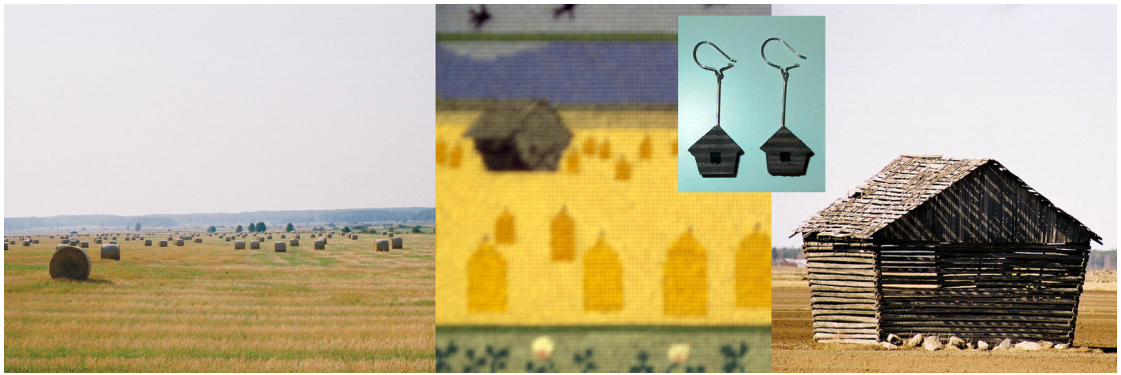
Kulttuuriperintö eli traditio elää käden taidoissa ja vanhoissa käsityötavoissa ja -malleissa. Viime vuosina on Käsi- ja taideteollisuus ry useissa eri projekteissa halunnut ilmentää eteläpohjalaista identiteettiä ja korostaa eteläpohjalaisia piirteitä kertomalla tarinoita, elävöittämällä ja tuotteistamalla perinnettä ja nykyajan taiteilijoiden ideoita. Aiemmin on yhteistyössä Juhani Palmun kanssa syntynyt villapaitamallisto. 2003 Tikkuri-hankkeessa syntyi raikas siniseen, punaiseen ja mustaan kudottu villasarja Soile Ylimäyrin kanssa. Samassa Tikkuri-hankkeessa kokeiltiin myös oikeasta Suomen lampaan

villasta kudotun Jussi-paidan teollista tuottamista. Jussi- ja Antti-paita ja niistä tehdyt erilaiset puuvillaiset T-paitamuunnelmat ovatkin kokeneet nuorison keskuudessa varsinaisen renessanssin. Helavyön salmiakkikuviot ovat siirtyneet erilaisiksi riipuksiksi ja rinta- ja korvakoruiksi Eteläpohjalaiseen sielunmaisemaan ja identiteettiin iskostunut Lakeuden latomeri on ehkä kadonnut: aavistuksen siitä voi kokea nykyään kun silmiään siristäen katselee heinäpaalienmerta ennen kuin ne ovat saaneet muovikääreen – latomaisema on siirretty myös kuvakudoksiin ja tai yksittäiset ladot vaikkapa korvakoruiksi.

Seuraavassa luonnostelen vielä neljän eteläpohjalaisen käsi- ja taideteollisuusyrityksen muotokuvaa tekijöiden ja heidän tuotteidensa kautta. Etelä-Pohjanmaalla taiteilijakin on yrittäjä ja käsin tekemisen tuntu, perinteen siirtäminen ja uuden luominen ilmenevät näissä töissä. Kansallisia aiheita voidaan korostaa eteläpohjalaisuuden osana; kuten esimerkiksi kansallispukunäyttely Rustoopuorissa tai ikoniset kuvat saunasta veden äärellä vihtoineen ja puisine kiuluineen.

lisäksi Järvenpään puukkotehdas on valmistanut puukkoja Kauhavalla vuodesta 1879. Puukkojunkerihin liittyy väkivallan ja romantiikan tarinoita, mutta puukko on myös oiva työkalu moneen:

sillä voi vuolla puuta tai leikata leipää tai perata kalaa. Puukon tekemisen vaiheet sisältävät vanhaa käsityöperinnettä, mutta valmistusta esittävässä kuvissa voi aistia myös teräksen sileyden ja kylmyyden, raudan hajun ja puun ja tuohen tuoksun.

Vaasan Jaakoon antaman helahoidon (johon siis kuuluu kaksi puukkoa) käyttöohje neuvoa, että pienemmällä ratkotaan pienet asiat (small talk) ja isolla isommat: "Sillä jungilla eli pikkupuukoolla syärähän askista voita ja näpperethän lampahan reittä, krassathan piippua ja pirethän pikkupoikia kuris. Isoo puukkoo on pitopuukkoo, sitä käytethän häis, ristiäsis, naittajaasis ja sitte sillä ratkothan raavasten miesten kesken periaatteellisia kysymyksiä."

Kuvassa puukon teräaihoita ja valmiita "helahoitoja".

Jokipiin pellavan tehtaan tiiliarkkitehtuurista voi lukea historiaa: 1920 tehtaan nykyiselle paikalle oli perustettu saha, koska siihen oli hyvä uittaa tukit Jalasjokea, Kyrönjoen ylähaaraa pitkin. 1930-luvulla aloitettiin myös kotimaisen villan kehruu ja 1940-luvulla kotimaisen pellavan kehruu. 1950-luvulla alkoi pellavakankaiden kutominen ja vähitellen sahaus ja villa- ja pellavalankojen kehruu lopetettiin. Tehtaan kaikki rakennukset eivät ole enää tuotannon käytössä, mutta alue on esimerkillisen siistissä ja hyvässä kunnossa ja se esitetty maakunnallisesti merkittävänä kulttuuriympäristönä Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa. Esitykseni kuvissa oli kulttuuriympäristöä, vanhoja ja uusia koneita koneita ja niissä viuhuvia pellavalankoja.

Pellava muuttuu kasvista langaksi ja loimeksi ja kudotaan sitten valmiiksi tuotteeksi. Pellava halutaan liittää puhtauteen ja mihinkä muuhun suomalainen sen yhdistää kuin saunaan ja koivuiseen vastaan. Kuvissa ei ole helppoa ilmentää kaikkien aistien kokemuksia, mutta varpaat pellavapyyhkeen

Kuvassa pellavakasvi, juoksevaa lankaa sekä valmiita tuotteita.

sisällä kesäisellä laiturilla tuovat mieliimme omat muistomme ja ruumiilliset kokemuksemme.

Jurvalainen puuseppä Pentti Hanka vaalii taidoillaan nikkariperinnettä, mutta kehittää jatkuvasti uusia muotoja ja aiheita. Vuoden 2004 Etelä-Pohjanmaan käsityömessujen vuoden käsityönä palkittiin hänen Liekki-tarjottimensa, jota nykyisin on saatavana eri kokoisena ja useana eri värinä. Kuvat ilmentävät puisen perinteen kunnioittamista ja puusepän käsien taitoa: samat kädet, jotka lempeästi silittävät kissaa, ovat muotoilleet Liekin sulavat muodot.

Kauhajoella toimivan huovutustaiteilija Reetta Sillanpään tuotannosta esitin kuvasarjan, jossa näytet-

Pentti Hangan tuotteen tarina alkaa metsästä. Siinä yhdistyvät vanha puunrakennustaito ja perinne sekä uudet muodot.

tiin Häähuovan valmistus alusta asti. Huovutus on maailman vanhin tapa tehdä tekstiiliä. Huopatuotteet ovat suojanneet, peittäneet ja lämmittäneet Aasian paimentolaisia tuhansien vuosien ajan. Turkin kautta taito levisi Eurooppaan. Huopa on villaa, jota on hierottu veden ja saippuan avulla tiiviiksi. Se on pestävää ja pitää hyvin muotonsa. Huovuttamiseen tarvitaan vettä ja saippuaa sekä paljon ruumiillista työtä. Ensin pehmeään villaan uppoavat taiteilijan kädet, jotka sitten hankaavat villan huovaksi vedellä ja saippualla, näyttävät fyysisen kosketuksen kautta siirtävän rakkautta ja lämpöä valmiiseen tuotteeseen.

Kaikissa töissään Reetta Sillanpää pitää tärkeänä esteettisyyden ja käytännöllisyyden yhdistämistä. Häähuovan tarina alkaa valtakunnallisesti arvokkaan Hämes-Havusen pihalla kuljeksivasta suomenlampaasta. Suomalainen materiaali sekä alueen kulttuurista ja tarinoista nousevat myyttiset kuviot

ovat mukana rakentamassa taas yhdenlaista eteläpohjalaisen identiteetin kuvaa.

Yrittäminen kuuluu merkittävänä osana eteläpohjalaiseen identiteettiin, ja siinä mielessä myös käsi-työläisyys on osa kulttuuria ja perinnettä. Identiteetti eri ryhmillä vaihtelee, ja oikeastaan kyse onkin kulttuurisesta diskurssista, kuten edellä totesin. Kun traditio elää, se säilyessään kuitenkin koko ajan

Lammas, huovutuksen työvaiheita ja valmis Häähuopa.

muuttuu ja kehittyy, se ei pysähdy paikalleen; näin se on mukana rakentamassa nykyaikaista imagoa maakunnalle. Käsi- ja taideteollisuus haluaa olla mukana elinkeinoissa, mutta ala on myös kulttuurinen vaikuttajana ja eteläpohjalaisten tarinoiden ja traditioiden välittäjä, identiteetin kantaja.

Valokuvat

Alkuperäiset Etelä-Pohjanmaan käsi- ja taideteollisuus ry & Helena Teräväinen; kuvakoosteet Helena Teräväinen

Kirjallisuus

Halbwachs, Maurice, 1992. *On Collective Memory*. Ed. Lewis A. Coser. University Press Chicago.

Hall, Stuart, 1999. *Identiteetti*. Vastapaino, Tampere.

Hall, Stuart, 1992. *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino, Tampere.

Lynch, Kevin, 1964. *The Image of the City*.

Relph, Edward, 1976. *Place and placelessness*. Great Britain.

Turtia, Kaarina, 2001. *Otavan Sivistyssanakirja*.

Ateljee Reetta Sillanpää Internet-sivuilla <http://www.reettasillanpaa.fi/>

Iisakki Järvenpää Oy Internet-sivuilla <http://www.iisakkijarvenpaa.fi/>

Jokipiin pellava Internet-sivuilla <http://www.jokipiinpellava.fi/>

Taito Etelä-Pohjanmaa Internet-sivuilla: http://www.taitoep.net/site?node_id=0

Teräväinen, Helena: Etelä-Pohjanmaan kulttuuriympäristöohjelma Lakiaa ja komiaa 2004. Internet-sivuilla <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=8884&lan=fi/>

Viitteet

¹ Identiteetti (Otavan Sivistyssanakirja, Kaarina Turtia 2001) myöhäislatinan identitas 1) log., samuus, merkki=, 2) mat., identtisen yhtälön ilmaisema yhteys. 3) ominaislaatu, omin olemus, yksilöllisyys; henkilöys. – 4) psyk., yksilön kokonaiskäsitys itsestään toimivana yksilönä ja omien ja toisten yksilöiden havaintojen kohteena, minätunne, ominaislaatu. 5) valtio-oikeudessa ja kansainvälisessä oikeudessa valtion pysyminen samana sisäisistä muutoksista huolimatta. – idem = lyh. id., sama, sama asia.

Kuinka Könnien perintö vie Suomea eteenpäin?

Kun syntyy legenda, joka elää tarpeeksi kauan, se muuntuu ja kultaantuu aikojen saatossa. Jos suomalaisilta kysyttäisiin kuka keksi kellon, voisi varsin moni vastata että Könnit. Tai ainakin kysyttäessä, kuka teki Suomen parhaat kaappikellot, olisi vastaus vielä varmemmin Könni. Ja kaikki kutsuvat talossa olevaa kaappikelloa könnilääseksi riippumatta siitä mikä koneisto on sisällä.

Könnit eivät keksineet kelloa tai sen perusratkaisua. Könnit oppivat kellon teon suomalaisilta luultavimmin Kristiinan kaupungin kellosepiltä, joille taito oli kulkeutunut Ruotsista tai Keski-Euroopasta. Samaan aikaan Könnien kanssa kelloja tehtiin muuallakin Suomessa ja Ruotsissa mm. Eskilstunassa oli laaja kellomestarien ammattikunta.

Mikä loi Könnien maineen?

- Kelloa ei keksitty
- Sitä kehitettiin ja keksittiin lisää
- Keskityttiin heikkoihin kohtiin
- Tehtiin kaikki viimeisen päälle
- Opetettiin ja opittiin

Mutta se mikä teki Könneistä kuuluisan, oli tekniikan ja raaka-aineiden kehittäminen eteenpäin. Aluksi tehtiin se mitä oli jostain opittu eli päivän käyvä yksiviisarinen, olemassa olevista raaka-aineista; jokainen ratas erikseen viilaten – siihen se olisikin jäänytkin, elleivät kyseessä olisi olleet Könnit.

Kunnianhimo, halu näyttää, että oltiin Könniltä kotoosin, sai kehityksen viemään kalenterikelloon saakka, jossa osoitettiin sekunnit, minuutit, tunnit, viikonpäivän nimi, kuukauden nimi ja päivä sekä

Kelloa ei keksitty

- Ei Euroopan, ei Pohjolan eikä Suomenkaan osalta.
- Omat opit haettiin luultavasti Kristiinasta
- Malleja kopioitiin ja teollisuusvakoiluakin oli.

kuun asento. Kello tiesi montako päivää on kuukaudessa, vain karkausvuonna sitä tuli säätää. Heiluri oli samanmittainen kaikissa lämpötiloissa, minkä varmistivat toistensa lämpölaajenemisen kumoavat metallipuikot, eli kello kävi hyvin tarkasti ja sitä oli helppo rakentaa, kun heilurin pituuden säätöön oli keksitty aivan ylivoimainen säätömekanismi. Kelloa ei eteenpäin siirrettäessä tarvinnut lyöttää vaan se tiesi heti etsiä oikean lyönnin, ja kellon päällä oleva mustavalkoinen pallo osoittaa kuun asennon

millimetrin tarkasti vuosikausia ilman säätämisiä, kunhan vain kello vedettiin joka viikko.

Kuvassa on tämän kalenterikellon koneisto. Kiinnittäkää huomiota kellon päällä olevaan kahteen kuluun eli valamalla tehtyyn kelloon ja niihin osuviin kahteen vasaraan, kerron kohta miksi. Tästä taulusta varmaan nopeasti hahmottaa, että kuva on otettu lauantaina tammikuun 14. pv iltapäivällä 14.37. 36, samalla kuitenkin usein jäänee huomaamatta ja muistamatta, että tuolloinhan oli täysikuu, jonka osoittaa kellotaulun yläpuolella oleva mustavalkoinen pallo olemalla aivan valkoinen.

Tämä Könnien kädentaidon mestarinäyte myös kertoo toistonarusta, repeteerinööristä, joka vetää ensin yhteen kuluun, siihen kellokoneiston yläpuolella olevaan ylimpään kelloon, kuluneet vartit ja sitten kahteen kuluun vuorotellen lyöden viimeksi kuluneen täydentunnin.

Kuunnellaanpa.

Erityinen arvotekijä Könneille oli idearikkauden lisäksi laatu. Mitään puolinaasta tai keskentekoosta ei päästetty käsistä, ja jos joku valitti, niin voitiin kirjeellä varmasti kertoa mm. että tornikellonne on vain tullut paskaaseksi eikä siksi käy, kellossa ei ole mitään vikaa.

Erityinen harha puheessa esiintyy, kun joku kellokaapin puupiiirissä veistänyt kertoo tehneensä könnilääsen. Könnilääsen on kuitenkin vain itse kellon koneisto, kaapin teko oli kauas katsoisesti jo silloin ulkoistettu, vain näihin kalenterikelloihin Könnit tekivät kaapitkin itse, mistä selvimpinä viitteinä ovat kaappien taidokkaat saranat, lukot ja avaimet.

Yksi könnilääsyyden kulmakivi oli nopea oppiminen ja oivaltaminen, mutta myös opettaminen, eli taidot oli saatava talteen ja siirrettävä eteenpäin. Tästä yhtenä esimerkkinä on kuvassa harvinainen yksilö Könnin rokokoopöytäkelloista, jonka sain haltuuni viime marraskuussa. Tämän kellon, tekemi-

sen aloitti isä Jaakko Könni ja teki valmiiksi poika Jaakko Könni, joka kuoli jo 20-vuotiaana mutta oli jo siihen mennessä oppinut taitavaksi kellosepäksi.

Maineen kasvu ja yhä taidokkaammat saavutukset lisäsivät nostetta, oppiin hakeutui yhä taita-

opittiin ja opetettiin

- Oppipoikana ei tarvinnut olla kauaa.
- Tehdessä kokoajan kehitettiin ja tarkkailtiin laatua.
- Opetettiin omat pojat ja oppipojat itsekin oivaltamaan lisää.

vampia oppipoikia ja toiminta laajeni moneen suuntaan. Se kuinka kaikki kannatti, jäi historian hämärään. Tukiko kellon teko voimakasta maataloutta vai toisin päin vai tuliko Könnin vauraus sittenkin viinanpoltosta, sillä siinäkin laatu oli parempaa kuin kellään muulla.

Harvoin mestari saa kunniaa elässään, mutta tässä on ote Helsingfors Morgonbladin Könneistä julkaistusta lehtikirjoitussarjasta syksyltä 1841. Ylivertainen taito herätti myös epäluuloa ja mestarin työskentelyä katsova maaseppä saattoi sanoa, että ”jonsei tuo oo Piru niin se on Könni”.

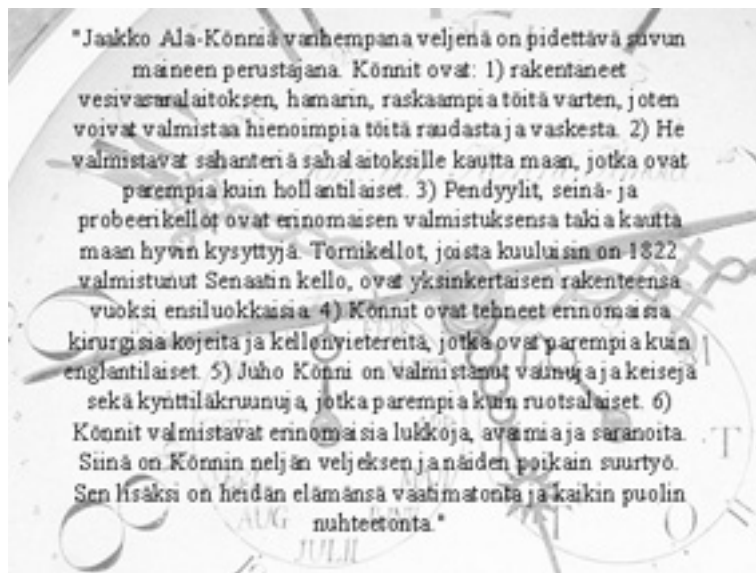
Kirjoituksessa hyvin ilmenee se toiminnan laajuus, johon Könnit ylsivät ja maine, jonka heidän

Mitä tästä kaikesta seurasi

- Maine kasvoi jopa taitoja nopeammin.
- Syntyneet mielikuvat pystyttiin jopa yllittämään.
- Toiminta oli laajaa ja kannattavaa ainakin kokonaisuutena.
- Tämä toiminta herätti ja ylläpiti toimeliaisuutta laajalle alueelle.

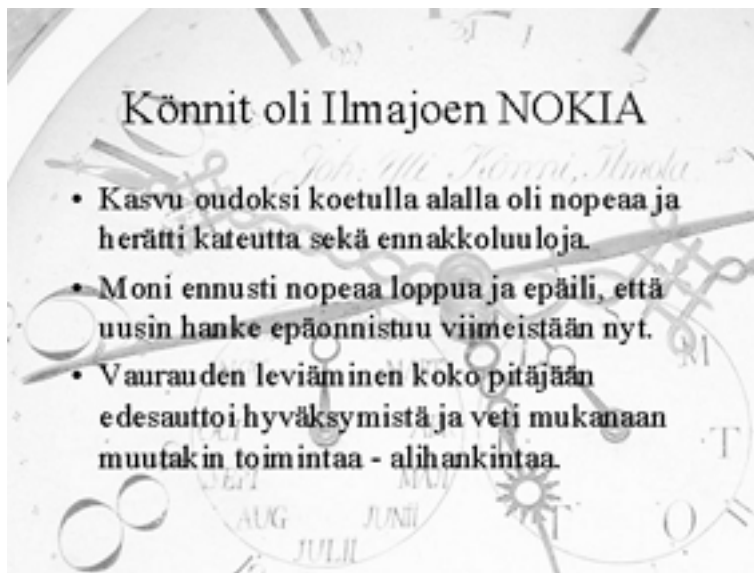
työnsä oli jo tuolloin saavuttanut: teriä jotka ovat parempia kuin hollantilaiset, kirurgisia koneita jotka ovat parempia kuin englantilaiset, ja monia asioita jotka ovat parempia kuin ruotsalaiset. Erityisesti on sanottu verratessa Mora-kelloja könniläisiin, että Mora- kellot tehtiin ilman työkaluja hämärissä oloissa ja könniläiset hyvillä työkaluilla päivän valossa – niin suuri oli laatuero. Tänään et voi löytää yhtään Mora- kelloa joka vielä kävisi alkuperäisessä modifikaatiossa, mutta könniläisiä käy useita, ja ne aloittavat kohta käynnissään kolmannen vuosisadan.

Könnit vetivät perässään laajaa taloudellisen toimeliaisuuden aaltoa niin teollisuudessa kuin maa-
taloudessakin, josta tervanpoltto oli vienyt mielenkiinnon samaan tapaan kuin tämän päivän EU-tuet.
Alajoen raivaus vaati esikuvia ja yllytystä, josta Aleksin Kivikin mainitsi kertoessaan huhua Könnin
kuokkamiehestä joka peltoja raivaa. Tämäkin legenda syntyy ajatuksesta, kun joku tekee mahdot-
toman työn, niin siihen on tarvinnut jotain erikoista, muuten sitä on vaikea uskoa. Ja Könnit lienevät
kehittäneet monia raivausta helpottanutta vipulaitetta, joista sitten takkatulien ääriellä on tarinoissa
syntynyt Könnin kuokkamies – totta siis enemmänkin kuin siteeksi.

Kaikki kuitenkin loppui ja siinä tilanteessa pahat kielet usein sanovat: hyvä niin, ei niistä nyt tosis-
saan mitään hyötyä ollutkaan. Varmaan näin sanottiin myös Könnien tarun loppuessa, ellei niin olisi
sanottu olisi joku varmaan tullut tilalle ja toiminta olisi jatkunut. Könnin lopussa toteutui tyyppillinen
yrityksen elinkaaren loppu: itse tuotteen vanheni käsiin tilanteessa, jossa jatkajaa ei enää ollutkaan
uutta tuotetta kehittämässä.

Tämähän toistuu tänäänkin koko ajan yritystoiminnan loppuessa tai siirtyessä halvemman työvoi-
man maihin. Mutta sen sijaan että puhuisimme pahaa, voisimme miettiä eikö tästä toistuvuudesta
voisi jotain oppi. Olisiko tässäkin uuden siemen, kun ihmiset ovat valmiita maksamaan rannekellosta
kymmeniä tuhansia euroja? Olisiko käsin tehdyille könniläisille taas olemassa tilausta, joka elättäisi
ainakin muutamia käden taitajia? Suomessa voisi luetella useitakin yrityksiä tai tuotteita, joissa kön-
niläisyys eli tapa toimia, taito ja osaaminen on toistunut yhä uudestaan vuosikymmenten saatossa.
Monesti löydetään aivan sama konsepti. Ei olla ensimmäisenä asialla, mutta osataan kehittää yritystä
tai tuotetta enemmän kuin muut ja pystytään pitämään kilpailu etu olemalla luovempia, idearik-
kaim-

pia ja nopeampia kuin kilpailijat. Joillakin malli pelasi muutamia vuosia , joillakin jo vuosikymmeniä yhä jatkuen.

Kuvassa on keervärkki, Könnien työkalu jolla saatiin ratasaihioon mittaamatta tarvittava määrä hampaita – siis eräänlainen automaattisorvi – josta löydämme täydellisen yhtymäkohdan Lillbackan levyntyöstökoneisiin, joista kehitettiin Könnien tapaan yliverkaisia tuotteita maailman markkinoille.

Miten Könneistä ja heidän tavastaan toimia voisi sitten oppia tämän päivän yritystoiminnan eri elinkaarten vaiheissa. Yritysten alussa tai kasvussa, yritysten yhteistyöverkoissa tai yhteiskunnan päätöksissä ja sitten tärkeimmän eli yrittäjän itsensä persoonassa?

Yrityksen perustamisessa oppiva, epäilevä, kokeileva ja uudistuksia kehittävä mieli ja jatkuva asioiden kyseenalaistaminen, voi paremmin synnyttää uuden bisnesidean kuin konsulttien hankesuunni-

telmat. Jos lähtee vain kopioimaan muita ei koskaan pääse alkua pidemmälle, mutta alku yritykselle tai idealle yrityksen sisällä voi olla lähempänä kuin luuletkaan kun lähdet sitä edelleen kehittämään. Laatuajattelu, yhteistyöverkot, halu kehittää ja kehittyä - niiden kaikkien tulisi kasvaa koko ajan yrityk-

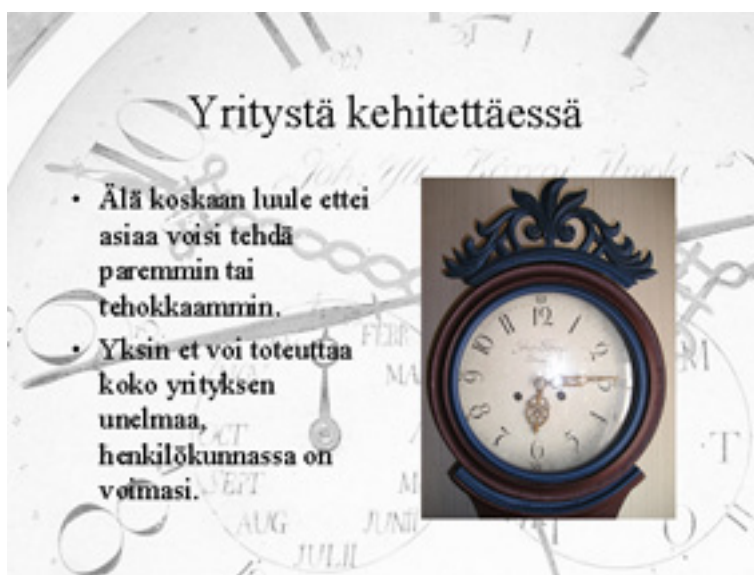
sen vanhetessa. Jos jätät ihailemaan hyvää suoritustasi miettimättä, voisiko sen tehdä paremmin, tehokkaammin tai halvemmalla, et ole könniläinen. Toisaalta yrityksen sisällä tulisi olla tilaa luovuudelle, sieltä ovat useimmiten kasvaneet yrityksen parhaiten kannattavat tuotteet tai tuotantomenetelmät. Niitä ei voi pakkokeksiä projekteissa tai seminaareissa, ne syntyvät oikeassa ilmapiirissä omalta henkilökunnalta. Voin hyvin kuvitella, että Könnin oppipoika huomaa osia karkaistessaan, että kastaessaan metallia hyvin tummaan suoveteen se karkeni sitkeämmäksi kuin aikaisemmin ja että hän kertoi sen myös mestarille, joka tietenkin sanoi, että aivan niin hekin sen ovat huomanneet, ja taas vietiin laatua eteenpäin.

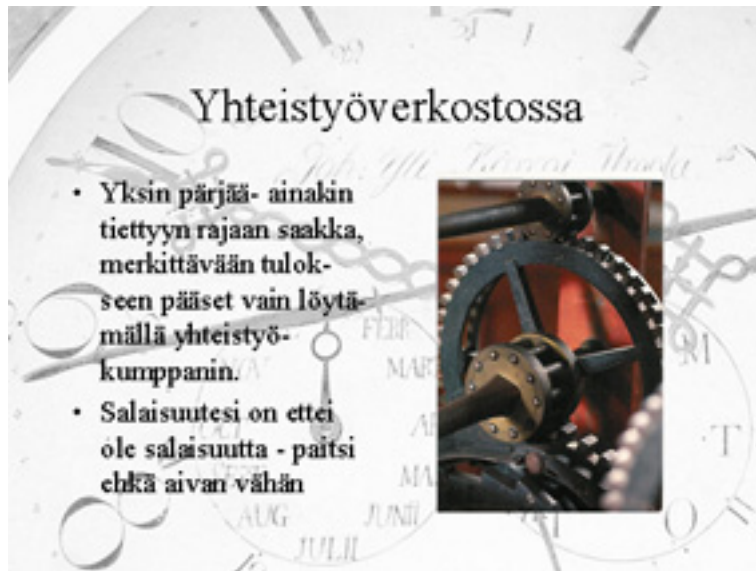

Kuvassa on sivumennen sanottuna väärennetyt könniläänen, joka myös osaltaan kuvaa Könnin kuuluisuutta, vain arvokkaita tuotemerkkejä kannattaa väärentää. Jostain on aina aloitettava eikä alussa useinkaan ole ystäviä, useimmiten epäileviä Tuomaita pankeissa, Te-keskuksissa, verotoimis-
tossa ja lupaviranomaisissa. Mutta jossain vaiheessa kavereita tulee löytää, kaikkea ei voi tehdä itse,

ulkoistaa niin kuin Könni ja muistaa että salaisuudet tulee antaa oppipojille ajoissa. Moni on päässyt hirveän pitkälle yrityksessään aivan yksin. Totuus on kuitenkin niin että yhteistyökumppanit tulee etsiä ajoissa – hakea ne nato-optiot – sillä vain elokuvissa ja Suomen puolustuspoliittisessa selonteossa ratsuväki saapuu silloin kun hätä on suurin.

Erityisesti Könneistä olisi opittavaa tälle koko armaalle yhteiskuntajärjestelmällemme, joka toisaalta tasapäistää koulussa ja toisaalta ohjaa yrityksiä kvartaalitalouden metodein repimään organisaatiosta lyhytnäköisesti irti kaiken mahdollisen ja seuraavalla jaksolla vielä vähän lisää.

Tämä johtaa molempien kautta siihen että ne arvot ja oivallukset, jotka synnyttäisivät uusia yrityksiä, tuotteita tai tuotantomenetelmiä jäävät syntymättä ja toisaalta monet yritykset kaatuvat kilpajuoksussa tuloksen perässä jossa kasvun nimissä ensin ostellaan toisia yrityksiä ja sitten taas pilkotaan ja jaetaan optioita ja kultaisi kädenpuristuksia.

Yrityksille ei anneta mahdollisuutta terveeseen rauhalliseen kasvuun omia voimavaroja hyödyntäen, siihen pakottavat niin yhteiskunnan velvoitteet kuin kilpailutilannekin jota kaikilta tahoilta ruokitaan. Eikä ole ollenkaan varmaa että tästä tulisi kokonaisuutena paras tulos. Könkien toimeliaisuuden alku oli verohelpotuksissa, joilla rappiotila laitettiin lyöntiin ja kelloteollisuus aloitettiin. Yhteiskunta ei heti ollut vaatimassa keisarin osuutta, vaan antoi yrityksen itse jakaa taloudellista hyötyä ympärilleen, mutta kyllä sitten parhaina vuosina oli kykyä maksaa verotkin jopa osittain kunnan ja kirkonkin puolesta.

Moni varmaan ajattelee, että kauniita ajatuksia mutta kaukana arjesta.... Näillä ajatuksilla ja myös niiden mukaan toimien on perustettu ja rakennettu yrityksemme Koskenkorvan Trahteeri, jossa voit tutustua tietenkin könniläisiin kelloihimme, mutta myös ajatuksiin siitä mitä muuta könniläisyys voisi yritykselle tuoda. Toiminta-ajatuksemme Hyvää ja erikoosta, mahdollisimman laadukkaasti esille laitettuna tulee suoraan Könneistä, mikä tietenkin on saattanut seitsemän sukupolven aikana hieman haaleta.

Jos tunnet liikahduksen sydänalassasi kun kuulet nämä sanat:

Käden kätevyys, ajatuksen selkeys ja mielikuvituksen korkea lento

olet oikealla tiellä.

Voisi ajatella, kellomestarit unohtaen, että sana Könni sisältäisi erilaisia hyviä ominaisuuksia kuten: yritteliäs, luova, aloitekykyinen, ahkera, laadukas, oppimiskykyinen, sosiaalinen. Esitelmän kysymyk-

seen "Kuinka Könnien perintö vie Suomea eteenpäin" voisi vastata seuraavasti: Könnin mestarien malli on toistunut jo monesti vuosien saatossa eri yrityksissä ja se voisi toistua yhä edelleen. Mutta sille on luotava pohja, on uskottava että tarvitaan jotain josta Könnit lähtevät liikkeelle. Könejä on joka puolella, täälläkin aivan varmasti useita, Könejä jotka omaavat näitä ominaisuuksia ja erilaisia taitoja. Yhteiskunnan tulisi varmistaa, että ne pääsevät irti ja vievät Suomea eteenpäin.

Mutta tietenkin siten että ensin vierähän eteenpäin Pohjanmaa, muut kerkiää kyytiin sitten vähän myöhemmin.

Artikkelin kuvat ovat PowerPoint-esityksestä, tästä johtuu niiden heikko laatu.

Periytykö yrittäjyys vai yritys

Käsityöläis- ja teollisuussukujen muodostuminen Kurikassa

Ei ole yksinkertainen tehtävä vastata kysymykseen ”Periytykö yrittäjyys vai yritys”. Ei ainakaan historiantutkijan vastattavaksi. Kurikan historialehtien selailu antanee ongelmaan jotakin valaistusta, mutta vain Kurikan osalta. Ennen aiheeseen paneutumista minun on tähdennettävä sitä, että *yrittäjyyden periytymisellä* tarkoitan yrittäjäperheessä saatua yrittämisen henkeä sekä sitä, että *yrittäjyyden ja yrityksen perimistä* ei voida tarkkaan ottaen erottaa toisistaan.

Kurikan maatalous oli 1800-luvulla Ilmajokeen, Jalasjärveen ja Kauhajokeen verrattuna alikehittyntä. Tämä johtui ennen muuta siitä, että Kurikassa oli luonnonsuhteiden vuoksi vähänlaisesti vanhakantaisin menetelmin viljeltäviksi soveltuvia hiesu- ja savimaita. Viljelysalat myötilivät Kyrön- ja Jalasjokea kapeahkona nauhana. Mäki- ja kangasmaat ulottuivat lähelle jokea, ja niiden takana oli pääasiassa suota ja muuta vanhakantaiselle viljelylle huonosti sopivaa maaperää.

Maatalouden runsaan vuosisadan takainen ilmeinen jälkijättöisyys ei tarkoittanut sitä, että kurikkalaisten elintaso olisi ollut naapureiden elintasoa alhaisempi. Elintasoa näet kohennettiin 1800-luvun jälkipuoliskolle saakka tervanpoltolla, jonka taloudellinen merkitys oli Kurikassa eittämättä suuri. Sen tuotosta eri pitäjien kesken ei tarkkojen tietojen puuttuessa voida kuitenkaan verrata. Joka tapauksessa Kurikassa, kuten maassamme yleisesti muuallakin, vanhakantainen maatalous joutui 1860-luvun katovuosina kriisiin, jota lisäsi tervanpoltton laantumisen samoihin aikoihin.

Pitäjässä alkoi syntyä 1800-luvulla uudenlaista yrittämisen henkeä, koti- ja käsiteollisuutta, josta kehittyi seuraavan vuosisadan alkupuolella pientä ja keskisuurta teollisuutta. Maakunnan lehdistössä kerrottiin 1950- ja 1960-luvuilla ”Kurikan kuulusta teollisuudesta”, ”maakunnan suurimmasta teollisuuspitäjästä” tai ”Suomen Manchesteristä”. Kurikan kauppalassa työskentelikin vuonna 1970 teollisuudessa ja käsityössä 36.3 % ammatissa toimivasta väestöstä maa- ja metsätalouden osuuden ollessa 30.5 %. Oli tapahtunut kehitys, josta voitaneen käyttää ilmaisua menestystarina. Toki oli maatalouskin edistynyt, varsinkin karjatalous. Maailmalla vuonna 1958 kuuluisin kurikkalainen oli Rinta-Laulajan Ayrshire-lehmä Nopsa, joka teki maailmanennätyksen lypsettyään siihen mennessä 100 000 kiloa maitoa.

Yrityksen synty:

Yritysten ja yrittäjyyden syntyä Kurikassa kuvaan piirroksella, johon olen määrittänyt erilaisia syntytyyppejä.

Tapaus 1. Torpparit

Kurikkaan syntyi 1700-luvun jälkipuoliskolta lähtien suhteellisen runsaasti torppia. Vuonna 1900 niitä oli 427, kun itsenäisiä tiloja oli 262. Lähes kaikki torpat perustettiin larvamaille, joissa viljelysalat oli rai-

KURIKAN YRITYSTEN SYNTYTAUSTOJA

1. TORPPARI

2. KOSKIVOIMA

5. NÄKIJÄT

3. YRITTÄJÄ

YRITYKSEN SYNTY

6. AMERIKANKÄVIJÄT

4. PÄÄOMAT

7. KOULUTUS

vattava enimmäkseen nevoille. Torppareiden oli kehitettävä henkensä pitimiksi torpanpalstan viljelyn ohkeen muuta tekemistä. Syntyi maankuuluksi noussut rekien ja kärryjen tuotanto. Kampinkylästä ja Viitalankylästä muodostui toiminnan pesäpaikka. Tekijöitä oli puolentoista vuosisadan aikana sadoittain.

Tekijöiden kesken syntyi yhteistoimintaa ja työnjakoa: yksi teki kärryn tai reen puut, toinen rau-doitti, kolmas nahoitti ja neljäs maalasi. Tekijät verkostuivat, joskaan he eivät tuota käsitettä tuntee-neetkaan. Viitalankylän kauppias Matti Kananoja hyödynsi 1890-luvulla verkostoitumisen idean täy-dellisesti. Hän organisoï hankintajärjestelmän. Kananoja osti tekijöiltä osatyöt, palkkasi kartanolleen ajokalujen kokoonpanijan ja viimeistelijän ja hoiti itse rekien ja kärryjen markkinoinnin pitkin Suomea aina Tornionjokilaaksoon saakka. Tekijät välttyivät vaivalloisilta markkinamatkoilta. Arvattavaksi jää, mitä he menettivät työn hinnassa ja miten järjestelmä vaikutti tuotteiden laatuun.

Monet paikallisesti merkittävistä Kurikan teollisista yrityksistä ovat torpparialkuisia. Kaikille torp-pareille ei löytynyt tehtävää kotipitäjästä, joten oli hakeuduttava muualle. Israel Yritys tuli Seinäjoelle panemaan vauhtia paikalliseen yritystoimintaan.

Täpaus 2. Koskivoima

Kyrönjoen ja Jalasjoen lasku Kauhajoen ja Jalasjärven rajalta Ilmajoen rajalle on nelisenkymmentä metriä. Putoama oli synnyttänyt pääuomiin kymmenkunta koskea ja muutamia jokeen virtaaviin luo-miin. Myllyjä oli noin 120 vuotta sitten viitisentoista. Samoihin aikoihin alkoi sahatavaran kysyntä ulot-tua Suupohjaan, mikä toi muutoksen myös koskivoimaa käyttäviin laitoksiin. Parin vuosikymmenen aikana rakennettiin koskiin kahdeksan ventisähaa useimpien toimiessa samalla jauhomyllyinä.

Sahojen omistajiksi ja rahoittajiksi ryhtyivät ensisijaisesti koskioikeuksien omistajat ja entisten myllylahkojen osakkaat. Heistä tuli yrittäjiä, puutavaramiehiä. Itseoppinut nerokas rakennusmestari Sameli Hakola vanhempi suunnitteli ja rakensi myllyt ja sahat jääden myös monen osakkaaksi. Eräät talolliset hankkivat niin ikään osuuksia useista sahoista ja myllyistä.

Vesisahojen aika oli ohi muutamassa vuosikymmenessä. Pisimpään eli kuusi vuosikymmentä jatkoi Ojaniemen saha Miedonkylässä. Sahan perustajan pojanpojat jatkavat edelleen puutavaran höyläys-tä. Höyry ja sähkö korvasivat koskivoiman. Mahtavassa Jyllinkoskessa alettiin jauhaa Sameli Hakola nuoremman aloitteesta ja puuhaamaan sähköä. Rahoittajina olivat pääasiassa ilmajokelaiset isännät. Jyllinkosken Sähkö laajeni ajan mittaan maakunnalliseksi yritykseksi. Kurikan kunta tuli sen omistajak-si sattumalta. Kunta joutui lunastamaan 1930-luvun alussa Kurikan säästöpankista sinne yritysostojen rahoittamiseksi pantatut sähköyhtiön osakkeet. Säästöpankeilta oli tuollainen lainananto kielletty. Jyl-

linkosken osakkeet vaihtuivat aikanaan Länsi-Suomen sähkön, sittemmin Fortumin osakkeiksi. Tulipa nyttemmin mukana myös aimo annos Nestettä.

Tapaus 3. Yrittäjä

Muutama mies on noussut merkittäväksi yrittäjäksi niin sanotusti ”pystymettästä”. Hyvä esimerkki on miedonkyläläinen torpparin poika Juho Korpela. Hänen isänsä oli osoittanut melkoisia liikemiehen-taitoja, sillä hän oli kerännyt 1800-luvun jälkipuoliskolla arkkuunsa kymmeniä velkakirjoja. Pääomia lainaustoimintaansa hän hankki muun muassa rahtaamalla 1860-luvulla olkikuorman Parkanoon. Täällä hän vaihtoi oljet käsin sahattuihin lankkuihin, jotka sitten vaihtoi rannikon satamassa selvään rahaan.

Poika Juho aloitti liikemiesuransa hävittämällä haukanpesiä. Niistä löytämänsä poikaset hän kasvatti siihen mittaansa, että sai hakea haukankynsistä kunnallislautakunnalta tapporahaa. Vartuttuaan hän vuokrasi metsäpalstoja, jotka hakkasi haloiksi. Juho Korpela ryhtyi puutavaramieheksi. Hän perusti Kurikkaan höyrysahan, uitti puita Kyrönjoen ja Jalasjoen latvoilta, oli omistajana Tuomikylän ja Munakan sahoissa ja osallistui Pohjanmaan Puutavara -yhtiön perustamiseen. Korpela osti vaikeuksiin joutuneen Kurikan Ajokalutehtaan 1920-luvulla ja ryhtyi vuosikymmenen lopulla rakennuttamaan Jalasjoen Pitkäkoskeen massatehdasta. Hanke päättyi Korpelan kuolemaan seuraavan vuosikymmenen alussa.

Tapaus 4. Pääoma

Rahaa alkoi liikkua pitäjässä vuosisatojen vaiheessa. Sitä saatiin metsän myynnistä ja sahauksesta. Isäntien kiinnostus investointeihin ja yrittämiseen virisi. Esimerkiksi Ala-Kurikan omistaja pystytti maalleen 1920-luvulla höyrysahan, joka organisoitui Kurikan Saha Oy:ksi. Leimallista hankkeelle oli, että se oli puhtaasi talollistaustainen. Tästä syystä sitä kutsuttiin yleisesti Paulapieksuyhtiöksi. Pääomien karttuminen synnytti myös jonkin verran maakeinottelua, joka johti ensimmäisen maailmansodan ajan korkean inflaation vuoksi muutamiin epäonnistumisiin.

Tapaus 5. Näkijät

Kurikkaan tuli 1890-luvulla kirkkoherraksi B.I. Söderman. Paitsi hyvänä pappina hän oli poikkeuksellisen monitaitoinen talousmies ja yhteisön sosiaalisten rakenteiden kehittäjä. Talouselämän alalla hänen suurin ansionsa oli maanviljelyksen ja karjanhoidon edistäminen, mihin kuului muun muassa maamiesseuratoiminnan virittäminen ja torppien vapaaehtoisen itsenäistymisen ajaminen. Käsityön edistämistä hän ajoi kurseja, näyttelyjä ja kilpailuja järjestämällä. Kauaskantoinen hanke myös oli Jaakko Huhtanen -nimisen puusepän ohjaaminen Turkuun käsityökouluun ja rahoituksen hankkiminen hänen opinnoilleen. Huhtasen palattua Kurikkaan tämä perusti Södermanin tuella pitäjään 1900 ajokalukoulun.

Edellistä merkittävämpi Kurikan teollisen kulttuurin edistäjä oli kansakoulunopettaja Kaarlo Saari. Mynämäkeläisen sepän poika saapui Kurikkaan 1882. Seurattuaan aikansa paikkakunnan käsityöläisten toimintaa hän ryhtyi pitämään koulussaan heille iltakurseja, joilla opetettiin piirustusta, laskentoa ja mittaussoppia. Samoin hän puhalsi vuosisadan vaihteessa henkeä käsityöläisten aikaisemmin perustamaan Kurikan käsityöläisyhdistykseen. Muutama vuosi myöhemmin hän ryhtyi johtamaan uutta organisaatiota, Kurikan käsityöläisten osuuskassaa, joka järjesti ajokaluntekijöille työtilauksia, hankki raaka-aineita, valvoi tuotteiden laatua, järjesti näyttelyitä sekä kehitti tuotteiden markkinointia. Saari

oli useilla valtiopäivillä sos.dem.-puolueen kansanedustajana.

Tapaus 6. Amerikankävijät

Amerikasta palanneet siirtolaiset toivat mukanaan uutta tietotaitoa. Torpparinpoika Anton Kasari perehtyi matkallaan koneelliseen tiilentekoon. Koska hänellä ei ollut tarvittavia pääomia, hän sai innostetuksi koko joukon maanviljelijöitä ja muiden ammattien harjoittajia rahoittamaan hankkeen. Miedon Tiilitehtaista kehittyi pitkäaikainen työllistäjä.

Juho Krekola työskenteli Amerikassa kivenhakkaajana. Tätä taitoa ei Kurikkaan tarvinnut tuoda, sillä sitä oli pitäjässä yllin kyllin entuudestaan. Sen sijaan hän oppi englannin kielen niin hyvin, että saattoi ryhtyä tuottamaan maahan maatalouskoneita, ja mikä tärkeämpää, ryhtyä myymään pyörittämästään Puntunkosken sahasta puutavaraa ilman välikäsiä Englantiin. Hän perustikin parin kauhajokelaisen kanssa vientiliikkeen Kaskö Woodin Kaskisiin.

Tapaus 7. Koulutus

Käsityöläisten koulutus oli vielä 1800-luvulla oppipoikajärjestelmän varassa. Nykyistä oppisopimus-koulutusta voidaan itse asiassa verrata vanhaan kisälli- ja mestarikirjojen hankkimistapaan. Kurikasta lähtivät 1800-luvun jälkipuoliskolla hakemaan käsityöläisen taitoja muun muassa kotitalostaan maa-ilmalle joutunut Juho Järvinen ja torpan poika Aleksanteri Mäenpää. Edellinen sai Helsingissä puusepän opin. Huonekalupuuseppänä, suntiona sekä muissa tehtävissä toiminut Järvinen viritti yrittäjyyden perillisiinsä.

Aleksanteri Mäenpää sai kuparisepän kisällinkirjan Porissa vuonna 1866. Nähtävästi kuparipannun oikeaoppinen takominen edellytti Mäenpää-sukunimen vaihtamista vierasperäiseksi Sandeliniksi. Alexander Sandelinin perilliset kahdessa sukupolvessa laajensivat yrityksen Sampolan metallitehtaaksi. Sukunimikin suomennettiin.

Tampereen teollisuuskoulu tuotti Kurikkaan useita maineikkaita rakennusmestareita. Kaksi heistä nousi päätään muita pitemmiksi. He olivat Salomon V. Birling eli Aitola ja Sameli Hakola nuorempi. Kumpikin kunnostautui julkisten rakennusten urakoijana sekä paikallisten taloudellisten ja sivistyksellisten harrastusten edistäjänä. Aitolaa olivat edeltäneet itseoppineina rakennusmestareina hänen isänsä Sameli Salomoninp. Birling ja isoisänsä Salomon Magnus Birling, jotka kumpikin olivat saaneet rakentajan opin isältään. Birlingit olivat Ilmajoen lahja Kurikalle. Sameli Hakolan isä Sameli Hakola vanhempi oli itseoppinut mestari. Kurikassa oli 1920-luvulla kymmenkunta rakennusmestaria, jotka paria poikkeusta lukuun ottamatta olivat saaneet opin Tampereella.

Edellä mainitsin vuonna 1900 aloittaneen Kurikan ajokalukoulun. Se toimi kouluna kymmenkunta vuotta muuttuakseen Kurikan käsityöläisten osuuskassan omistuksessa ajokalutehtaaksi. Monet kurikkalaiset 1900-luvun yritykset olivat Kurikan ajokalukoulun jakaman ammatillisen opin synnyttämiä.

Yrittäjyyden periytyminen

Kuten alussa totesin, yrittäjyyden ja yrityksen periytymistä ei ole helppoa erottaa toisistaan. Selvästä yrittäjyyden periytymisestä voidaan puhua esimerkiksi kahdessa tapauksessa. Tuohisaaren-Siltalan-Harjun-Paulaharjun kärrymestarisuvussa yrittäjyys periytyi polvelta polvelle. Yrityksen periytymisestä tuskin oli kysymys, kun tiedämme, miten vähäiset tuotantovälineet tekijöillä oli. Verstaskin - pajaa lukuun ottamatta - sijaitsi tavallisesti torpan asuintiloissa.

Hyvä esimerkki yrittäjyyden periytymisestä Kaarlo Saaren poikien ryhtymisestä yrittäjiksi.

Yrittäjyyden periytyminen

KÄRRYMESTARIT:

Sameli Heikinp. Tuohisaari s. 1784

Juho Samelinp. Siltala s.1807

Joel Samelinp. Siltala eli Kampinluoma s. 1815

Sameli Joelinp. Siltala s. 1840

Juho Joelinp. Siltala eli Kampinluoma s. 1845

Jaakko Juhonp. Paulaharju s. 1835

Mikko Juhonp. Siltala s. 1833

Juho Juhonp. Siltala eli Välliluoma

Sameli Jaakonp. Paulaharju 1875-1944

kansakoulunopettaja, käsityönopettaja,
kansanperinteen tallentaja, kirjailija

Suvun yrittäjyysperinne jatkui edellä mainittujen sukupolvien jälkeen.

Kaarlo Saari (1857-1927) ja pojat

Viljo Saari - K:n ajokalutehdas, K: Pyörä (1937),

Velsa (1941 - 1949)

Armas Saari, varat. - Velsa (1949-1963)

Yrjö Saari - SKOP:n pääjohtaja

Ilmari Saari - vakuutusyhtiö Pohjan toimitusj.

Eero Saari - Alram Oy:n toimitusj., vuorineuvos

Yrityksen ja yrittäjyyden periytyminen

Kurikassa on ainakin suku, jossa yritys ja yrittäjyys ovat periytyneet yli 100 vuotta. Plosilan torpparit Kuntolat harjoittivat kivenveistoa 1800-luvulla kolmessa sukupolvessa. Niilo Kuntola perusti 1934 yrityksen, joka on edelleen toiminnassa.

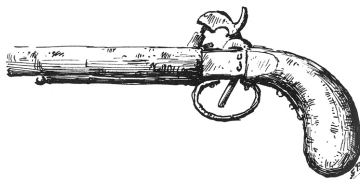
Torpparin poika Jaakko Aleksanteri Muurimäki sai puusepän opin Kurikan ajokalukoulussa. Hän oli käsityöläisyhdistyksen kantavia voimia ja osakkaana ajokalutehtaassa. Muurimäki perusti 1926 oman yrityksen. Perinne jatkuu jo neljännessä sukupolvessa Pöytänikkarit-nimisessä yrityksessä. Edellä mainitun Juho Järvisen poika Emil Järvinen opiskeli puusepäksi ajokalukoulussa, valmisti ajokalujen puuosia ajokalutehtaalle ja hankki 1922 omistukseensa aiemmin perustetun Kurikan Puunjalostustehtas ja Ruumisarkkuliikkeen. Yritys tuli myöhemmin tunnetuksi Kurikan Puunjalostustehtaana. Sen perillinen on nykyinen kolmannen sukupolven omistama Kurikan Interiööri.

Valkaman Turkis ky:n juuret ovat 1919 perustetussa Kurikan Turkis ja Pukimossa, jonka turkkurina toimi Hermann Valkama. Hänen haltuunsa saama yritys jatkuu kolmannessa polvessa.

Iisakki Juho Luhtala valmisti aluksi vaimonsa kanssa kiilupellilakkeja Ala-Lusan torpasta. Hän muutti 1900-luvun alussa Koivistonkylään, jonne perusti lakkitehtaan yhdessä kauppiaan pojan F.I.Kurikan kanssa. Kurikka luopui muutaman ajan kuluttua osuudestaan ja perusti Helsinkiin paitatehtaan. Kurikan Lakkitehtas perustettiin 1914, jolloin osakkaaksi tuli joksikin aikaa rakennusmestari Juho Kurikka.

Aikoinaan Suomen tunnetuimpiin lakkitehtaisiin kuulunut tehdas periytyi kahdelle sukupolvelle. Työntekijöiden määrä nousi parhaimmillaan yli kolmensadan. Suku joutui luopumaan 1970-luvulla tehtaasta - ei yrittäjyyden puutteen vuoksi, vaan halpatuonnin tehtyä alan kotimaisen tuotannon kannattamattomaksi.

Kurikan nykyinen teollisuus lepää paljolti 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa luodulla perustalla. Muutamassa suvussa tuolloin alkanut *yritys* on periytynyt uudelle vuosituhannelle. Sitäkin useammasa suvussa on periytynyt *yrittäjyys* itse yrityksen katkettua tai hakeuduttua uusiin puitteisiin. Laajemmin katsoen *yrittäjyys* on periytynyt ja syventynyt koko pitäjässä, niin teollisuudessa, maataloudessa kuin palveluelinkeinoissakin. Hyvä todiste tästä on se, että Kurikassa on erään tiedon mukaan Suomessa väestöpohjaan verrattuna eniten yrityksiä.

Voidaanko yrittäjyyteen kasvattaa?

Arvoisat seminaarin osallistujat, meitä näyttää kovasti vaivaavan kysymys, voiko yrittäjyyteen kasvat-
taa. Mielipiteitä esitetään niin puolesta kuin vastaan. Yrittäjyyden yhteydessä puhutaan geeneistä,
äidin maidosta tai Pohjanmaalle ehkä parhaiten sopivasti veren perinnöstä. Yritän osallistua keskus-
teluun ja tässä yhteydessä vastata kysymykseen onko kasvatukseksi nimetylle toiminnalle tilaa yrittä-
jyyden edistämisessä.

Jotkut tahot näyttävät nimittäin ole-
van sitä mieltä, että yrittäjyyteen
voidaan kasvattaa. Tämän lähesty-
mistavan mukaan ajatus ihmisen
yrittäjyyden, sen kaikissa merkityk-
sissään, syntymälähtöisyydestä tai
geeniperustasta on voimakkaasti
kyseenalainen. Uskoa yrittäjyyden
kasvatuksellisuuteen osoittaa mm.
yrittäjyyskasvatuksen ottaminen
koulun opetussuunnitelman perus-
teisiin vuonna 1994. Aihealue on
edelleen mukana juuri uudistetussa
opetussuunnitelman perusteissa ni-
mikkeellä aktiivinen kansalaisuus ja
yrittäjyys. Koululle on siis asetettu
normi jonka mukaan ainakin koulun
tulee kasvattaa yrittäjyyteen. Tuon normin oikeutuksesta näytetään olevan kuitenkin monta mieltä.
Yhdet puolustavat, toiset vastustavat yhtä innokkaasti, kolmannet katsovat pääasiassa sivusta eivätkä
tee mitään.

Edustan käsitystä, jonka mukaan yrittäjyyskasvatus on olemassa meidän virallisessa kasvatusjär-
jestelmässä joka tapauksessa, halusimme me sitä tai emme, teimme me sitä tiedostaen tai tiedosta-
matta. Perustellun mielipiteeni mukaan jokainen opettaja on yrittäjyyskasvattaja ja tulisi myös olla
tietoinen tästä roolistaan, lienee syytä hieman perustella.

Käsitykseni taustalla on ajatus tulevaisuudesta jossa tämän päivän nuoret tulevat elämään. On
esitetty mielipiteitä, että tulevaisuudessa yrittäjämäistä toimintatapaa edellytetään keneltä tahansa,
työelämän kulloisestakin roolista riippumatta. Totta tai ei niin ainakin opettajat näyttävät olevan yhtä
mieltä siitä, että oppilailta tulisi voida odottaa yrittäjämäisempää otetta mm. koulutyöhön. Ongelmak-

Formaalin koulun yrittäjyyden edistämisen lähtökohdat

- **Yrittäjyyskasvatus**
 - Opetussuunnitelmien perusteisiin 1994.
 - Mukana myös parasta aikaa meneillään olevassa uudistuksessa
- **Maailma on muuttumassa**
 - Tarvitaan yrittäjämäisesti käyttäytyviä ihmisiä
 - Yrittäjyys on entistä suuremmalla todennäköisyydellä tulevaisuudessa varteenotettava ammatinvalinnallinen vaihtoehto
- **Koulun missio on kasvattaa oppilaitaan kohti heidän omaa tulevaisuuttaan**

si näyttää muodostuvan, mitä ihmettä tuolla yrittäjämäisellä toiminnalla kulloinkin ja kukakin tarkoittaa.

Koulun harjoittaman yrittäjyyskasvatuksen kannalta yrittäjyys pitäisi määritellä siten, ettei sen kautta koulun yleissivistävään toimintaan liity mitään eettisesti arveluttavaa. Tästä lähtökohdasta käsin yrittäjämäisen toiminnan määrittelemisen uutta luovaksi innovatiiviseksi toiminnaksi täyttää vaatimukset. Toisaalta yrittäjyyteen liittyy riski, joka itse yrittäjän kohdalla tarkoittaa erilaisten riskien hallintaa. Kolmanneksi yrittäjyyteen

liittyy se tosiseikka, että yrittäjän tulee toimintansa kautta saada muutkin uskomaan hänen ideaansa ja mukaan toimintaan. Yrittäjällä tulee olla kyky ja kumppanit saada yrittäjyyden palaset osumaan kohdalleen.

Edellä kuvatulla tavalla yrittäjämäinen toiminta, innovatiivisuutena, riskien hallintana ja toiset mukaan saavana toimintana ja kasvatustavoitteena vastaa hyvin koulun yleisiä kasvatustavoitteita, eikä näin muodosta sille minkäänlaista vastakohtaa tai ristiriitaa. Lisäksi noista kolmesta yrittäjyyden määritelmästä voidaan havaita, että ne ovat toimintatapoja joiden voidaan katsoa kehittyvän ihmisessä koko hänen elämänsä ajan. Yrittäjyyskasvatus on siis toimintaa, johon osallistutaan kaikilla virallisen kasvatustavoitteemme asteilla päiväkodista kolmanteen asteeseen.

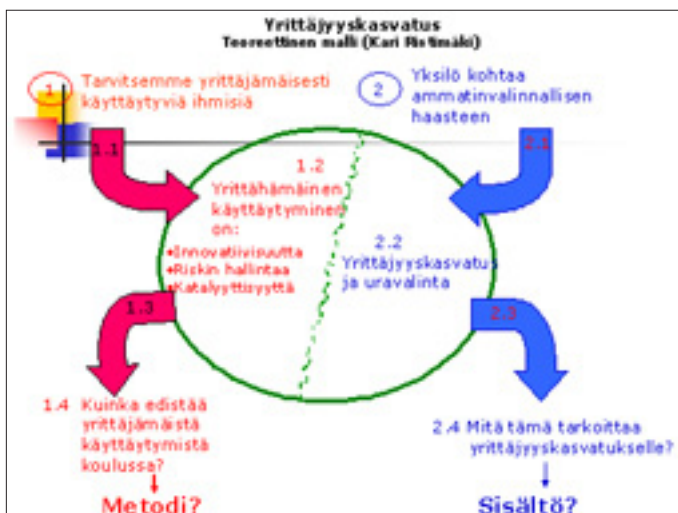
Yrittäjyyskasvatus ei siis yrittäjämäisen toiminnan edistämisen suhteen ole ristiriidassa koulun yleisten kasvatustavoitteiden kanssa. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiden kanssa ristiriidassa sitä vastoin näyttää olevan sisäisen yrittäjyyden (yrittäjämäinen toimintatapa toisen palveluksessa) käsite. Tuon käsitteen käytön kautta opettajat yhdistävät yrittäjyyskasvatukseen toimintatapoja joka sisältää piilo-opetussuunnitelman. Piilo-opetussuunnitelman kautta opetamme lapsillemme yrittäjyyden suhteen väärä asioita. Ei tulevaisuuden Suomi tarvitse henkilöitä jotka odottavat, että heille sanotaan mitä pitää tehdä. Suomi tarvitsee henkilöitä jotka itse keksivät mitä kulloinkin pitää tehdä. Viimeksi mainitussa tapauksessa meidän tulee kasvattaa ihmisiä jotka ahkeruuden ja rehellisyyden lisäksi ovat luovia, idearikkaita, rohkeita, innovatiivisia, itsenäisiä, aktiivi-

sia, oma-aloitteisia, yrittäviä kansalaisia. Tähän tavoitteeseen pyritään yrittäjyyskasvatuksella. Sisäisen yrittäjyyden käyttäminen yrittäjyyskasvatuksen yhteydessä hankaloittaa tähän tavoitteeseen pääsemisen ja lisäksi sulkee yrittäjäksi ryhtymisen yrittäjyyskasvatuksen ulkopuolelle.

Tässä jutussa ei vielä ole otettu kantaa yrittäjäksi ryhtymiseen. Se näyttääkin niin yrittäjyyden kuin yrittäjyyskasvatuksen kannalta olevan kovin kuuma peruna. Mikä on yrittäjyyskasvatuksen suhde tähän? Näytetään olevan sitä mieltä, että tämän päivän nuorille yrittäjyys entistä suuremmalla todennäköisyydellä on varteenotettava uranvalinnallinen vaihtoehto jossakin vaiheessa elämää. Koulun tehtävä on kasvattaa oppilaitaan niin, että nämä selviävät omassa tulevaisuudessaan. Koulun missionsa mukaisesti tulee auttaa oppilaitaan mm. valitsemaan tuossa uranvalinnallisessa tilanteessa itselleen parhaiten sopiva vaihtoehto.

Yrittäjyyskasvatuksen kautta tulisi siis jollakin tavalla ottaa kantaa yrittäjyyteen uravalinnallisessa mielessä. Huomionarvoista kuitenkin on, ettei kyse ole ainoastaan ammatinvalinnanohjaajien toiminnasta, vaan mitä suurimassa määrin jokaista koulun ja päivähoidon opettajaa koskettavasta kysymyksestä. Tästä yksi esimerkki:

"Päiväkodissa kuulin ensimmäisen kerran sanat poliisi ja liikemies. Ne ilmaantuivat eräässä päivähoitajan tarinassa, jonka aiheena oli opettaa lapsille moraalila. Tarhatadin mielestä liikemiehet olivat ainaisia veronkiertäjä rosvoja, joita yhteiskunnan ylpeyksien eli poliisien piti oikeuden miekalla ojentaa. Tuosta päivästä lähtien tajusin haluavani mahtavaksi ja suoraryhtiseksi poliisiksi. (Mies, 22v)".

Mallin oikea puoli?

Onko kyse identiteetistä
Kuinka identiteetti kehittyy
Onko kysymys ammatinvalinnan ohjauksesta

Päiväkodissa kuulin ensimmäisen kerran sanat poliisi ja liikemies. Ne ilmaantuivat eräässä päivähoitajan tarinassa, jonka aiheena oli opettaa lapsille moraalila. Tarhatadin mielestä liikemiehet olivat ainaisia veronkiertäjä rosvoja, joita yhteiskunnan ylpeyksien eli poliisien piti oikeuden miekalla ojentaa. Tuosta päivästä lähtien tajusin haluavani mahtavaksi ja suoraryhtiseksi poliisiksi. (Mies, 22v)

Olemme yrittäjyyskasvattajia kaikki!?

Lainamalla kyseistä kertomusta en tietenkään tarkoita, että tuon kokemuksen perusteella kyseinen poika, nyt jo mies, olisi päätyvässä poliisiksi. Tarkoitukseni on osoittaa kuinka jo aivan pienten ajatuksissa saatetaan pohtia tai sivuta tulevaisuuden ammatillisia ja siten ehkä myös yrittäjyyteen liittyviä kysymyksiä ja valintoja. Ehkä kaikkein eniten kyseisellä lainauksella haluan lisäksi korostaa sitä asiaa, että me kasvatatjat voimme kyllä päättää mitä me kulloinkin lapsille opetamme. Siihen

Olemme yrittäjyyskasvattajia kaikki?

- Olen asunut lähes koko ikäni (3-vuotiaasta asti) pohjanmaalla, Seinäjoella. Molemmat vanhempani ovat myös kotipaikoiltaan pohjalaisia. Tämä on varmasti ollut eräs piirre kasvatuksessa, koska pohjalaiset on aina kasvatettu yrittäjyyteen ja itsepäisyyteen. (Mies, 24v 1048)
- Oman yrityksen perustaminen on käynyt monta kertaa mielessä ja eikä vieläkaan ole täysin pois suljettu vaihtoehto, mutta kun eletään Etelä-Pohjanmaalla, jossa yrittämisestä on tullut perinne ja kun on nähnyt monen yrittäjän elävänsä työnsä on sitäkin vielä harkittava. (Mies, 24v 1059)

Suomessa olen tätä kuullut korostettavan esimerkiksi Kymenlaaksossa. Sieltä kun luodaan ihastuneita katseita mm. yrittäjyysgeenirikkaaseen Pohjanmaahan. Heidän oma väestönsä kun on kertomansa mukaan ”jälkeenjääneiden jälkeläisiä”. Junnu Vainiolla on kuulemma sellainen iskelmä, jossa noilla sanoilla kuvataan Kymenlaaksolaista nahjusta. Tarinan mukaan Kymenlaaksosta kaikkein yrittävin aines geeneineen muutti Amerikkaan ja surkein aines jäi Kymenlaaksoon. Pitävät sitä selvänä osoituksena yrittäjyyden geeniperustasta.

Kuunnellessani tarinaa olin hyvilläni, Pohjalaisiahan tuossa taas kehutaan. Mutta yhtä’kkiä tuli kumma olo. Mistäs päin Suomea sitä aikanaan kaikkein eniten lähdettiin Amerikkaan? Olen kuullut, Pohjanmaalta! Miten siis on mahdollista, että Pohjanmaa on yrittäjyysmaakunta. Jos Kymenlaaksolaiset

lainaavat Junnu Vainiota, niin itsekin muistan vanhan Jurvan mommani laulaneen Pohjanmaalta Amerikkaan lähtijöistä. Laulussa laulettiin jotenkin siihen tapaan kuin ”Raukat vain menköhön merten taa”. Pohjanmaalta ei siis Kymenlaakson tapaan lähtenytäkään geeneineen kaikkein yrittävin, vaan raukkamaisiin aines ja seurauksena Pohjalainen yrittäjyysgeeni rikastui.

Yrittäjyys on siis geeneissä....tai sitten ei.

Voidaanko yrittäjyyteen kasvattaa?

- Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on yrittäjämäisesti toimiva nuori
 - Sisäisen yrittäjyyden käyttö tulisi siis kieltää
- Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena EI ole kasvattaa nuorista yrittäjiä, vaan tuoda yrittäjyys osaksi nuoren elämysmaailmaa
 - Elämysmaailmaan sisäistymisen kautta entistä useampi harkitsisi ja ehkä myös ryhtyisi yrittäjäksi koska huomaisi sen sopivan itselleen parhaiten.
- Meldän tulisi olla tietoisia yrittäjyyskasvatuksellisesta roolistamme

Paulaharjun säätiön yrittäjyysseminaarin päätössanat: menestymisen edellytyksistä

Yrittäjyys alkoi silloin, kun maailman ensimmäinen miesporukka päätti metsästää yhdessä antiloo-
pin sen sijaan, että jokainen olisi yksin metsästänyt jäniksen. Mitä isompi tavoite on, sitä enemmän
se edellyttää yhteistoimintaa, ja jonkun pitää ottaa johto. Johtaminen edellyttää itseluottamusta ja
muiden luottamusta, mutta palkinnot voivat sitten olla kaikille suuremmat kuin yksin yrittäessä. Tämä
perusoivallus ei ole vuosimiljoonien aikana miksikään muuttunut.

Nykyään hyvin koulutetun Suomen ongelmaksi nähdään kuitenkin yrittäjyyden puute. Pienet yri-
tykset myydään sukupolvenvaihdoksen tullessa isommille tai ne päättyvät ja työllistävyys vähenee.
Suomessa on Euroopan heikoin motivaatio yrittäjyyteen, Pohjanmaalla ehkä sentään keskimääräistä
parempi. Pelätäänkö riskejä, vai vetääkö koulutus vain palkkatyöhön? Kun suuri ikäpolvenvaihdos on
tulossa, yritysten säilyminen on vaakalaudalla.

Toisaalta menestyvillä yrityksillä on vaikeuksia saada työntekijöitä. Ehkä kaikkein hälyttävintä on se,
että samaan aikaan suuren työttömyyden kanssa on puutetta ammattimiehistä. Esimerkiksi Ylä-Savon
metalliklusteri menestyy, mutta metallimiehistä on pula, ammattikouluissa ei saada aloituspaikkoja
täyteen ja keskeyttämisprosentti on suuri. Mikä siis mättää? Onko hyvin menestynyt koulutusjärjestel-
mämme menestynyt liiankin hyvin? Vai onko kysymys asenteista? Metallialan ohella mm. puualalla on
työvoimapulaa (Kanniainen 2002).

Suomen koulutusjärjestelmä on tehokkaasti kaivanut esille syvienkin rivien lahjakkuudet ainakin teo-
reettisen lahjakkuuden osalta. Suomalaista koulutusjärjestelmää sanotaan maailman parhaaksi (mm.
Washington Post 2005 PISA-tutkimuksen perusteella). Mutta onko käden taitojen koulutus unohdet-
tu? Sivistisyhteiskunta elää myös käden taitojen osaamisesta.

Iso huoli on siis ammatti-identiteetistä ja asenteista: painottuvatko ne liikaa teoreettisiin ja tieto-
puolisiin ammatteihin? Vai kuvaako tilanne vain sitä, että nuorisolla ei ylipäänsä ole realistista kuvaa
omasta maailmastaan ja sen mahdollisuuksista? Kokkikoulutuksen osalta muutama TV-sarja muut-
ti tilanteen, ja nyt kokkikouluihin on tungosta. Ehkä nuorisolla ei ole riittävää tietoa eri ammattien
sisällöstä. Kertovatko vanhemmat mitään muuta omasta ammatistaan, kuin että töissä on kurjaa ja
johtajat mahdottomia? Ennen kuljettiin pellolla isän perässä ja opittiin kaikenlaista. Ns. hiljainen tieto
on tärkeää sekä asenteiden että jo lapsena alkaneen harjoituksen kannalta.

On viitteitä siitä, että lukiota yliarvostetaan valintana. Tämä on ehkä ymmärrettävää historialliselta
kannalta. Kun lukioon meni vain 10 % koululaisista, se takasi selvästi paremman tulevaisuuden kuin
muunlainen koulutus. Näin ei enää ole, vaan monilla teoreettisilla aloilla on selvää ylitarjontaa. Suo-
mesta löytyy lukio, jonne on päässyt peruskoulun 5,5 keskiarvolla, onko siinä mitään järkeä? Siitä voisi

ajatella, että nuorisoa johdetaan harhaan ja koulutetaan työttömiksi. Ammattikoulutuslinjaakin pitkin voi vaikka väitellä tohtoriksi, jos mieli muuttuu ja kantti kestää. Nykyiset mahdollisuudet kaksoiskoulutukseen antavat mahdollisuuksia myös näiden yhdistämiseen.

Myös yrittäjyyskoulutuksen sisältöä on kritisoitu. Koulutuksessa on paljon yrityksen muotoa ja rahoitusta koskevaa aineistoa, joka tarvitaan vain kerran, yritystä perustettaessa. Olemassa olevan yrityksen johtamista opetetaan vähemmän. Niinpä Euroopassa on kaksi kertaa enemmän niitä, jotka haluaisivat perustaa oman yrityksen, kuin niitä, jotka haluaisivat ottaa vastuun jo olemassa olevasta yrityksestä. Kuitenkin olemassa olevan yrityksen jatkaminen voisi olla edullisempaa. Esimerkiksi Itävallassa viiden vuoden onnistumisprosentti uutena aloitetuissa yrityksissä on 75 %, kun uudelle omistajalle siirtyneistä vanhoista yrityksistä selviää 96 % (Yrittäjyys Euroopassa, Vihreä kirja, Kom 2003, 27).

Kolmanneksen Euroopan Unionin yrityksistä arvioidaan tarvitsevan seuraavan 10 vuoden aikana uutta omistajaa. Tämän pitäisi siis kaiken järjen mukaan olla hyvin houkutteleva vaihtoehto. Yrityksen suuntautumistahan voi muuttaa, jos pitää jotakin muuta lupaavampana kuin nykyistä.

Otan yhden esimerkin elinkeinoelämän riskeistä kaukaa historiasta. Norjalainen Eerik Punainen organisoi Grönlantiin siirtokunnan vuonna 984. Väkivaltaisen Eerikin alla alkoi maa polttaa Norjassa ja sitten myös Islannissa murhan takia. Kuulostaa vähän Härmän häjyltä. Houkutellakseen muita lähtijöitä mukaan hän nimesi paikan Grönlanniksi eli Vihreäksi maaksi.

Grönlantiin muodostui kaksi siirtokuntaa, Itäinen ja Läntinen, jotka molemmat olivat Grönlannin länsirannikolla. Sieltä Eerikin pojat, mm. Leif Eerikinpoika, tekivät uusia valloituksia mm. Labradoriin ja Newfoundlandiin, sekä sagoissa ylistettyyn Vinlandiin. Vinlandin täytyy olla melko etelässä, jos siellä kasvoi viinirypäleitä, ilmeisesti syvällä Kanadassa. Yksi syy uusiin löytöretkiin oli, että Grönlannissa ei kasvanut laivojen rakentamiseen sopivaa puuta eikä ollut rautaa. Viikingit eivät kuitenkaan olleet erityisen diplomaattisia intiaanien kanssa, joten Amerikan valloitus jäi lyhyeksi.

Grönlannin asukkaat pitivät aluksi yhteyksiä emämaahan Norjaan Islannin ja Färsaarten kautta, ja heillä oli jopa Norjasta nimitetty piispa. Väestöä oli noin 5000 henkeä. Heidän vientiartikkelinsa oli erityisesti mursun hampaat, jota käytettiin Euroopassa kuten norsunluuta, ja jonkin verran vietiin turkisia ja nahkoja. Tuontitavarana tärkein oli rauta, mutta myös puu ja terva. Katolinen kirkko oli väestön kokoon ja olosuhteisiin nähden rikas ja se oli suuri rasitus.

Grönlantilaisten kohtaloksi ilmeisesti koitui se, että he olivat hyvin ylpeää ja itsepäistä väkeä, jotka toivat Norjassa oppimansa elinkeinot mukanaan. Kalaa he eivät suostuneet syömään. He yrittivät epätoivoisesti ylläpitää karjanhoitoa alueella, joka ei siihen soveltunut. Köyhemmät söivät hylkeen lihaa, mutta vauraampi väki piti pieniä Grönlannin lehmiä, vuohia ja lampaita. Näille jouduttiin keräämään heinää yhä laajemmalta alueelta. Tästä seurasi maan köyhtyminen, pintamaan huuhtoutuminen ja vähänkin puun häviäminen, jonka jälkeen jouduttiin polttamaan turvetta tai mitä tahansa, mikä paloi.

Yhdyskunnan loppu oli onneton. Norsunluu meni pois muodista, mursun hampaiden menekki huononi, eikä Norjasta enää tullut laivoja siirtokuntaan. Vähitellen veitset ja muut teräaseet kuluivat loppuun, eivätkä ylpeät viikingit koskaan oppineet eskimoilta mitään, esim. luusta tehtyjen työkalujen käyttöä tai hylkeenrasvan käyttöä polttoaineena. Ilmaston kylmeneminen 1300-luvulla huononsi olosuhteita. Läntinen siirtokunta päättyi nälänhätään ja kapinaan tai eskimoiden hyökkäykseen 1300-luvulla, Itäinen siirtokunta 1400-luvun alkupuolella.

Kuten grönlantilaisilla, myös nykyajan kaikilla länsimaisilla yhteiskunnilla on edessä suuria ongelmia. Ympäristön aiheuttamat rajoitukset ovat hyvin konkreettiset sekä saastumisen että raaka-aineiden loppumisen takia, suurimpia ongelmia on kallistuva energia. Monet ongelmat ovat niin tuskallisia,

että niiden sijaan kiinnitetään ylenmääräistä huomiota kokonaisuuden kannalta toisarvoisiin seikkoihin. Tyypillinen mm. ympäristöjärjestöjen ylläpitämä pelote on kemikaalien riskit.

Kemikaalit ovat kuitenkin yhteiskunnassamme perusteellisen lainsäädännön avulla varsin hyvässä hallinnassa. Sen sijaan esim. maankäyttö ja energiantuotanto eivät ole, eivätkä monet suoraan omaan kulutustasoomme liittyvät asiat. Näistä syistä elinkeinorakenteita joudutaan muokkaamaan, mikä aiheuttaa riskejä, mutta avarakatseiselle ja hoksaavalle se antaa suuria mahdollisuuksia. Entiseen taker-
tuvalle maailma tulee olemaan vaikea paikka.

Oma suu on lähempänä kuin kontin suu: ei rohjeta korjata epäkohtia, vaikka ongelmat hyvin tiedossa, kuten

- Ryöstökalastus, kukaan ei halua puuttua, jos oma elanto on siitä kiinni
- Maatalouden vinoumat tukimaatalouden ja kehitys-
maiden kesken, ruoka on keinotekoisena halpaa
- Energia on liian halpaa ja fossiilisesta energiasta jou-
dutaan ennen pitkää luopumaan
- Maankäyttö ei ole kestäväällä pohjalla
- Kvartaalitalous, liian lyhyt aikaperspektiivi
- Ammattijärjestöjen jäykyys, työ karkaa maasta

Keinot eivät ole uusia. Silmät on pidettävä auki, tärkeitä asenteellisia tekijöitä ovat ennakkoluulot-
tomuus ja yhteistyön arvostaminen. Tyypillinen tulevaisuuden muutos on energian todennäköinen
hinnannousu edelleen tässä maailmantilanteessa. Se toisaalta nostaa kustannuksia, mutta toisaalta
mm. parantaa puuhun perustuvan energiantuotannon kannattavuutta. Suomi tuottaa omasta ener-
giastaan noin 20 % puusta, lähinnä metsäteollisuuden omissa laitoksissa. Tämä on teollisuusmaiden
suurin prosentti. Sitä on arvioitu voitavan edelleen selvästi lisätä. Siinä on tyypillisesti pienyrityksille
runsaasti työmaata.

On mahdollista, että puu tulee muutoinkin taas elinkeinojen perustaksi. Kännyköitä opitaan hyvin
nopeasti tekemään Kiinassa halvemmalla, mutta tarpeeksi puuta ei ole monessa paikassa. Tuotteiden
jalostusastetta olisi vain lisättävä. On uskallettava ulos vanhoista raiteista. Nokian päätuotteet vuonna
1980 olivat kumisaappaat, renkaat, pehmopaperi ja televisiot. Yksikään niistä ei ole enää prioriteetti,
menestys on perustunut uusien tuotteiden merkityksen oivaltamiseen.

Suomen heikkous monilla aloilla on ollut myyntiosaamisen puute. Pohjanmaan suunnassa tämän
parantamiseksi olisi mietittävä Seinäjoen ja Vaasan alueiden paljon parempaa yhteistyötä.

Samuli Paulaharjun säätiö on julistanut ammattioppilaitosten opiskelijoille Kädentaito-kilpailun. Sii-
hen on Velsa Oy lahjoittanut merkittävät palkinnot. Ihmisen psykologian ymmärtäminen on tärkeä
osa menestymistä. Tähän liittyy henkilöstön hyvinvointi ja yrittäjän ja henkilöstön keskinäinen kunni-
oitus, mutta myös erilaiset tavat rohkaista ihmisiä uskomaan itseensä. Siinä myös kilpailut ovat tärkeitä.
Ammattioppilaitosten opettajien on tärkeää ohjata parhaita oppilaitaan tällaiseenkin osallistumiseen.
Suomi tarvitsee suuntaa, kuinkahan olisi, jos pohjalaiset taas kerran sitä näyttäisivät.

Perinteenkeruukilpailun satoa vuonna 2005

*Tuula Ketola
Lehtori
Kurikka*

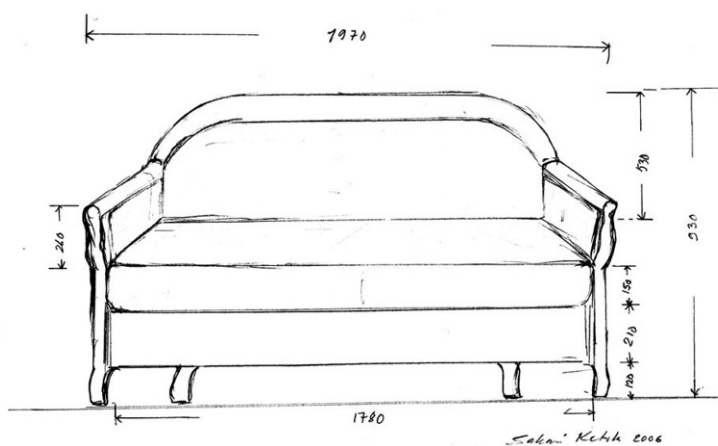
Sohva Kuopion takkoo ja kaappi Kurikasta - sinisen sohvan ja sinisen kaapin tarina

Kodissamme on paljon vanhoja esineitä, joten oli vaikea päättää, mistä kirjoitan. Vanhojen esineiden iän määrittäminen on toinen ongelma. Onko vanhin Anna-mummin perintörukki Pielisen rannalta, Strömsdalsbrukin rautapata vai Emma-mamman klaffipiironki?

Sohva ja kaappi eivät ole kotimme vanhimmat esineet, mutta niiden iän tiedän melko tarkasti, ja niillä on tarina Samuli Paulaharjun hengessä, lisäksi kaappi on valmistettu Samuli Paulaharjun kotikylässä Kurikassa. Samoin kuin Samuli Paulaharjun elämäntyöhön vaikuttivat ratkaisevasti opiskeluvuodet Jyväskylän seminaarissa, on kotimme arvomaailmaan vaikuttaneet opiskeluvuotemme Jyväskylän yliopistossa. Jyväskylässä kohtasimme, siellä meidät on vihitty avioliittoon ja esikoisemme on siellä syntynyt.

Sininen sohva

Sininen sohva on ostettu Kuopiosta v. 1929 tai 1930. Malliltaan sohva on maalais-

Sinisen sohvan rakennepiirros 1:10. Piirros: Sakari Ketola.

kaupungin puusepän sovellus biedermeiersohvasta tai talonpoikaisen penkkisohvan pehmustettu muoto, sohasänky. Käsinojat ovat ulospäin kaarevat ja selkänoja on kaareva, istuinosa on jousitettu, myös selkäosa on verhoiltu. Istuinosa on irrallinen ja sen alla on sivusta levennettävä vuodelaaticko. Valmistusmateriaali on koivu. Valmistaja on tuntematon.

Sohvan tarina alkoi Kuopiossa 1920-30-lukujen taitteessa. Setäni Eino Oksman (vsta 1935 Oksala, s.1905) oli ensimmäisessä varsinaisessa työpaikassaan Kuopion Niuvanniemen kansakoulun yläkansakoulunopettajana. Miesopettajalle kuului kolmen huoneen ja keittiön asunto. Suurin kamari oli salihuone ja salissa piti olla sohva. Sohva sai ensimmäisen kodin ja arvokkaan paikan. Kotiapulainen hoiti ajan tavan mukaan poikamiesopettajan talouden. Minkälaisessa seurassa sohva oli ja miltä se silloin näytti, en tiedä. Setäni kuoli 94-vuotiaana v. 1999. Hän oli henkisesti vireä loppuun asti. Monista isäni suvun asioista ehdimme puhua, mutta sohvän alkuvaiheet eivät ole tarkemmassa tiedossa.

Kuopiossa toimi tuohon aikaan Huonekalutehdas Juho Konttinen Osakeyhtiö (aik. vsta 1905 Kuopion Puuseppä). Setäni on kertonut perheen vaatekaapin olleen Kuopion Puusepän valmistama, joten voi olla mahdollista, että sohvakin on sieltä hankittu. Huonekaluliike teki konkurssin v. 1930. Kuopion Museo on julkaissut näköispainoksen Juho Konttisen tehtaan mallistosta, mutta siinä ei ole samanlaisia sohvaa eikä kaappia. Verkkodokumentteina olen tutustunut Juho Konttisen liikkeen jälleenmyyjille painettuihin kuvastoihin ja hinnastoihin 1930-luvulta, niiden pohjalta en pysty tunnistamaan sohvaa. Ainoa faktatieto on, että setäni osti huonekaluja Konttisen liikkeestä. Kuopiossa toimi samaan aikaan myös Karvasen huonekalutehdas ja sen hinnastossa on esim. "Sohvasänky kankaalla verhoiltu". (Haastattelu 8.1.06: Outi Vihavainen o.s. Oksala), (Kuopion Museo ja Helsingin yliopiston kirjasto, verkkodokumentit)

Setäni avioitui ja muutti Juankoskelle Juantehtaan kansakoulun opettajaksi syksyllä 1930. Perhe asettui asumaan kolmen huoneen ja keittiön virka-asuntoon Juankosken Tialaan. Sohva sai jossakin vaiheessa 1930-luvulla väistyä salista uuden chippendale-kaluston tieltä ruokasalin sohvaksi. Seurakseen se sai 1930-luvun porvaristyyllisen ruokasalin kaluston lipastoineen, kaksi pormestarintuolia ja funkkistyyllisen pikkupöydän. Kansanomainen Jousimies-ryijy ripustettiin sohvän takaseinälle.

Tältä ajalta, tarkemmin 1940-luvun lopusta ovat ensimmäiset omat muistikuvani sohvasta. Toinen serkkuni nukkui sohvassa ja toinen pukkisängyssä sohvän vieressä, sillä ruokasali oli samalla serkkujeni makuuhuone. Asunnossa oli keittiö, vanhempien makuuhuone-työhuone, sali ja ruokasali, vieras eteinen eli halli ja keittiönrappu eli arkieteinen. Alle kouluikäisenä oli mukava istua sohvannurkassa ja tarkkailla hieman vanhempien serkkutyttöjen läksyjen lukua. Mieleeni ovat jääneet myös jouluateriat ja nimipäiväkutsut. En muista tarkasti sohvän väriä. Mielestäni se oli tumma ja suuri.

Vaikka sininen sohvamme menetti arvoasemansa salin sohvana, se säilyi kuitenkin ruokasalin sohvana eikä sitä korvattu hetekalla, mikä olisi ilmeisesti ollut serkkujeni nukkumisen kannalta parempi vaihtoehto. Vuonna 1933 syntynyt serkkuni muistaa nukkuneensa sohvän laatikko-osassa olkipatjalla ja v. 1939 syntynyt serkkuni muistaa, että koulukortteerissa ollut sukulaistytty nukkui pukkisängyssä ja hän sohvassa. Einon päivän kutsuilla paikkakunnan merkkihenkilöt istuivat suoraselkäisinä sohvalla. Opettajaperheen huonejärjestys ja siihen kuuluva ruokasalinsohva edustivat 1930-40 -lukujen porvarillisia arvoja, jotka 1950-60-luvulla rajusti muuttuivat. Sovhamme koki 1950-luvulla yhteiskunnallisen murroksen lisäksi perhetragedian, siihen aikaan vielä harvinaisen isäntäväkensä avioeron ja muuton kerrostaloon. (Haastattelu 8.1.06: Arja Kangasmaa o.s. Oksala; Eija Gilder o.s. Oksala)

Sohva muutti setäni kanssa v. 1955 kolmikerroksisen opettajainasuntolan toiseen kerrokseen kolmen huoneen ja keittiön asunnon työhuone-arkioloahuoneen sohvaksi. Seurakseen se sai vanhasta kodista pormestarintuolit, sohvapöydän ja kirjoituspöydän sekä myöhemmin television.

Sohva on saapunut Juankoskelta Teuvalle uuteen kotiinsa. Sohvan puuosat on lakattu ruskeaksi, ja verhoilu on karkeapintaista kelta-ruskeaa kangasta. Tämä ei ole sohvan alkuperäinen verhoilu, vaan verhoilu on todennäköisesti peräisin 1940-50-luvun vaihteesta. Samalla kelta-ruskealla villakankaalla kuin sohva oli verhoiltu ruokasalin kaluston pormeastarintyylliset nojatuolit ja ruokapöydän tuolit. Alkuperäinen verhoilu on ollut tumma.

oli verhoiltu ruskeankeltaisella karheapintaaisella villakankaalla. Sohva ei mielestämme sopinut siinä asussa olohuoneeseemme, jossa oli ennestään siniseksi maalattu penkkisohva, sininen klaffipiironki, sininen sohvapöytä, valkoinen kirjahylly, korituoli ja piano. Sellainen oli vanhassa puutalossa sijaitsevan kahden huoneen ja keittiön asuntomme olohuoneen kalustus. Kolmihenkiseen perheeseemme kuului silloin vajaan kahden vuoden ikäinen esikoispoikamme, kunnallisen keskikoulun tuntiopettajana toimiva isä ja kunnallisen keskikoulun ja lukion tuntiopettaja toimiva äiti sekä kotiapulainen lapsenhoitajana.

Aikakauden tyypilliset huonekalut olivat viilupintaisia jalopuu jäljitelmiä, ruskealla kankaalla tai keionahalla verhoiltuja. Meille ei hankittu uusia huonekaluja, vaan kotimme oli kalustettu sukulaisilta saaduilla vanhoilla kalusteilla, tärkeimpinä mieheni Emma-mamman klaffipiironki, uusrenessanssityylinen kirjoituspöytä ja sänky sekä vanhat keittiöntuolit. Uusia huonekaluja oli vain Sokoksen koulu-kuvastosta tilattu kirjahylly ja Hellas-piano sekä uusvanha pinnatuoli.

Sohva sai uuden, kotiimme sopivan, asun Teuvan ammatillisessa kurssikeskuksessa verhoilijamestari Arvo Rantasen valvonnassa. Sohva peruskorjattiin, jousitus uusittiin, runko-osan liimaukset ja liitokset tarkistettiin, lakka hiottiin pois ja puuosat maalattiin ruiskulla siniseksi. Sohva verhoiltiin sinisellä epiglen-villakankaalla. Kangas ostettiin verhoilijamestarin suosituksen mukaan. Samaa kangaslaatua oli siihen aikaan esimerkiksi pikajunien verhoilussa. Mestari oli sitä mieltä, että kun sohva kunnolla korjataan, kankaan on oltava parasta mahdollista laatua. Muistan, että kangas ostettiin

Ruokasalia ei enää ollut, oli vain baarityyppinen keittiö ja ruokapöytänurkkaus uusine pöytineen. Vanha ruokasalinkalusto muutti toiseen kotiin. Sohva sai uuden kodin ja uuden emännän, siitä tuli nykytermein uusperheen sohva. Uusi asema mutkisti sohvamme arkea. "Sohvasta tuli tikkuja käteen." Muuttunut perhetilanne vaati uusia nukkumisjärjestelyjä. Uusi vaimo ei ehkä pitänyt entisestä avioliitosta muistuttavasta sohvasta varsinkin, kun setäni rakasti päivänunia sohvassa. Jonkinasteinen mustasukkaisuus kohdistui sohvaan 1960-luvulla, kunnes sohva joutui kodittomaksi setäni omakotitalon valmistuttua 1969. Sille ei ollut paikkaa uudessa kodissa, eivätkä serkkuni olleet siinä vaiheessa kiinnostuneita sohvasta. Vanha sohva korvattiin keionahkapäälysteisellä laverilla. (Haastattelu 8.1.06: Kyllikki Oksala o.s. Nikinmaa)

Meillä oli nuori perhe, jolla ei ollut rahaa ostaa uusia huonekaluja, eikä haluakaan. Otimme väärinymmärrätyn, hylätyn sohvan avosylin vastaan. Se matkusti junalla Juankoskelta Teuvalle syksyllä 1969. Sohvan laatikko-osassa matkustivat äitini leikkaamat matonkuteet teuvalaiselle kutojalle kotimme uusia mattoja varten. Sohvan puuosat olivat silloin tummanruskeaksi lakatut ja sohva

hiihtolomamatkalla Kuopion torin varrella sijaitsevasta huonekaluliikkeestä. Kangas oli hyvin kallista, mutta paljonko se maksoi, en muista. Minulla on jonkinlainen mielikuva, että kangas olisi maksanut 400 mk. Muistanko ihan väärin, en tiedä.

Sininen sohva, kuten sitä kutsumme, valmistui pääsiäiseksi 1970. Vanhempani tulivat Savosta viettämään meille pääsiäistä ja samalla vietimme esikoispoikamme kasivuotissyntymäpäivää. Syntymäpäiväjuhlilla olivat myös mieheni vanhemmat ja kaksi sisarta Kurikasta sekä mieheni veli vaimoineen Kauhajoelta, siis kolme sukupolvea juhli pääsiäistä ja molempien sukujen ensimmäisen lapsenlapsen syntymäpäivää.

Uudessa sinisessä sohvassa ikuistettiin juhlahetki. Kummit ja mummit istutettiin sohvaan päivän-sankarin kanssa. Sininen sohva alkoi elää meidän perheemme arkea ja juhlaa. Esikoisemme pomppi

Sohvan jousitettu istuinosa on nostettu sohvan viereen. Rakenne näkyy selvästi. Selkänoja on pehmustettu sisäpuolelta ja ulkopuolelta vain verhoiltu.

sohvalla ja seurasi ikkunasta pihan tapahtumia. Soitto ja laulu tulivat uudelleen sohvan elämään, ja siitä tuli olohuoneen sohva. Opettajaperheessä oli vielä lastenhoitaja, mutta ei enää salia.

Vuonna 1975 sohva muutti kanssamme rivitaloasuntoon, Asunto-osakeyhtiö Rivitöyrään, ensimmäiseen omistusasuntoomme. Sohva oli edelleen olohuoneen sohvana seuranaan ruokailunurkkauksen sininen puusohva. Keväällä 1976 perheeseemme syntyi toinen poika, ja sohva sai uuden pomppijan. Kun tarvitsimme joskus pojille yökai-sijaa, tarjosi sohva taas pitkästä aikaa

nukkumapaikan useimmiten ammana olleelle mieheni pikkusiskolle.

Elokuussa 1978 muutimme Teuvalta Kurikkaan kerrostaloon Mäkitie 38:aan. Sohva seurasi meitä kerrostalon olohuoneeseen. Kurikkaan muutimme, koska saimme molemmat Kurikasta vakinaisen viiran. Kurikkaan muutto ja uudet työympäristöt oli perheellemme suuri elämänmuutos. Vaikka mieheni on syntyperäinen kurikkalainen, ja meidät otettiin erittäin lämpimästi vastaan, vei sopeutuminen oman aikansa. Lapsemme kysyivät, miksi sinä itkit yöllä. Itkin unissani ja taisin itkeä sinisessä sohvassakin.

Kesällä 1979 ostimme omakotitalon Kurikan Autiontieltä. Sininen sohva muutti 1960-luvun lopussa rakennetun omakotitalomme olohuoneeseen ikkunaseinälle, ja siinä se on ollut 26 vuotta eli elinkaarensa pisimmän yhtäjaksoisen ajan. Sohvan kaareva selkä tervehtii suuresta ikkunasta kotiimme tulijaa, omaa väkeä ja vieraita.

Sininen sohva on edelleen kotimme ykkösohva. Lajitoverina on työhuoneessa aikakauden tyyliin juuri peruskorjattu 1950-luvun vuodesohva. Sekin on matkustanut Juankoskelta Kurikkaan, lapsuudenkotiini sohva. Sininen penkkisohva on siirtynyt aikaa uhmaten terassinsohvaksi, jossa sen koivupui-nen rakenne on kestänyt hyvin sään vaihtelut. Maalikin on pysynyt. Penkkisohva on alun perin ollut mieheni enon poikamiesasunnon sohva 1940-luvulla. Enon avioitumisen jälkeen sohva sai väistyä ulkovarastoon ja sitä käytettiin jopa viljan idätyslaatikkona. Lakattu koivupinta kärsi uudessa tehtävässä

ja kun sohva muutti ensimmäiseen kotiimme Kannonkosken Kämärin koululle elokuussa 1967, se sai sinisen värin. Penkkisohva on varsin sitkeä lajinsa edustaja. Jos vain tilaa olisi, se otettaisiin heti sisäsohvaksi.

Sinisen sohvan asemaa ei uhkaa mikään ulkopuolinen vaara, mutta sen kunto on alkanut rapistua, sillä edellisestä peruskorjauksesta on kulunut lähes 36 vuotta. Jousitus on löystynyt, selkänoja irtvistää liimaauksesta, jaloissa on imuroinnin jälkiä ja reunanauha lähtee itsepäisesti irti, eikä pidä liimausyrityksistä. Epiglen-

kangas on edelleenkin ihan hyväkuntoinen, uskomattoman hyvin säilynyt. Ainoa elämänmerkki on pieni tupakanjälki - muisto vieraastamme 1970-luvulta. Sohvan peruskorjausta on siirretty, koska ongelmana on ollut, kuka osaa korjata sen ammattitaitoisesti sohvan ominaispiirteitä kunnioittaen ja mistä löytyy samantyyppinen kangas. Olemme myös miettineet, pitäisikö sohva palauttaa alkuperäiseen asuunsa, mutta siitä ajatuksesta olemme luopuneet, sillä meidän perheessämme se on kotimme tyyliin sopiva sininen sohva.

Korjaussuunnitelma on edistynyt niin pitkälle, että verhoojamestari on löytynyt, korjausaikataulukin oli jo sovittu, mutta asia on siirtynyt, sillä emme ole pystyneet päättämään kangaslaatua. Epiglen-kankaan valmistus on Suomessa lopetettu, joitakin värejä on vielä varastossa, mutta sinistä ei ole. Sohvan korjaaminen on saanut jotenkin liian suuren painoarvon: siitä pitäisi tulla ihan samanlainen kuin 36 vuotta sitten. Pelkäämme korjaamisen myötä kadottavamme uskollisen ystävämme, sinisen sohvan. Meillä on sohvasyndrooma, fikseroituminen vanhaan huonekaluun. Tavaroihin takertumista. Toivottavasti tämän tarinan kirjoittaminen auttaa palauttamaan asiat oikeisiin mittasuhteisiin.

Sininen kaappi

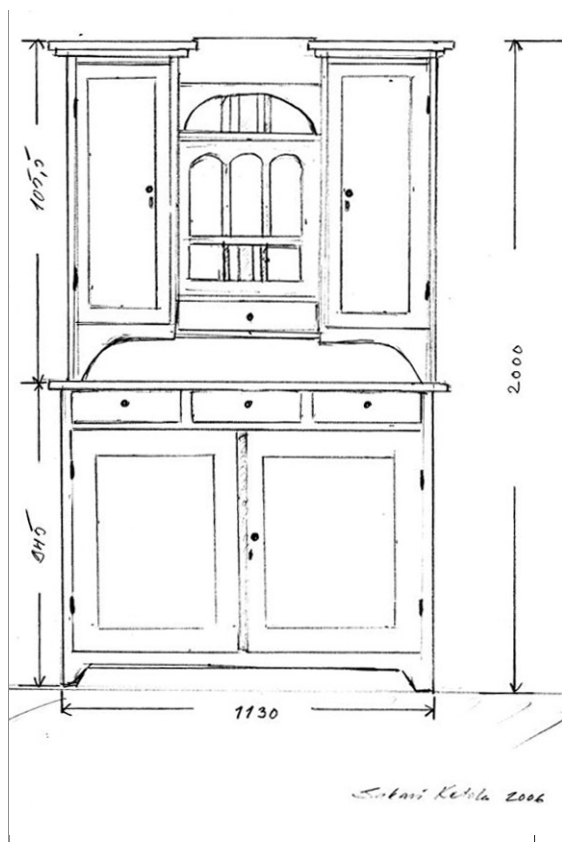
Syksyllä 1978, pyhäinpäivänä, sinisen sohvan seuraksi tuli kotiimme sininen kaappi. Meille tullessaan kaappi oli tosin vaaleansininen keittiönkaappi ja meillä se muuttui tummansiniseksi olohuoneen kaapiksi. Kaappi on valmistettu 1920-1930-lukujen taitteessa Kurikan Kampinkylässä. Kaappi kuuluu aikakaudelle tyypilliseen keittiön kalustoon, jonka konstaapeli Juho Talakoski aik. Frigård (s. 1900) tilasi perheensä keittiöön Kauhajoelle. Juho Talakoski on kertonut miehelleni ja minulle kaapin valmistuspaikaksi Kampinkylän. Talakosken tyttärien muistin mukaan se on tehty Viitalankylässä.

Kaapin rakenne on hyvin jyrkäv, se on korkeampi kuin monet samantyylliset kaapit. Kaapin linjoissa näkyy jugendin vaikutusta. Kaapissa on erillinen kaksiovinen alakaappi ja kolme laatikkoa, sekä kolmiovinen yläkaappi, jonka keskimäinen ovi on lasiovi. Lasioven alapuolella on vetolaatikko ja yläpuolella hylly. Kaappi on valmistettu männystä. Laatikoissa on avosinkkaukset.

Kaapin valmistaja ei ole tiedossa, mutta tuohon aikaan oli Kampin-Viitalankylässä monia puuseppämestareita. Haastattelin Kampinkylän vanhoja asioita tuntevia kurikkalaisia. Heidän kertomansa mukaan Kampinkylässä oli 1920-30-luvulla monia nikkareita, esimerkiksi Frans Ilomäki ja Männistön veljekset ja Viitalankylän puolella Kahila, Tuominiemi ja Tuomiharju. (Haastattelu 4.1.2005: Frans Mäki-

Sohva nykyisessä asussaan. Partioelefantit ovat istuneet sohvalla sulassa sovussa 1980-luvulta lähtien. Marimekon Atamaani-kankaiset tyynyt korvasivat syyskuussa 2005 vanhat samettityynyt, nekin olivat siniset. Sohva sai syksyllä myös uudet keltaiset fengsui-tyylinmukaiset tyynyt, jotka ovat välillä värienergiaa antamassa, nyt ne ovat joulutauolla.

Sinisen kaapin rakennepiirros 1:10. Piirros: Sakari Ketola.

tuudessa tai pääsiäisaurinko tanssii, on siistiä, puhdasta, liedessä on tuli, jykevälle pöydälle on katettu juhla-ateria, perunamuusi höyryää ja paisti tuoksuu. Tarjolla on hyvää ruokaa ja emännyyttä hoitaa kälyni sisarensa kanssa, ainakin sisarella on äidin perintöä oleva ruutuesiliina. Muistikuvani on lintukoto kauan, kauan sitten.

Mielikuvini liittyy myös makumuisto: milloinkaan en ole saanut niin hyvää sipulilla terästettyä perunasosetta, kotoisasti, perunamuusia, kuin vanhan Talakosken kutsuilla.

Jykevä kaappi hallitsi omalla seinällään isännänkamarin oven vasemmalla puolella. Sillä oli tärkeä tehtävä. Sen alakaapin alahyllyllä säilytettiin jauhoja ja kulhoja, pilikkumeja, ylähyllyllä leivonnaisia ja tarjoilulautasia ja -vateja. Vetolaatikoissa säilytettiin ruokailuvälineitä, kauhoja ja vatkaimia. Kaapin yläosan sivukaapeissa pidettiin toisessa lautasia ja toisessa kahvikuppeja. Lasiovisessa keskikaapissa olivat aina huutokaupasta ostetut sokerikko, kermakko ja kahvikannu, joita ei koskaan käytetty. Keskiosan ylähyllyllä olivat siniset teekannut. Kaappienvälisellä tasolla oli pieni merkattu liina, oikeassa nurkassa pieni ompelukori pientä

Kamppi, Oiva Rinta-Kurikka, Lauri Tuominiemi).

Samuli Paulaharju kertoo teoksessaan *Rintakyliä ja Larvamaita* Kiljuva -nikkarista, Viitalan nikkarista ja Järvisen Juhasta. Hän kuvailee myös karmikaapin ja fatikarmin asemaa tuvan kalustuksessa. Sinisen kaappimme funktio on valmistusajankohtanaan ollut sama kuin karmikaapin aikaisemmin. Se on tupakeittiön kalustuksessa karmikaapin seuraaja. Paulaharju kirjoittaa: "Vanhat viisaat paapat ja mummat niitä kovin rakastivat. Mutta vielä viisaampi jälkipolvi on monesti katsonut ne rumiksi ja raahannut kokille ja liiverin loukkoon – karmikaapitkin ja komeat sänkyradit." (Samuli Paulaharju 1975: 195-196).

Kun olen nähnyt nykyisen kaappimme ensimmäisen kerran 1960-luvun lopussa, se oli alkuperäisellä paikallaan ja alkuperäisessä tehtävässään. Vain perhesuhteet olivat muuttuneet: emäntä oli yllättäen kuollut ja isäntä oli eläkkeellä poliisin toimesta, ja talossa asui myös tyttären perhe. Kodista tuli meille läheinen sukulaispaikka, sillä tyttären mies on mieheni veli.

Muistikuvani keittiöstä on kuin Carl Larssonin maalaukset: Valkoinen verho leijuu kesä-

Kaappi koko komeudessaan.

korjaustyötä varten. (Haastattelu 7.1.06: Leena Ketola o.s. Talakoski; Terttu Alhola o.s. Talakoski)

Kodin juhla-astiat, vanhempien häälahjat, säilytettiin kamarin peilikoristeisessa piirongissa ja kamarissa ruokailtiin vieraskutsuilla.

Muutos oli kuitenkin lähellä, sillä nuoren parin perheeseen syntyi toinen lapsi. Tarvittiin lisätilaa, ajanmukaisempaa tilaa ja paappakin halusi omiin oloihinsa. Talo myytiin, paappa osti rivitalokaksion ja tyttären perhe rakensi omakotitalon. Ratkaisu oli 1970-luvulle tyypillinen. Nyt 1930-luvun kaunis virkatalotyylinen hirsirakennus ehkä peruskorjattaisiin, ja elämä jatkuisi vanhojen hirsien suojassa kauniissa pihapiirissä. Talo on edelleen paikallaan ja asumiskäytössä, vaikka ostajalla oli aikomus purkaa se. Hyypäntien varrella Kauhajoella talo kertoo ohikulkijoille oman aikansa tarinaa. Ohi ajaessamme hiljennämme aina vauhtia ja palaamme sinne muistoissa.

Kaappirealismia 8.1.2006: hyllypaperit repsottavat, vanha maali näkyy oven reunassa - onneksi näkyy.

Talon historia kuuluu kaappimme historiaan, sillä uuden omakotitalon ja rivitaloasunnon valmistuttua kaapista tuli tarpeeton: ei uusissa keittiöissä tarvittu erillistä keittiökaappia. Kalustukseen kuulivat kiinteät viilupintaist kaapistot. Puusepän käsityönä tekemät kaapit saivat väistyä monien muiden vanhojen mestareiden tekemien huonekalujen kanssa. Se oli ajan henki 1970-luvulla.

Perheemme oli juuri muuttanut Teuvalta Kurikkaan ja kaappi sopi hyvin kerrostaloasuntonne ruokailunurkkaukseen. Se maalattiin siniseksi ja ns. paremmat astiamme saivat hyvän säilytyspaikan. Jos emme olisi ottaneet kaappia kotiimme, se olisi ilmeisesti joutunut kaatopaikalle. Kaapista ei haluttu mitään maksua. Kiitokseksi hankimme kaapin entisen isännän, Talakosken paapan, uuteen kotiin sinikuvioisen sängynpeiton.

Vuoden kuluttua, v. 1979, kaappi muutti kanssamme omakotitaloon Autiontielle olohuoneen päätyseinälle, hyvälle tarkkailupaikalle. Sinisen sohvan ja sinisen kaapin yhteiselo alkoi. Kaapista tuli juhla-astioiden ja pöytähopeiden koti. Yläkaapin vasemmalla puolella ovat lasit ja oikealla kahvikupit. Lasiovisessa keskikaapissa on sinisiä laseja ja Arabian kesäkukka-astiaston kulhoja ja kannu. Lasiovikaapin alapuolella olevassa laatikossa on pöytähopeita.

Välitasolla on Kesäkukka-sarjan vateja ja Valencian leikkuualusta. Välitaso palvelee tilapäisesti tärkeiden pikkutavaroiden tai papereiden väliaikaisena säilytyspaikkana. Se on turvallinen paikka tavaroille, joiden pitää varmasti löytyä seuraavana päivänä.

Kaapin alaosan kolmesta laatikosta yhdessä on hopealusikoita ja kakkuottimia, yhdessä valokuvia ja kutsukortteja ja yhdessä kaikenlaisia pieniä muistoesineitä.

Alakaapissa on perheemme juhla-astioita: Valencia-lautaset, Kesäkukka-astiasto ja muita vanhoja lautasia, jälkiruoka-astiat, laseja ja pöytähopeita.

Siellä pidetään myös vaikeasti säilytettäviä maljakoita ja koriste-esineitä.

Sinisen kaapin muodonmuutos ja käyttöfunktion muutos kodissamme sai ilmeisesti aikaan sen, että kälyni otti uuteen keittiöönsä sisarensa vanhan keittiökaapin lisäkaapiksi, siis korvaamaan entisen kaapin, joka oli hylätty majanmuuton touhussa. Tämä on aika murheellista, mutta näin on varmasti käynyt monta kertaa: huomaamme asioiden ja ihmisten arvon vasta kun se on liian myöhäistä.

Sinisen sohvan ja sinisen kaapin tarinassa on yhteistä se, että ne molemmat ovat entisten omistajiensa hylkäämiä huonekaluja, jotka ovat saaneet meillä uuden kodin ja uuden elämän.

Yhteiseloä Autiontien kodissa – tarina jatkuu

Sohvan ja kaapin seuraksi tulivat olohuoneeseemme 1980-luvun lopussa Aallon tarjoiluvaunu, satulavyönojatuolit ja ruokapöytä sekä jo hieman aikaisemmin 1950-luvun funkkistyylliset nojatuolit. Anopin morsiuskaluston pöytä liittyi seuraan 1990-luvun alussa. Suurin osa olohuoneemme uusista tulokkaista on 1930-luvun huonekaluja. Sininen kaappi ja sohva ovat sulassa sovussa alvaraaltomaisessa seurassa, sohva ja kaappi edustavat 1920-30 -lukujen taitteen murrosta kansanomaisesta jugendista ja kertaustyyleistä kohti funktionalismia. Myös Alvar Aallon suuret ideat ovat 1930-luvulta.

Kuopiolainen sohva ja kurikkalainen kaappi vanhenevat arvokkaasti savolais-pohjalaisessa kodissamme. Niillä on arvostettu asema ja tärkeä funktio, mutta pieni huoli on tulevaisuudesta. Mitä tapahtuu parinkymmenen vuoden kuluttua, kun tätä kotia ei ehkä enää ole? Muuttavatko rakkaat huonekalumme Helsinkiin tai Espoon Ymmärstaan Kauniaisten kainaloon? Saavatko ne uuden kodin vai tuleeeko niistä autotallikalusteita ja kierrätystavaroita? Jos dementia yllättää, on tämä Samuli Paulaharjun Säätiön perinteenkeruukilpailun tarina kertomassa nuoruuden kultaisista päivistä, keski-ikäisten karikeista ja voiman hetkistä.

Tarinaa voisi jatkaa. Sohvalla olisi kerrottavanaan koillissavolaista historiaa Juankosken näkökulmasta: rautatien rakentaminen, Savon Voiman syntyminen, Osuuskaupan ja Osuuskassa-Osuuspan-

Sohva Alvar Aallon huonekalujen seurassa, tämän hetken todellisuutta.

kin asioita, seurakunnan hallintoa, kunnallishallintoa kunnanhallituksen puheenjohtajan näköalapaikalta, kouluelämää, kirkkomusiikkia, sekakuorolaulua, suojeluskunnan paikallispäällikön murheita, siirtoväen asuttamista ja monenlaisia perheasioita.

Kaappi puolestaan on kuullut maalaispoliisin keittiössä virkasalaisuuksia, joista se ei voi vielääkään kertoa - pontikankeittoa, salakauppaa, riitoja ja tappeluja. Kaappi on kuullut myös kertomuksia isäntänsä monista Amerikan matkoista. Jännittäviä asioita. Yöllä tuli usein herätys, kun

Neljäs sukupolvi poseeraa sinisellä sohvalle joululomalla tammikuussa 2006. Kuvan taustalla näkyy naapurimme huonekaluliikkeen auto, kurikkalaista huonekalukauppaa 1950-luvulta lähtien.

isännät viinapäissään ajoivat perheensä yönseleeseen. Turvaa hakeville tehtiin vuoteet lattialle ja kons-
taapeli lähti polkupyörällä kilometrien päähän viinavilliä rauhoittamaan. Joskus saattoi äidin mukana
olla jopa seitsemän lasta. Ylimääräiset yöpyjät ja muutkin asioitaan hoitavat kahvitettiin ja ruokittiin,
jos oli syömäaika. (Haastattelu 8.1.06: Terttu Alhola o.s. Talakoski))

Sohvalla ja kaapilla on myös samankaltaisia muistoja ajalta, jolloin ne eivät olleet vielä kohdanneet.
Ne ovat kuulleet suunnitelmia sukunimien suomentamisesta. Isäni ja hänen kaksi veljeään suomensi-
vat sukunimensä v.1935, Kalevalan riemuvuotena. Oksman-nimi muutettiin Oksalaksi. Eiköhän niitä
keskusteluja käyty ruokasalin sohvalla. Myös Frigård-nimi suomennettiin Talakoskeksi samoihin aikoi-
hin. Siitäkin asiasta puhuttu keittiönpyödyksen ääressä kaapin vieressä. Jyväskylän seminaarin vaikutuk-
sesta kiinnostus kansalliseen kulttuuriin ja sen myötä nimienkin suomalaistaminen levisi niin Savoon
kuin Etelä-Pohjanmaallekin.

Mitä sininen sohva ja kaappi kertovat meidän perheemme elämästä? Ehkä ne kertovat kotimme
juhlista: lasten syntymäpäivistä, rippijuhlista, lakkiaisista, valmistujaisjuhlista. Ne kertovat myös arkisia
iloja ja suruja, sairauden pohjattoman murheen ja ilon jokaisesta uudesta päivästä. Lisäksi ne ovat
kuulleet paljon pianomusiikkia, mieskuorolauluja, kirkkomusiikkia, kvartettistemmoja, kiivaita koulu-
keskusteluja ja kulttuurihistoriaa monelta kantilta.

Vanhin poikamme sanoi sohvan ja kaapin liittyvän muistissa juhliin. Vieraat on istutettu sohvalla
ja valokuvia on otettu sohvalla. Juhla-astiat on otettu sinisestä kaapista, Valencia-astiat ja Maininki-
lautaset, joita ei ole koskaan arkena käytetty. Kaapin ominaishaju on muistissa. Sohvan karheen pin-
nan on tuntoaisti tallentanut. Poikamme muistoissa sohvan pinta on aina ollut erilainen kuin mui-
den huonekalujen pinta. Sohva on ollut lukupaikka ja leikkipaikka lapsuudessa. Televisiota katsottiin
nukkamattolla istuen, ei sohvasta. Kaappiin liittyvät myös muistot vierailuista ja lomista serkun luona
Kauhajoella kaapin alkuperäisessä kodissa. (Haastattelu 8.1.06: Ilkka Ketola)

Myös nuoremman poikamme mielessä sohva ja kaappi liittyvät vieraisiin ja juhliin. ”Talonväki ei
ole arkena sohvalla istuskellut.” Nuorempi poika ottaa kotona käydessään sohvalla päiväunia. Samoin
tekee mieheni. On kai jotenkin kunniallisempaa päivällä torkahtaa sohvalla kuin mennä oikein sän-
kyyn nukkumaan. Setäni kaipasi vielä myöhemmin elinvuosinaanakin päiväunisohvaansa. (Haastattelu
8.1.06: Antti Ketola)

Poikamme ja pojanpoikamme ovat rakentaneet sohvalla majoja, viimeksi 6-vuotias kuopus tällä
viikolla. Sohvatyynynt houkuttelevat majantekopuuhaan. Harmillista, että en huomannut ottaa valo-
kuvaa majasta rakentajineen. Poseerauskuva kuitenkin otettiin neljännen polven sohvailijoista. Myö-
hemmin kuopus sanoi: ”Jos sinä mummi saat palkinnon, se pitää antaa äidille ja isälle, koska me is-
tuimme valokuvassa.” (Konsta Ketola 4.1.06)

En ole koskaan voinut kuvitella asuvani huonekalukaupasta ostetuissa kulisissa. Vanhat esineet
luovat kotimme hengen, menneet sukupolvet ja monenlaiset muistot ovat läsnä. Koti on täynnä ta-
rinoita. Olen samaa mieltä kuin Bo Carpelan uusimmassa kirjassaan: ”Esineet muistuttavat, tekevät
meistä hieman elävämpiä, koskettavat katkettuja muistoja. Näkymätön aika seisahtuu.” (*Kesän varjot*
2005: 41)

LÄHTEET

Kirjallisuus

Carpelan, Bo 2005: *Kesän varjot*. Keuruu. Otava.

Paulaharju, Samuli 1975: *Rintakylä ja Larvamaita*. Kolmas painos. WSOY. Porvoo.

Verkkodokumentit

Helsingin yliopiston kirjasto. Digitoidut aineistot. Pienpainatteen.
<http://digi.lib.helsinki.fi/pienpainate/> Luettu 9.1.2006

Kuopion museo. Kulttuurihistoriallisen museon tuotteet.
http://museo.kuopio.fi/museokauppa/kulttuurihistoriallisen_museon_tuotteet/ Luettu 9.1.2006

Haastattelut

Alhola, Terttu: haastattelu 8.1.06.
Gilder, Eija: haastattelu 8.1.06.
Kangasmaa, Arja: haastattelu 8.1.06.
Ketola, Antti: haastattelu 8.1.06.
Ketola, Ilkka: haastattelu 8.1. 06.
Ketola, Leena: haastattelu 7.1.06.
Mäki-Kamppi, Frans: haastattelu 5.1.06.
Oksala, Kyllikki: haastattelu 8.1.06.
Rinta-Kurikka, Oiva: haastattelu 4.1.06.
Tuominiemi, Lauri: haastattelu 4.1.06, 9.1.06

Valokuvat

Ketola, Tuula – Ketola, Sakari: Perheen valokuva-arkisto 1969 – 2006.

Kotini vanhimman esineen tarina

Kodissani on lukuisia vanhoja esineitä. Niitä yhdistää osittain yhteinen historia ja se, että niistä yhdenkään tarinaa ei enää kukaan pysty kokonaan kertomaan. Kaikki nämä vanhat esineet ovat jossain vaiheessa historiaansa kuuluneet isoäidilleni, äitini äidille. En siis pysty takuuvarmasti sanomaan, mikä kotini esineistä on vanhin. On tyydyttävä tietoon, että jokainen niistä on hyvin vanha ja omalla tavallaan mielenkiintoinen.

Harkitessani minkä esineen ottaisin tarkempaan esittelyyn huomasin, että esittelyn arvoisia tavaroita on monia, enkä voi olla mainitsematta niistä muutamia. Suosikkeihini kuuluu esimerkiksi vanha lastentuoli, jonka isoäitini on saanut aivan pienenä tyttönä. Tuoli on sittemmin kuulunut myös äidilleni ja minulle, ja tällä hetkellä se on minun poikani käytössä.

Osa vanhoista esineistä on kulkeutunut minulle jo isoäitini eläessä. Niihin kuuluvat vanha täyspuinen vaatekaappi ja senkki sekä pyöreä olohuoneenpöytä. Toiset tavaroista ovat siirtyneet minulle perintönä, kuten P.M. Palinin vuonna 1954 maalaama öljyvärimaalaus, kristallikruunu ja erittäin kaunis itämaistyylinen arkku, jonka joku merimies on tuonut mukanaan muistoksi matkoiltaan.

Esine jonka lopulta valitsin, on myös täyspuinen ja lukeutuu esineisiin, jotka ovat kulkeneet perheemme mukana jo pitkään. Tämä esine on lipasto, jota voi käyttää myös kirjoituspöytänä siitä avautuvan klaffin ansiosta. Lipasto on noin 120 cm korkea ja sillä on leveyttä noin metri. Lipaston syvyys on noin 40 cm, mikä mahdollistaa sen, että siihen kuuluvat kolme isoa laatikkoa ovat tilavia. Kun klaffin avaa kirjoituspöydäksi, paljastuu sisäpuolelta neljä pientä laatikkoa, jotka ovat kuin luotuja pienempien tavaroiden säilytykseen. Laatikoiden lisäksi sisäpuolella on erilaisia laskutasoja. Voi vain ihmetellä tekijän ilmiömäistä kykyä luoda jotain niin käytännöllistä ja samalla ihmeellisen kaunista! Varsinkin kun koko komeus on liitetty yhteen ilman rautanauloja...

Käytin jo aiemmin sanaa "klaffi", enkä ole ollenkaan varma, onko se oikea termi tälle luukulle, joka lipastosta pöydäksi avautuu, mutta koko noin kolmikymmenvuotisen yhteisen historiamme ajan olen kuullut

Kuvia lipaston viimeisimmästä kunnostuksesta.

perheeni puhuvan siitä klaffina, joten klaffina se pysyköön.

Yritin haastatella vanhempiani lipaston historiasta ennen minun aikaani, mutta yli neljäkymmenen vuoden taakse en pysty sitä jäljittämään, vaikka arvioisin sen lähemmäs satavuotiaaksi. Mahdollista kuitenkin on, että se on peräisin Turun saaristosta, Nauvon saaresta, koska äitini suku on kotoisin sieltä. Joka tapauksessa vanhempani muistavat varmasti lipaston olleen äitini isoisän käytössä, kun tämä viimeisinä elinvuosinaan asui äitini lapsuudenkodin kellarihuoneessa. Silloin lipasto oli väriltään siniharmaa.

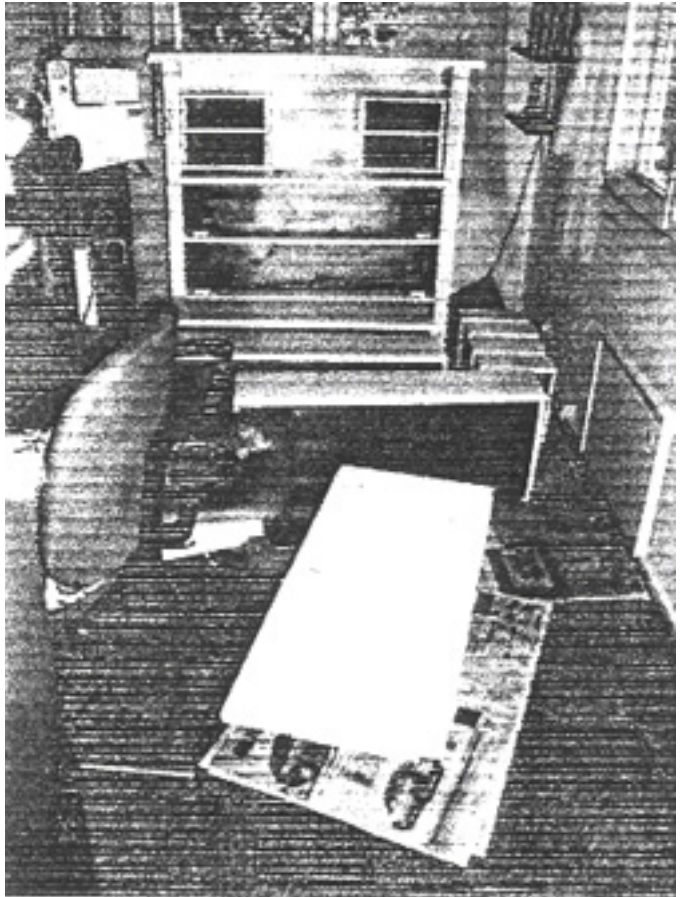
Seuraava uusi vaihe lipaston historiassa alkoi, kun isäni, joka on erittäin kätevä käsistään, päätti kunnostaa sen oman nuoren perheensä käyttöön. Kunnostus tapahtui kertoman mukaan äitini kotitalon saunassa, ja uuden pinnan hiomiseksi käytettiin silloin lipeäkiveä. Uudeksi väriksi valittiin silloin 70-luvun alun hengessä

tummanruskea ja klaffi päällystettiin tummanvihreällä muovimatolla. Uudeksi osoitteeksi tuli nuoren perheen ensimmäinen oma koti Vienolan vastavalmistuneessa lähiössä Turussa. Siellä lipasto palveli kirjoituspöytänä lastenhuoneessa noin kahdeksan vuotta ja näki varmasti monta mielenkiintoista vaihetta pienen tytön elämästä.

Jälleen uusi vaihe perheen ja lipaston elämässä seurasi, kun isoäitini jäi leskeksi ja ilmaisi halukkuutensa myydä talonsa vanhemmilleni. Kun talokaupat olivat selvät, lipasto siis palasi takaisin äitini lapsuudenkotiin. Taloon piti tehdä perusteellinen remontti ja osittain siitä syystä lipasto päätyi tilanpuutteen vuoksi ullakolle säilytykseen ja säilyttämään monenlaista aarretta sisällään. Siellä aikaa vierähti noin parikymmentä vuotta alituksessa lämpötilojen ja ilmankosteuden vaihteluissa.

Viime kesänä kysyin isältäni mahdollisuutta, voisiko lipaston jälleen kunnostaa uudelleen käyttöön, sillä olin jo pidemmän aikaa pyöritellyt ajatusta mielessäni. Suurin syy, miksi kaipasin sitä, oli se, että minulta puuttui säilytystilaa, jossa voisin säilyttää opiskeluun liittyviä materiaaleja. Lisäksi kotonani on tilaa riittävästi isommillekin esineille ja koska minulla jo on arviolta saman aikakauden huonekaluja, sopii lipasto muiden mukaan aivan loistavasti.

Varsinainen uudelleenentisöinti tapahtui siis viime kesänä, joka oli hyvin kuuma. Sovimme isäni kanssa, että aloitamme työt jo heti varhain aamulla kuumuuden välttämiseksi. Niinpä saavuin vanhempieni luo kahdeksalta aamulla, aamuauringon jo ollessa korkealla. Aloitimme työt kantourakalla, koska lipasto oli ullakolla ja tarkoituksena oli hioa se ulkona. Jo pelkästään kantaminen vaati voimaa ja kekseliäisyyttä, sillä matkalla yläkerrasta alakertaan on kierteiset, ahtaat portaat. Lipasto kuitenkin

saatiin siirrettyä pihan perälle, ja siellä alkoi varsinainen kunnostustyö. Minun tehtävänäni oli hiominen. Se suoritettiin hiekkapaperilla ja käsin. Hiontaan ei voinut käyttää karkeaa hiekkapaperia, jolla paksu maalikerros olisi lähtenyt helpommin, vaan työ piti tehdä ohuella hiekkapaperilla, jotta uudesta maalipinnasta tulisi mahdollisimman tasainen ja kaunis. Hiomiseen ja pölyjen pyyhkimiseen meni noin kolme tuntia, ja sain oman osuuteni valmiiksi juuri sopivasti, ennen kuin päivän kuumin hetki koitti. Maalausta ja kittausta varten lipasto siirrettiin jälleen sisätiloihin.

Isäni on toiminut ammatikseen myös maalarina ja on hyvin tarkka työnsä jäljestä. Kittauksen jälkeen lipasto sai pohjamaalin ja lisäksi kaksi peittävää uutta maalikerrosta. Maalaus kuivumisineen kesti noin neljä päivää, ja sen jälkeen lipasto lähti viimeisimmälle matkalleen uutta kotia kohti. Matka taittui peräkärryllä, joka luonnollisesti piti pehmustaa kolhujen välttämiseksi. Sen jälkeen kannoimme lipaston kotiini, joka sijaitsee kerrostalon toisessa kerroksessa Hepokullan kaupunginosassa.

Tänään se on olohuoneessani ja jatkuvassa käytössä niin säilytystilana kuin kirjoituspöytänäkin. Minä en sen arvoa pysty rahassa mittaamaan, eikä se minua kiinnosta. Lipastolla on minulle suuri tunnearvo yhteisen historiamme ja sen yksinkertaisen kauneuden vuoksi. Lisäksi se muistuttaa minua menneistä sukupolvista.

Perheeseeni kuuluu myös jäsen, joka on oivaltanut lipaston arvon aivan omalla tavallaan. Hän ottaa konkreettista kontaktia lipastoon päivittäin eikä mieti sen menneisyyttä eikä tulevaisuutta. Hänelle on tärkeää vain tämä hetki ja lipaston käyttökelpoisuus ympäristön tarkkailupaikkana ja joskus myös lepoalustana. Jos pystyt kuvittelemaan valkoisen lipaston ja sen päälle mustakarvaisen, keltasilmäisen pedon kerällä, niin pystyt näkemään, kuka tai mikä on tämä lipastoa arvostava perheenjäsen...

Pukeutuminen

Muoti

Vastaani kävelee kaupungilla tuhansia ihmisiä, tuhansia kasvoja, nuoruuden eri vaiheita. Vastään kulkevista nuorista suurin osa ovat niin kutsuttuja tyyliiltään tavallisia, nuorisomuodin suurimpaan lohkoon kuuluvia valtavirtanuoria.

Nuorison pukeutuminen kautta aikojen on kulkenut täysin omia polkujaan, taistellen vastaan aikuisten hillittyä pukuoppia vastaan. Nuoret haluavat pukeutumisellaan ottaa etäisyyttä keski-ikäisiin ja erottua yhä yleisemmäksi käyvistä harmaasta tuulipukukansasta. Nuorten pukeutumiseen vaikuttavat monet eri tekijät, kuten selkeät arvot sekä päämäärät, vaikkakin nuori ei edes itse sitä tiedostaisi. Nykyajan muoti on jakautunut entistä enemmän eri aatteiden, uskomusten ja vahvojen mielipiteiden synnyttämiin tyyli-suuntauksiin. Tänä päivänä muoti ei enää rajoitu vain pukeutumiseen, vaan kattaa myös erilaiset hiustyyli ja värit, tatuoinnit sekä entistäkin yleisimmiksi tulleet lävistykset. Kirkkaiden värien ja kasvojen alueen lävistysten värittävä nuoriso, he ovat tämän päivän nuoriso vaate-tuksen edelläkävijöitä. Nykynuori haluaa olla nuori pukeutuessaan.

2000-luvun muoti pitää sisällään monia eri osa-alueita. Suomen harmaassa syksyssä nuorisomuoti on kauneimmillaan. Nuorten pukeutumisessa hiivittää äärirajoja myöten kiinni ymmärrettävyyden reunamilla. Vanhusten paheksuma nuorisomuoti sekoittaa tyylikkällä tavalla Pariisin maailman muotia Suomen vaihtelevan ilmaston kanssa. Muodin ikärajat ovat yhä enemmän häipymässä, ja niin jokainen voi näyttää nuorelta. Yksilöllisyys sekä halu nauttia omasta itsestään sekä muodista ovat korostuneet. Tänä päivänä nuorisomuoti siis kattaa yhä suuremman ja suuremman osan lapsista, teineistä ja nuorista aikuisista.

Nykynuoren pukeutumisessa suurena tekijänä toimivat ostopaikat ja merkit. Vaatteen ostopaikka ja merkki siis kertovatkin hyvin paljon vaatteesta, kuin myös pukeutujasta. Vaatemerkkien merkitys vaihtelee hyvin suuresti tyyli-lajin mukana. Kalliiden vaatteiden ostosta on siis tullut yhä näkyvämpi ilmiö nuorten keskuudessa. Muodin asema on tänä päivänä yhä korostuneempi. Ihmisillä ja etenkin nuorilla on yhä enemmän tahtoa, ja kenties intohimoa panostaa itseensä ja ulkonäköönsä. Tyyli on tämän päivän arkipäivää. Muoti on lyönyt itsensä läpi ihmisten sydämiin.

Pukeutuminen on mainio keino ilmaista itseään, minkä vuoksi usein samaa tyyli-suuntausta edustavat nuoret hakeutuvat yhteisiin tuttavapiireihin. Nuoret kiinnittyvät pukeutumisen avulla erilaisiin yhteisöihin, tyyli-suuntausten muodostamat erilliset ryhmät perustuvat usein musiikkityyliin tai jonkin uskomuksen pohjalta yhteen kasaantuneista nuorista. Valitettavasti kuilu eri tyylien välille on vain kasvanut aikojen saatossa, ja tänä

päivänä nuorten ennakkoluulot toisistaan pohjautuvatkin ja rakentuvat lähes pelkästään pukeutumistyylin perusteella.

Vaikutteet

Vaikutteita pukeutumiseen haetaan monelta taholta. Idolien, näyttelijöiden sekä bändien jäsenten pukeutumistyyli ovat usein suuria vaikuttajia nuorten tapaan pukeutua. Kaikki keinot ovat sallittuja oman tyylin löytämisessä, ja niin pukeutumiseen vinkkejä omitaan myös kavereilta, vihamiehiltä kuin kadulla vastaan tulevilta tuntemattomilta. Nykynuori pyrkii yhdistelemään vaatteita oman makunsa ja ajatusmaailmansa kanssa, ja nykypäivänä pukeutumisella onkin yhä suurempi tarkoitus tuoda esiin nuorten aatteita sekä mielpiteitä.

Tyylilajit

Esimerkkeinä nuorisotyyleistä voidaan nostaa esiin muutama muodin suurimmista osaluista. Näitä ovat niin sanotut hoppelit, pissikset, gootit, urheilijat, metallistit ja lista vain jatkuu.

Mustaan meikkiin, mustiin vaatteisiin ja kenties bändipaitoihin somistuneet, kenties pelottavankin näköiset nuoret, keitä he ovat? Mustat ja synkähköt vaatteet usein kertovat paljon nuoresta, tumma tyyliuntuus kantaa muutamaa perusnimeä: gootit, metallistit ja niin sanotut satanistit tai saatananpalvojat. Gootit tunnistaa helposti, kauniisiin tummiin suuriin hameisiin sekä samettisiin korsetteihin pukeutuneet kalpeakasvoiset kaunottaret ovat upea näky kaupungilla. Saatananpalvojat ja satanistit erottaa metallisteista usein pentagrammikoruilla ja muilla pirun tunnuksilla varustetuilla padoilla, koruilla ja vöillä. Metallistit taas usein ovat joko muusikkoja tai jonkun bändin fanaattisia ja uskollisia faneja.

Niin kutsuttu pissismi on täysin 2000-luvun tuotos. Pissismi eli täysin yleisen muotivaltavirran mukana kulkeva nuoriso on oletettavasti yleisin nuorten pukeutumistyylien muoto. Tämän tyyliuntuuksen edustajat ovat useimmiten ala-aste ja yläasteikäisiä ja useimmiten tyttöjä. Pissismi on matalien merkkifarkkujen, lyhyiden tiukkojen paitojen, sekä suurien vöiden ja korujen koristama tyyliuntuus. Pissismi ei kuitenkaan ole ainoastaan pukeutumistyyli vaan pitää sisällään tietyn käyttäytymis- ja puhetyylin. Pissismiä esiintyy myös poikien vaatetyyleissä. Poikien yleistä pukeutumistyyliä ei kuitenkaan voida yhtä helposti nimetä pissismiksi kuin tyttöillä. Poikien ”normi” vaatetus on kauluspaitoja, swetareita sekä ehkä hiukan alaspäin levenevät muotifarkut. Niin sanottuja pissis-poikia ja nuoria urheilijoita on suhteellisen vaikea erottaa toisistaan, mutta tarkka tyyliasiantuntija kyllä huomaa tuonkin pienen eron.

Amerikasta Suomeen tupsahtanut, rap-musiikin synnyttämä hip-hop tyyli on myös yksi nuorten huomiota ja paheksuntaa herättävimmistä pukeutumistyyleistä. Tämä kyseinen tyyliuntuus on yksi harvoista nuorten pukeutumistyyleistä, jolla on täysin oma kulttuuri taustallaan. Hip-hop on tyylijana liian suurten/rentojen merkkivaatteiden ja suurten logojen kantama vaatetusmuoto. Kuten metallistejakin myös niin kutsuttuja hoppeliteita on useammanlaisia. Jotkut kuuntelevat vain kyseistä musiikkia ja pukeutuvat fanaattisten fanien lailla idoliensa mukaan, jotkut ovat itse artisteja, ja toiset taas pukeutuvat tyyliuntuuksen mukaisesti mutta eivät kuuntele itse musiikkia. Hip-hop pukeutumistyyli ei ole enää

niin suuressa suosiossa kuin 2000-luvun alkupuolella.

Oma tyylini

Itse rakastuin rap-musiikkiin ja hip-hop kulttuuriin muutama vuosi takaperin, tarkemmin sanottuna noin kolme vuotta sitten. Olen käyttänyt kyseisen tyyliisuuntauksen mukaisia löysiä vaatteita siis jo useamman vuoden. Usein niin kutsuttuja hip-hop-tyyliä pidetään poikien vaatetyylinä, mutta onhan meitä muutama tyttökin. Oman tyylini takia olen usein saanut negatiivista palautetta, mutta useimmiten vain positiivista uskalluksesta olla oma itseni. Oma tyylini on minulle hyvin tärkeä.

Tuunaus

Yksi tämän päivän suuri trendi pukeutumisessa on niin kutsuttu tuunaaminen. Tuunaamista voi tehdä monin eri tavoin, esimerkiksi kloritella vaalennetut farkut ovat tuunatut. Tuunaamisella pyritään luomaan jo olemassa olevista vaatteista oman näköisiä. Itse vaatteisiin ja reppuihin ommellut merkit, pinssit sekä bändien kangastunnukset ovat helppo tapa korostaa omia mieltymyksiään. Painattamalla kuvia ja tekstejä yksivärisiin paitoihin saa helposti aikaan uutta ilmettä ja näyttäviä vaatteita, joita kenelläkään muulla ei ole. Tänä päivänä yksilöllisyys ja erilaisuus vaatetuksessa ovat selvä merkki erottumisesta muodin valtavirrasta.

Tyylin vaihto

Nuoruuteen kenties kuuluukin löytää oma itsensä, ja usein se tehdään eri pukeutumistyylien avulla. Oma tyyli on nuorelle teini-iässä henki ja veri elämässä, ja usein tyylin vaihto onkin hyvin vaikeaa kun se tulee ajankohtaiseksi. Koska tyyliisuuntaus usein määrittää kaveripiirin, usein tyyliä vaihtaessa kaveritkin jokseenkin vaihtuvat.

Samuli Paulaharjun Säätiön hallitus 28.10.2006 alkaen

Lehtori Marjut Paulaharju (puheenjohtaja), merkonomi Juha Mikkilä (varapuheenjohtaja), toimitusjohtaja Arja Hissa, lehtori Minna Leppinen, toimitusjohtaja Heikki Rinta-Rahko, kehittämisspällikkö Tapani Tuohiniemi ja lehtori Kari Öörni.

Samuli Paulaharjun Säätiön valtuuskunta 28.10. 2006 alkaen

Ministeri Kalevi Kivistö (puheenjohtaja), professori Jouko Tuomisto (varapuheenjohtaja), professori Pekka Laaksonen, maakuntajohtaja Esa Latva-Rasku, rakennusmestari Arvo Pakka, lehtori Marjut Paulaharju, maanviljelijä Oiva Rinta-Kurikka, dosentti Osmo Rinta-Tassi ja tiedotuspäällikkö Marjo Timonen.

Säätiön sihteeri

Saara Ujainen

Säätiö kiittää seuraavia tahoja , jotka ovat tukeneet säätiötä seminaarien järjestämisessä:

Etelä-Pohjanmaan liitto
Ilkka
i-print
Komas
Konepaja Juhani Mäkivirta
Kurikan kaupunki
Kurikan kirjakauppa
Kurikan kulttuuritoimi
Kurikan Osuuspankki
Kurikan Rotarit
Kurikan yhteiskoulu
Kurikan Yrittäjät
Kurikka-lehti
MSK Group
Nordea
Parkanon Säästöpankki
Pohjalainen Yrittäjä
Pohjanmaan Kalusta
Seinäjoen seudun elinkeinokeskus

Samuli Paulaharjun Säätiö
PL 26
61300 KURIKKA
<http://kurikka.fi/paulaharju/>